

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

DEN SVENSKA QVINNAN.

FEMTE ÅRGÅNGEN.

Fjerde. häftet.

Innehåll:

	pag.
XXVIII. En af dagens frågor, af <i>St—</i>	257.
XXIX. Några ord om faran af dagdrömmier, af <i>y</i> (insändt)	274.
XXX. <i>Sophie Adlersparre</i> , (forts.) af <i>Esselde</i>	278.
XXXI. Hvad är luften? af <i>S—a</i>	316.
XXXII. Spridda bilder, uppfångade i flykten under sommarfärder i fremmande land. VI. En Morgon, af <i>Esselde</i>	330.
XXXIII. "Var mild", poem efter engelskan, af <i>L. S.</i>	337.
XXXIV. Ungmöns farväl, poem af <i>Lea</i>	339.
XXXV. En fattig kusin (från engelskan) af ?	340.
XXXVI. Vår Portfölj	350.

UPSALA.

ESAIAS EDQUIST.

1863.

Obs. omslagets tvenne sista sidor.

XXVIII. — EN AF DAGENS FRÅGOR.

Af kvinnornas själsodling beror männernas vishet:
*det är genom kvinnan, naturen skrifver sin lag i
 mannens hjerta.*

Sheridan.

Ibland dagens viktiga frågor intager uppfostringsfrågan en med rätta ganska framstående plats. De åsikter, som härom göra sig gällande, synas med hvarje år blifva mer liberala och fördomsfria och man tvistar knappast mer om nödvändigheten och billigheten af att göra bildningen till ett *communum bonum* d. v. s. till ett gemensamt godt, som åtminstone kan blifva tillgängligt för samhällets alla medlemmar, af hvad klass och kön de än vara må. Fördomens och ensidighetens skuggrädda varningar emot faran af att upplysa massan af folket, äfvensom emot de vådliga följder, hvilka kunna uppstå genom att bibringa kvinnan en mer grundlig och omfattande bildning, än som behöfs för att hon må utgöra en salongsprydnad, eller för att rätt kunna ordna de materiella hushållsbestyren, hafva nästan förklingat eller ljuda numera åtminstone blott såsom ett echo från den gamla goda tiden, då bildningen ansågs såsom ett monopol, allena tillgängligt för en gifven krets. Denna fråga har också, i sanning, under våra dagar gjort jättesteg framåt, ty man behöfver ej gå många decennier tillbaka för att finna, att oppositionen mot bildningens vidsträcktare spridning då egde kanske fullt ut lika många anhängare som nu äi fallet med ifranne för den motsatta åsigten.

Ehuru man sålunda synes vara temligen ense i hufvudsaken och vilja medge allas rätt att tillegna sig så stor andel af bildningens förmåner, som omständigheter och naturanlag kunna medgifva, har denna fråga derföre ej upphört att vara en tvistefråga. Den har såsom sådan uppträdt i mångfaldiga former, hvaraf vi dock ej nu ämna sysselsätta oss med mer än ett par af dem, hvilka ligga oss närmast, hvaribland *en* länge och ofta varit föremål för lifliga meningsstrider, nemligen denna:

”bör flickans *undervisning* ske i hemmet eller i skolan?”

Skulle vi hängifva oss åt en blind auktoritetstro, borde vi otvifvelaktigt svara ”i hemmet”, enär Rikets sist församlade Ständer synes hafva antagit denna åsigt, såsom ett bland skälen för sitt afstyrkande af Hrr *Bohnstedts* och *Thyselii* motioner, angående statsanslag till inrättande af offentliga Elementar-läroverk för den svenska kvinnan. Men om vi med all aktning för dem, hvilkas åsikter i detta ämne afvika från våra, vidblifva vår egen

på öfvertygelse och erfarenhet grundade uppfattningen af saken, måste vi svara "i skolan", dock medgifvande åtskilliga undantagsfall.

Betrakta vi frågan från synpunkten af *möjligheten* att consequent fasthålla och genomföra den förstnämnde åsigten, så finna vi, att i dylika fall blott ett högst ringa antal flickor och dessa endast af de förmögnare samhällsklasserna skulle kunna komma i åtnjutande af hvad man gemenligen kallar en vårdad uppfostran. Principens genomförande strandar i första rummet mot brist på medel hos flertalet af föräldrar att hålla en skicklig och dyr lärarinna för sina döttrar, och i det andra mot omöjligheten att för detta ändamål erhålla det behöfliga antalet lärarinnor. Det uppställda motskålet för flickors undervisning i skolor måste således vara en paradox, hvilken ej kan hålla stånd mot en närmare granskning, eller också hafva de, som anfört det samma, såsom orsak till sitt afstyrkande, blott tänkt på sig sjelfva och föräldrar af samma vilkor. Endast ett fåtal af Sverges unga döttrar, de i pekuniärt afseende lyckligast lottade, skulle då kunna tillgodonjuta fördelarne af en mer grundlig och omfattande bildning, om man nemligen antager att en sådan i allmänhet *verkli-*
gen kan bibringas dem endast af en *gouvernante*.

Se der den ena sidan af saken, och tro vi oss för dess belysning ej behöfva anföra flera bevis, då de redan uppgifna ej gerna kunna vederläggas. Vi vilja derföre vända våra blickar åt ett annat håll och uppställa i denna afsigt en fråga af följande lydelse: "bör gossens undervisning ske i hemmet eller i skolan?" Låta vi den allmänna opinionen besvara densamma, blir svaret otvifvelaktigt i skolan.

Vi känna oss helt förbryllade vid jmförelsen af svaren från dessa begge auktoriteter, från hvilka knappast någon appell är möjlig, och derur uppstår ovilkorligen en tredje fråga: "kan det, som erkännes såsom godt och nyttigt för gossen, blifva ondt och skadligt för flickan och hvarföre?"

Ja, detta hvarföre är verkligen ej så lätt att besvara och derföre lemna vi omsorgen derom åt — Rikets Ständer. Se här, hvad vi tänka om saken. Vill man uppfostra flickan till en varrelse, ämnad att under hela sitt lif vara afskiljd från och okunnig om världen med allt det goda och allt det onda, som den onekligen innehåller, vill man instänga henne inom en liten krets af intressen och idéer och — fördomar, utom hvilken hon hvarken bör röra sig med tankar eller handlingar, vill man på förhand bestämma hennes öde till makans och modrens, och såsom

sådan fritaga henne från alla omsorger och bekymmer, som ej röra hennes närmaste omgifning, utestänga från henne alla andra åsigtter och begrepp om lifvet än de, som förestafvas af hennes blifvande make, välje man då hemmet eller — klostret. Vill man deremot uppfostra henne till en sjelfständigt tänkande, reflekterande, handlande medlem af den stora människofamiljen, som med vaket sinne och öppet hjerta deltagar i dess väl och ve, som har tanke och känsla för annat än egna små intressen, som beflitar sig om att utvidga såväl sin inre som sin yttre synkrets, som med allvar bereder sig för de viktiga pligter, lifvet har i beredskap för henne, *de må nu uppträda i en eller annan form*, välje man då skolan.

Kanske gör man oss här den motfrågan: kan då den uppfostran, som meddelas i våra flickskolor verkligen leda till detta resultat? Vi svara härpå: en *väl organiserad skolundervisning*, verkande i harmoni med en ändamålsenlig uppfostran i hemmet, bör framför någon annan kunna anvisa den väg, som måste tagas för att vinna detta mål. Undervisningen i skolan är eller bör åtminstone vara mer grundlig, mer systematisk, mer mångsidig, mer regelbunden än den i de allra flesta fall kan blifva i hemmet, ty man kan ju t. ex. omöjligt vänta eller fordra, att en lärarinna skall kunna förena de grundliga kunskaper i flera ämnen, hvilka en lärare, som egentligen vinnlagt sig om ett ämne, tillegnat sig. Skolans disciplin är äfven nyttig för det unga sinnet, flickans lika väl som gossens, och lär henne i tid att ej vårdslösa sina pligter, på samma gång kamratlifvet afnöter många små egenheter i lynnet och hjälper att rätta åtskilligt sjelfsväld, som kunnat insmyga sig i hemmet. Och för de flesta har undervisningen i skolan vida mer intresse, långt större behag, än fallet kan blifva i hemmet. Den täflan, den eggelse, som ligger i kamratskapet, lifvar och uppmuntrar barnen, omvexlingen i studier och idéförbindelser uppfriskar sinnet och underlättar arbetet. Vi känna många föräldrar, som ogillat flickskolor, men sedan de erfarit alla de svårigheter, som äro förenade med hemundervisningen, hafva de dock slutligen förmått sig att skicka sina barn i skolan och befunnit sig ganska belåtna med ombytet, förvånande sig öfver den ifver, läslust och noggrannhet, hvilka hos dessa efterträdt en mången gång öfverklagad lojhet och liknöjdhet. Och vi hafva ännu ej talat vid någon ung flicka, som ej funnit det "roligt" att gå i skolan.

Man har gjort invändningar mot skolan och kamratlivet just af det skäl, att ondt och odygd äfven derigenom kunna läras, och vi vilja ej förneka att med det goda, hvarom vi talat, äfven åtskilligt mindre godt kan följa. Men hvem kan och vill väl utestänga sitt barn från all gemenskap, allt sällskapande med andra barn, af fruktan för mindre goda lärdomar och exempel? Det vore ju som att vilja utestänga det från all frisk luft af fruktan för förkylning, och är med ett ord omöjligt. Man hyser ej dessa skrupler, eller ock i långt mindre grad, hvad sönerna beträffar, men männe väl de, mindre än döttrarna, äro utsatta för faran af exempelens makt?

För ingen del, och i denna olika uppfattning af den omsorg man är skyldig att egna sina söner och sina döttrar ligger enligt vår åsigt ett stort fel. Under det man omgärdar och bevakar dottrens alla steg och söker hålla henne i okunnighet om allt det onda och däligen som finnes i verlden, under det man undanrödjer alla frestelser från hennes väg och genom vaksamhet betager henne möjligheten att kunna fela, kastar man snart sagdt sonen handlöst ut i en verld, som för det oerfarna sinnet har så många skönt smyckade lockelser till afvikelser från den rätta vägen. Vore det männe då ej bättre, att man åtminstone till en del öppnade begges ögon, lärde dem att skilja emellan rätt och orätt, ej enligt convenansens, men enligt religionens och moralens bud, i tid vänjde dem att kämpa emot sina egna begär, uppmanande dem till sjelfkänedom och sjelfbeherrskning, hänvisande dem till bönen och sålunda till gemenskapen med all sannings, helighets och renhets källa, såsom bästa skyddsvärnet emot frestelser, hvilka syfta att neddraga den efter Guds beläte skapade varelsen i stoftet, ja, nedom det osjäligen djuret?

Och hvad som i detta fall gäller för ynglingen och den unga kvinnan, gäller, om ock i mindre grad, för barnet. Genom att i tid lära detsamma att inse skillnaden mellan rätt och orätt, att älska det förre och afsky det senare, genom att göra det uppmärksamt på att ett alltseende öga följer alla våra steg, genom att städse uppmana det att lyssna till samvetets röst, grundlägger man i det späda hjertat en rättskänsla, som, med stöd af religionen, bör kunna vägleda den oerfarne vandringsmannen genom lifvets många irrgångar, så att han åtminstone aldrig förlorar målet ur sigte. Derigenom och genom de goda exemplen i ett christligt hem bör man kunna hoppas på en tillräcklig motvigt för de möjligen skadliga lärdomar och exempel, hvilka genom

skolan kunna inympas i det unga sinnet, men hvarom vår egen erfarenhet dock ej bär vittne.

Återkomma vi nu till frågan, huruvida våra flickskolor verkligen äro hvad de borde vara, för att motsvara det behof de äro afsedda att fylla, frukta vi att svaret härpå i de flesta fall ej kan blifva fullt tillfredsställande. Och det kan ej heller gerna blifva annorlunda förr än Staten åt den qvinliga ungdomens uppfostran egnar något af den uppmärksamhet och omsorg, den nu i ganska rik mån skänker den manliga. Ty hvad denna senare beträffar, har undervisningsväsendet under de sist förflutna åren gått betydligt framåt, hvilket måste anses såsom ett glädjande tidens tecken. Flera nya elementarläroverk hafva blifvit inrättade, åtskilliga nya lärarebefattningar hafva tillkommit i de förut existerande, lärarnes lönevilkor betydligt förbättrats, skolmaterielen erhållit behöfliga tillägg, skolstadgan undergått lämpliga förändringar, flera nya och mer ändamålsenliga skolbyggnader blifvit uppförda o. s. v. hvarförutan den allmänna uppmärksamheten fortfarande är fästad på ett förbättradt anordnande af undervisningen. Staten har sålunda på ett ganska frikostigt sätt sökt fylla det med hvarje år växande behofvet af goda elementarläroverk för Sverges manliga ungdom och hvarken kostnader eller omsorger hafva i detta afseende blifvit sparade.

Men hvad har väl Staten under tiden gjort för vårt lands qvinliga ungdom? Något, det måste dock erkännas, och något är visst bättre än intet, om det ock ej på långt när motsvarar de billiga fordringarne. Den har nemligen stiftat ett Seminarium för lärarinnor, der för närvarande 88 unga qvinnor åtnjuta fri undervisning, med hvilken Direktionen sedan hösten 1862 förenat en mönsterskola för yngre flickor*), der de blifvande lärarinnorna genom undervisnings meddelande praktiskt få tillämpa sina kunskaper. *Voilà tout!*

Rikets Ständer ansågo nemligen, i likhet med Statsutskottet, Hrr *Bohnstedts* och *Thyselii* motioner "ej böra föranleda till annan åtgärd,

*) Denna skola, ännu blott afsedd för barn om 8—10 års ålder, är indelad i tvenne klasser och räknar för närvarande 24 lärjungar. Undervisningen derstädes bestrides af två lärarinnor, hvarförutan Seminariets elever gifva s. k. proflektioner. Årsafgiften är 75 Rdr Rmt. Man hoppas så småningom blifva i tillfälle att utvidga denna skola, genom tillökandet af flera klasser, så att de elever, hvilka utgå derifrån, må kunna uppfylla fordringarne för inträde i Seminariet.

än att för inrättande och underhåll af en med seminarium för bildande af lärarinnor förenad normalskola för flickor anvisa ett årligt anslag af 5,000 Rdr." I Stats-utskottets utlåtande, rörande dessa motioner, uttalas också den åsigten, "att Statens omsorg, i afseende på den qvinliga undervisningen hufvudsakligen bör afse underhållet och den ändamålsenliga utvecklingen af sådana läroanstalter, som för bildande af lärarinnor äro erforderliga."

Detta är visst godt och väl, men hvar skola då föräldrar af inga förmögenhetsvilkor förskaffa sina döttrar den ej obetydliga underbyggnad i kunskaper, som är nödvändig, på det de nöjaktigt skola kunna uppfylla examensfordringarne för inträde i Seminariet? Derom bekymrar sig Staten ej, utan svarar: det är redan en stor förmån, då åt ett ringa antal af edra döttrar tillfälle beredes att inhemta vidsträcktare och grundligare kunskaper — medlet att kunna nå denna förmån, det fån J dock skaffa eder sjelfva. Men detta medel blir med hvarje år svårare att anskaffa, emedan fordringarne komma att skärpas med det allt mer tillväxande antalet af unga qvinnor, som önska begagna sig af undervisningen vid Seminariet. Antalet af dem, som medelbart komma i åtnjutande af denna fördel, måste derföre alltid, i jämförelse med de kunskapsökande af Sverges döttrar, blifva ganska ringa. Söka vi nu utröna, hvilka det är, som omedelbart skörda vinsten af denna anordning, så blir det ej heller denna stora mängd, utan endast de i pekuniärt hänseende lyckligast lottade, som genom möjligheten af att inom fäderneslandet erhålla skickliga lärarinnor för sina döttrar, befrias från besväret och bekymret att införskrifva dylika från utlandet, något som hittills varit ganska vanligt.

Det kunde dock varit och vi hoppas ännu, att det kan blifva annorlunda, samt att detta Seminarium skall blifva en välsignelse för hela vårt land, ett medel till spridandet af en bättre, flärdlösare och grundligare bildning bland dess qvinliga ungdom. Detta kan ske derigenom, att de från seminariet utgående lärarinnorna i våra landsortsstäder anlägga skolor, der undervisningen ordnas efter samma system som det, hvilket följes i den läroanstalt, hvori de erhållit sin bildning, och hvilken, vi hysa denna förhoppning, så småningom under ledning af en för saken nitälskande Direktion, en samvetsgrann och skicklig föreståndarinna och kompetenta lärare skall blifva vårt lands mönsterskola. Sådant låter sig dock ej göra utan Statens medverkan, emedan flertalet af de unga lärarinnor, som genomgå seminariet, sakna nödiga medel för

anläggandet af ändamålsenliga skolor, alldenstund den dryga lefnadskostnaden i hufvudstaden ej blott ofta medtager deras tillgångar, utan äfven mången gång tvingar dem till skuldsättning.

Vi vilja nu egna några ögonblicks uppmärksamhet åt de samverkande orsaker hvarföre våra flickskolor, sådana de nu i allmänhet äro, ej kunna uppfylla sitt ändamål. Jemför man de förhållanden, under hvilka elementar-läroverken för gossar tillkommit, med dem, som gifvit uppkomst till flertalet af våra flickskolor, äfvensom lärarnes kompetens i dessa begge slag af undervisnings-anstalter, så finna vi redan i dessa afseenden en ganska betydlig skillnad emellan dem. De förra äro af Staten stiftade och underhållna, i afsigt att göra en grundlig bildning tillgänglig för den manliga ungdomen af alla stånd och vilkor och hafva sålunda tillkommit för *lärjungarnes skull*. De senare grundläggas af enskilda personer, oftast fruntimmer, för att tjena dem till försörjningsmedel, och äro derföre i många fall *mindre afsedda att gagna lärjungarna än föreståndarne*. Lärarne vid de förra hafva från ungdomen beredt sig till sitt viktiga kall, för hvilket de genom fortsatta studier och oafslätlig uppmärksamhet på utvecklingen af undervisningsväsendet söka att göra sig mer och mer skickliga. Lärarne och lärarinnorna vid de senare hafva, med få undantag, ej tänkt på detta kall förrän i nödens och behofvets stund, då de sett sig tvungna att, för att begagna ett karaktéristiskt engelskt uttryck, *pick up a living* *), och hafva sålunda hvarken genom studier eller inhemtad erfarenhet beredt sig för den ej i ett ögonblick lärda konsten att handleda och undervisa barn. En gång inkastade på denna bana, mäktade de ock sällan att genom egna studier och bemödanden vidga kretsen af sina insigter och iakttagelser, emedan de oftast måste kämpa mot dagens materiella behof, och förvärfva sålunda blott småningom en slags routinerad undervisningsvana, som får ersätta hvad som brister i kunskaper och förmåga.

Ännu andra olägenheter, hvaremot flickskolorna i de flesta fall hafva att kämpa, äro bristande skolmateriel, inskränkt utrymme och otjenliga lärosalar; ty under det Staten och kommunen mer och mer befita sig om uppbyggandet af vackra, luftiga och ändamålsenligt inredda skolhus, under det nitiske lärare ifra för anskaffandet af enligt tidens fordringar behöflig skolmateriel, tvingas flickskolornas föreståndare att hushålla på alla sätt för

*) Hitta på något att lefva af.

att få inkomster och utgifter att gå ihop. Men denna hushållning, särdeles hvad utrymme och frisk luft beträffar, sker ofta på bekostnad af lärjungarnes helsa och fysiska välbefinnande, hvadan en af våra skickligare läkare också gifvit dessa skolor benämningen: "bleksots-institut."

Om vi således antaga, att flickskolor äro nödvändiga för att medverka till spridandet af en allmännare och grundligare bildning bland vår qvinliga ungdom, att den undervisning, som der meddelas, har många fördelar framför undervisningen i hemmet, men att de nu befintliga flickskolornas organisation ej är sådan, att den motsvarar sitt ändamål och knappast kan blifva det under nuvarande förhållanden, månne vi då ej komma till det resultat, att äfven den svenska *qvinnan* har rätt att fordra, att Staten mer vårdar sig om den qvinliga undervisningen än hittills varit fallet? Det är utan tvifvel ganska berömligt af folkets ombud att vilja hushålla med Statens medel, men om derigenom en fond af moraliska, intellektuella och äfven fysiska krafter går förlorad, hvilken rätt vårdad och utvecklad kunnat blifva till gagn och fromma för samhället, månne då ej denna hushållnings-princip, liksom så många andra i vårt kära fädernesland, stöder sig på falsk grund? Det är väl sannt, att Staten ej genom att tillhandahålla *qvinnan* medel till en fullständigare undervisning deraf kan påräkna samma *direkta* fördelar, som den afser genom att bilda gossen och ynglingen till dugliga embetsmän, men våra lagstiftare kunna omöjligt vara blinda för det inflytande *qvinnan* såsom maka, moder och syster utöfvar i hemmet och derigenom *indirekt* på samhället. Den sociala ståndpunkt *qvinnan* intager i ett land, den aktning, det erkännande, den omsorg, som visas henne och hennes rättigheter, anses också med rätta utgöra en måttstock på den grad af civilisation en nation förvärfvat sig. Och månne ej det christliga lifvet bär de rikaste frukter, sedolärans bud erhålla sin skönaste tillämpning, der den fromma och sannt bildade *qvinns* inflytande gör sig gällande?

Ehuru vi äro öfvertygade om, att hvad vi här yttrat om våra flickskolor skall kunna tillämpas på de flesta, vore det dock en orättvisa att ej erkänna, att bland de undervisningsanstalter, vi i denna väg ega, icke en och annan höjer sig betydligt öfver mängden. Detta blir fallet, dels der konkurrens uppstår, dels der skolans föreståndare, vare sig man eller *qvinna*, är en för ungdomens uppfostran verkligen nitälskande person, som förenar ett godt omdöme med ett samvetsgrannt bemödande att väl uppfylla

sitt viktiga kall och dervid förskaffar sig biträde af skickliga lärare. På detta sätt hafva, trots alla svårigheter, dock några goda läro-anstalter för flickor uppstått, vittnande om stor förmåga och ganska stora förtjenster hos dem, som stiftat och upprätthålla desamma. Men för en rätt ändamålsenlig anordning af det qvinnliga undervisningsväsendet uppställer den ekonomiska sidan af saken under närvarande förhållanden snart sagdt oöfvervinneliga hinder. Hyrorna äro dryga och derföre blifva skol-lokalerna ej så luftiga och rymliga som de böra vara, utan inskränkas så mycket lärjungarnes antal tillåter; lektionspriserna äro höga och derföre få blott de mest försigkomna eleverna tillgodonjuta undervisning af skickliga lärare, hvadan den i de första klasserna lagda grunden ej alltid hvilat på hälleberget; omkostnaderna äro stora och derföre måste skolafgifterna blifva så betydliga, att föräldrar af ringare förmögenhetsvilkor knappast mäktat låta sina döttrar bevista de bättre skolorna, eller ock se sig tvungna att i förtid låta dem avsluta sina studier.

Ett ondt, som kanske äfven i någon mån sammanhänger med sistanförda omständighet och som under senare år varit mycket öfverklagadt och mycket omtvistadt, såsom existerande såväl vid elementar-läroverken för gossar som vid de större flickskolorna, har varit ungdomens öfveransträngande. Denna klagan är väl kända ej alldeles obefogad, i hvad som angår barn med medelmåttiga anlag, och dessa utgöra väl ändock mängden. Man har tvistat om gränsen mellan det efter barnets förmåga rätt afpassade arbetet och öfveransträngningen af dess krafter, och meningarne derom hafva varit mycket delade. Man har frågat: hvar upphör det förra, hvar vidtager det senare? För vår del skulle vi vilja kalla det ansträngning, då barnet ej eger någon eller rättare sagdt flera stunder af dagen att bekymmerfritt och obehindradt använda till lekar och vederqvickelse eller till rörelse i fria luften. För en fullväxt person af frisk kropps-konstitution anse vi ej ett ständigt, ej en gång ett träget arbete skadligt, om det ej sker under ogynnsamma förhållanden. Men barnet behöfver o-tvifvelaktigt mer hvila, mer ledighet från tankeansträngning, mer rörelse, och inkräkta studietimmarne dertill något af den tid, som borde egnas åt kroppens vederqvickelse af sömnen, måste ett sådant förhållande ovilkorligen inverka menligt på den fysiska utvecklingen.

Intresserade för undervisningsfrågan, följde vid med uppmärksamhet referatet af förhandlingarne vid det svenska lärare-möte,

som förliden sommar egde rum i Götheborg, d. 16—19 Juni, i hopp att der finna en tillfredsställande lösning af åtskilliga bland dessa omtvistade punkter, hvilken äfven kunde komma flickskolorna till godo. Men vi funno ej hvad vi sökte, ty ehuru vi läste flera ganska intressanta diskussioner, kunde vi ej upptäcka att man genom detta möte kommit till något verkligt resultat, i afseende på behöfliga reformer i skolväsendet, att man med en klar insigt af de förhanden varande bristerna äfven upptäckt de rätta medlen för deras afhjelpande.

Man talade mycket om den klagan, som ganska allmänt låter förspörja sig att gossarne öfveranstängas, om det s. k. mångläseriet, man framkastade frågan: "skola några af de ämnen, hvari nu undervisning meddelas, åter borttagas, eller skola lärokurserna förminska?" Det skulle hafva varit oss en stor tillfredsställelse att finna denna så viktiga fråga klart utredd och nöjaktigt besvarad af de många utmärkta män, hvilka voro tillstädes vid detta möte, då deras omdöme, grundadt på djupa insigter, mångårig erfarenhet och varmt intresse för ungdomens undervisning, deri måste vara af stor betydighet och äfven kunnat tjena till en ledning för nödiga reformer vid flickskolor.

Om nu mångläseri verkligen existerar äfven vid dessa senare, hvilka ämnen böra då uteslutas? Gå vi igenom en högre flickskolas program, så finna vi de deri nytillkomna ämnena egentligen bestå i matematik och naturvetenskaper. Skulle vi vilja utesluta dessa? Nej, för ingen del, ty oaktadt ännu många röster höja sig mot matematikens studium för qvinnan med den gamla, ensidiga frågan: hvad *gagn* kan hon väl hafva deraf? kunna vi dock ej jäfva det vitsord, hvilket snart sagdt alla tiders store tänkare och utmärkta lärare gifvit denna vetenskap, nemligen det, att bättre än något annat läroämne förmå reda begreppet och ordna tankeföljden.

Härom yttrar sig också en engelsk författarinna *), för hvars omdöme och skarpsynta uppfattning vi hysa en särdeles aktning:

"Då man har att göra med ett ämne, som är fritt från all tvetydighet, all oklarhet, i hvilket vissa bestämda definitioner eller axiomer begränsa allt, som måste uppfattas af den för ögon-

*) Miss *Emily Shirreff*: *Intellectual Education and its influence on the character and happiness of women*. London 1858. Se härom vidare: *Om behofvet af intellektuel uppfostran för qvinnan* och *Om qvinnans intellektuella uppfostran af St — 1:sta årg. sidd. 4 och 179 af denna Tidskrift.*

blicket nödvändiga tankeföljden (*train of reasoning*), är det ingenting, som afvänder förståndet från den väg det har att följa, nemligen att bevisa att en gifven proposition verkligen följer af en redan bevisad proposition.

"Geometriens värde i uppfostran är också ej blott det vetenskapliga, huru stort detta än må vara, utan det inflytande som den bör utöfva på vårt sätt att tänka och handla i det dagliga lifvet. Vi behöfva alla veta huruvida en sak, som underställes vårt bedömande är bevisad eller ej, samt hvori och hvarföre beviset är felaktigt. Vi behöfva alla lära oss att draga riktiga slutsatser från de facta och frågor, som förekomma inom kretsen af våra iakttagelser. Också skola vi i de flesta fall ej kunna handla rätt, om vi ej förmå att rasonnera riktigt, på samma sätt en blind man ej kan vandra säkert på en väg, hvilken han ej förut gått."

Och har ett ämne af stor vikt mer än andra blifvit åsidosatt vid den qvinliga ungdomens uppfostran, så har det väl just varit denna förmåga att reda begreppet och ordna tankeföljden. Också finner man äfven hos qvinnor med utmärktare anlag mycken oreda och oklarhet i begreppen, samt oförmåga att bibehålla ordning i tankeföljden och att i allmänhet länge fästa tankekraften vid ett ämne. Man måste derföre mången gång häpna öfver de snabba idéförbindelser, hvilka i ett nu leda samtalen till de mest olikartade ämnen.

Hvad naturvetenskapernas studium beträffar, tro vi oss knappt numera behöfva säga något till dess försvar, då dess nytta och nödvändighet blifvit alltmera allmänt erkänd, och obestridligt är, att vi, utan någon kunskap om de krafter, som verka i naturens stora verkstad, gå blindbock igenom lifvet.

Om vi sålunda ej hafva något att invända mot de läroämnen, som ingå i undervisningen vid våra flickskolor, torde dock åtskilligt vara att anmärka mot uppställningen deraf, mot läsekursernas längd eller åtminstone mot den kvantitet deraf, som utgör föremål för lexläsning. Ett misstag, hvarifrån man ännu ej återkommit, i afseende på den qvinliga undervisningen, är, att våra flickskolor äro läroanstalter, der den unga flickan måste erhålla sin fulla bildning, eller blifva, såsom det på skolspråket heter: fullärd, då de i stället endast böra betraktas såsom elementarskolor, der grunden skall läggas, vana vid och smak för intellektuellt arbete bibringas. Vinnes detta har man också hunnit så långt, att man ej bör fordra mer, ty det öfriga kan förvärfvas

genom studier på egen hand. Ganska riktigt yttrades också vid det läraremöte, hvarom vi förut talat, att "man borde lägga mindre vikt på stort vetande än på allmän bildning."

Det mål, hvartill de föreståndare af flickskolor, hvilka verkligen nitälskat för sina lärjungars bildning föresatt sig, tyckes hafva varit att på möjligaste korta tid meddela dem det möjligaste stora quantum minneslärdom, så att de på vissa år måtte kunna genomgå skolans pensa och med utmärkelse för sig sjelfva och skolan bestå de årliga examina eller de mindre offentliga proflektionerna. Deraf den utom all fråga existerande öfveranstängningen med både för många och för långa hemlexor — ty ganska grundad är den anmärkningen att detta öfverklagade onda långt mer ligger i hem- än i skol-läsningen — derifrån begagnandet af läroböcker vida öfver barnens begrepp, derifrån inkonsequensen att i deras händer sätta temligen svåra arbeten på fremmande språk för att låta dem öfversätta, innan de hafva någon aning om detta språks konstruktion eller ens känna konjugationen af de reguliera mycket mindre af de irreguliera verberna, deraf allt det myckna, som barnen mången gång med möda måste lära sig utantill, utan att hvarken kunna smälta eller begripa det. Hela denna uppfostringsplan tyckes också mer gå ut på, att de unga flickorna skola förvåna genom sina på jämförelsevis kort tid inhemtade kunskaper, än att de skola förvärfva en mindre lysande och mer solid elementarbildning och goda arbetsvanor, hvarpå de sedan hela sitt lif igenom kunna bygga.

Vi skulle därför önska, att man vid den qvinliga ungdomens undervisning ej fästade afseende på de s. k. tidens fordringar och den i andra skolor antagna läsordningen, utan först och främst sökte göra klart för sig hvad som bör vara meningen och ändamålet med den undervisning, som i skolan meddelas flickan.

"Den uppgift uppfostraren har att lösa är tvåfaldig", säger Miss Shirreff, "den första är att grundlägga goda vanor så i moraliskt som i intellektuelt hänseende, den andra att ingifva kärlek till kunskaper. Och denna uppgift löses dels genom regelbundna studier, egnade att utveckla själsförmögenheterna, dels genom exempel, sällskap och inflytande. Det vanliga uppfostringssystemet syftar att bibringa barnet ett visst mått af kunskaper, men verklig uppfostran måste först afse grundläggandet af de vanor, hvarom vi talat, och att sedermera ordna de insigter, hvilka böra inhemtas. Studiämnen väljas i sepäre fall mer med hänsigt till

den verkan de utöfva såsom disciplin för själen än efter det kunskapsvärde de ega."

Enligt denna åsigt indelar hon — hvarom vi äfven talat i de förutnämnda artiklarne — undervisningsämnen i *väsentliga* och *icke väsentliga*: sägande: "i dessa senare må innefattas mycket, som är både nyttigt och angenämt att kunna tillägna sig, men de förra hafva sitt eget skaplygne och deras ändamål är ej att rikta minnet med kunskaper, utan att fostra de förståndets vänner, hvilka äro nödvändiga för att gifva det intellektuella arbetet sitt rätta värde. De studier, som framför andra öfva tålmodet, iakttagelseförmågan och omdömet böra också genast tillerkännas plats bland *de väsentliga*".

De läroämnen förf. i detta hänseende sätter främst äro *Geometri* och *Grammatik*. På det våra läsare ej måtte invända, att dessa ämnen dock äro alltför abstrakta för ett barn, måste vi nämna, det förf. är af den åsigt, att en flickas allvarliga studier ej böra taga sin början före 12 års ålder. Vid uppnåendet af denna ålder fordrar hon blott af henne kunskap i modersmålets läsande och stafvande, i quatuor species, en god handstil, bekantskap med evangelierna, någon kännedom af Bibliska historien och christendomens utveckling, af allmän historia och geografi, dessa senare egentligen inhemtade genom innanläsning af goda, för detta ändamål afpassade böcker. En sådan läsning, muntligen commenterad, så att den rätt uppfattats af barnets begrepp, och hvaraf några viktiga data och hufvuddrag blifvit anförtrodda åt minnet såsom stödjepunkter, bör ej allenast kunna blifva en god grund, men äfven uppväcka intresset för det allvarliga studiet af dessa ämnen. Dertill lägger vår författarinna skicklighet i handarbeten, inlärande af små poetiska stycken, såsom öfning för minnet och utbildning af inbillningskraften, samt, om omständigheterna sådant tillåter, vana att tala och läsa åtminstone ett fremmande språk, då sådant lättast inhemtas i barndomen.

Detta synes visst vid första påseendet ej vara så obetydligt, men befinnes dock vid närmare undersökning af det slag, att det verkligen *kan* inhemtas utan all öfveranstängning genom lexläsning. Hur går det t. ex. vanligen till vid historie- och andra dylika lektioner i våra skolor? Jo, barnen läsa i hemmet öfver lexorna, inpregla konungars och andra märkvärdiga personers namn, deras födelse- och döds-år, data för krig och fred, o. s. v. med mycken möda i sina små hufvuden, ty stappla de på ett par årtal vankas baklexa. Läraren förhör ordagrannt lexan, noga

om att alla namn och data riktigt anföras, men gör kanske sällan några utläggningar af texten för att belysa karakterer och händelser, och när lektionen väl är öfver ger barnet ofta nog sina känslor luft i en grundlig gäspning, lyckligt öfver att utan äfventyr ha kunnat slippa igenom de beniga årtalen och de svåruttalade namnen på en mängd för detsamma fullkomligt obekanta berg och floder.

Vi vilja försöka uppdraga en annan skolscen. I en krets af lärjungar med böcker i händerna sitter läraren, lyssnande till hur en i sender af de förra uppläser ett stycke ur en historisk, jordbeskrivande eller naturvetenskaplig bok. Alltemellanåt afbryter han läsningen för att göra en upplysande anmärkning eller en fråga, egnad att förvissa sig om barnens uppmärksamhet eller att framlocka deras egna omdömen, för att på kartan framför dem hänvisa till läget af de orter, loppet af de floder, o. s. v. hvarom de läsa, eller ock för att uppmana dem att i sin lilla anteckningsbok uppskrifva ett och annat viktigt årtal eller dylikt, hvilket till nästa lektionstimma bör anförtras åt minnet. Och när klockan slår och böckerna måste bortläggas, förvåna sig under dessa omständigheter måhända både lärare och lärjungar öfver att tiden gått så fort. En annan vinst vid denna undervisningsmethod blir, att barnet äfven lär sig innanläsning, hvilket nu knappast någonsin sker i skolorna, hvadan man ock sällan påträffar en fullväxt person, som kan väl läsa sitt modersmål, en ganska stor brist i vår ungdoms uppfostran.

På det sätt vi här angett, skulle vi tro att ett ej så ringa mått elementarkunskaper kan inhemtas utan all öfveranstängning. Möjligen blir barnet derigenom mindre säkert på ett och annat årtal (de viktigaste böra dock äfven sålunda kunna rätt inhemtas), en och annan udde eller flod, men troligt är, att det får ett vida klarare begrepp om de historiska personernas karakter, de olika ländernas beskaffenhet.

I de af Miss *Shirreff* uppräknade kunskapsfordringarne på flickor af 12 års ålder, finna vi en lucka, hvilken de flesta svenska lärarinnor troligen skulle vara angelägna att fylla, bifogande såsom oeftergifligt vilkor, att hvarje barn vid denna ålder dock borde kunna sin katekes temligen väl utantill. Men nu är förhållandet att, såsom vi förnummo vid lärare-mötet i Götheborg, der äfven den ständigt återkommande frågan om katekes-utanläsningen, ehuru såsom det tycktes utan vidare påföljd, diskuterades, Sverige och Finland äro de enda länder, der katekes på detta sätt

begagnas. Vana som vi äro vid den utomordentliga vigt och betydighet, man i vårt fädernesland fäster vid det ordagranna inlärandet af katekesen, måste det i sanning förefalla oss helt förvånande, att sann religiositet och christligt lif kunna existera i de länder, der ej katekes-undervisning enligt vår method är bruklig. Att detta likväl är förhållandet, särdeles i England, torde väl dock knappast kunna bestridas.

Säkert är, att detta noggranna inhemtande af katekesen, ofta utan alla upplysande förklaringar, är ett ganska drygt och svårt pensum för barn, hvarigenom hemlexorna betydligt förökas, ty få äro de, hvilka ej anse katekeslexorna för de svåraste af alla, dels genom det ordagranna inhemtandet, dels derigenom att de så föga begripa hvad de läsa, ett förhållande, som måste försvåra hvarje studium. Än värre blir det då två, ja, till och med tre olika katekeser måste läras utantill, hvilket verkligen är fallet i åtskilliga flickskolor och hvilket, enligt vår åsigt, snarare torde motverka än befrämja det åsyftade målet — grundläggandet af en sann religiositet hos barnen.

Katekes-undervisningen sådan den nu är och bristerna i den hittills begagnade katekesen äro frågor så många gånger och sedan så långt tillbaka väckta och diskuterade, att de för längesedan bordt vara nöjaktigt lösta, hade ej det gamla systemet haft så ihärdiga försvarare. Reformpartiet vinner likväl i detta fall allt större grund, hvarföre vi äfven hoppas, att dessa frågor, om ock ännu till en tid allvarligt ömtvistade, dock ej kunna undanskjutas. För vännerna af denna viktiga reform måste det också vara ett glädjande tidens tecken, att vid ett i Upsala hållet möte af folkskolelärare under förliden Augusti månad, hvilket bevistades af många så väl lärare som prester, finna att den vid detta möte rådande opinionen var *emot* den hittills brukliga methoden vid religionsundervisningen.

Också märkte vi bland mötets resolutioner följande:

Religionsundervisningen i folkskolan bör taga sin början med bibliska historien och läsning af katekesen bör först, efter läsning af bibliska historien inträda:

sa^m samt mötet uttalar enhälligt den åsigten, att den Lindblomska förklaringen så snart som möjligt bör af en ny ändamålsenlig lärobok ersättas. Dessutom utdömdes temligen enhälligt den gamla läromethoden att göra religionsundervisningen till ett blott minnesverk och att fästa sig vid katekesens ordagranna inlärande såsom en hufvudsak.

Önskligt vore att dylika resolutioner fattades af prester och lärare inom alla stift och läroverk och sålunda verkade en påtryckning till befordrande af en snar och ändamålsenlig lösning af den viktiga frågan. Skulle vi kunna vara nog förmättna att hoppas det äfven vår röst härutinnan kunde göra sig hörd och uppmärksammas, skulle vi vilja lägga vederbörande på hjertat att vid utarbetandet af en ny lärobok för religionsundervisningen tillbörligt afseende fästades på dem, för hvilka den egentligen är ämnad, d. v. s. barnen, och att uppställningen och ordalydelsen derföre lämpades efter deras begränsade begrepp och förståndsutveckling.

Att rätt skriva en för barn passande lärobok är ett ganska svårlöst problem. Författaren af en sådan står vanligen på en så hög bildningsgrad, att han ej förmår sätta sig in i barnens och de olärdes tankegång, ej kan föreställa sig det inskränkta område af begrepp och ord, hvarinom den rör sig. Hans bok, huru förträfflig, huru vittnande om lärdom den än må vara, blir dock ofta ofattlig för dem, den är ämnad att gagna, emedan de ej genom begreppet, utan blott genom minnet, förmå tillegna sig de lärdomar, den upplysning, den innehåller. Första vilkoret för att hafva verklig nytta af det man inhemtat är att rätt begripa det, och för att detta mål måtte vinnas af den olärde, af barnet, måste framställningen af det, som bör läras, göras så enkel, så tydlig som möjligt, måste dertill hvarken begagnas ovanliga ord eller lärdt utarbetade satser. Och detta gäller framför allt om religionsundervisningen, hvilken ej är inskränkt till vissa stånd och klasser, utan såsom hela folkets tillhörighet måste utgöra saften, näringen för nationens lif och utveckling. Af utomordentlig vikt blir det derföre att i en blifvande lärobok uppställningen af religionens eviga sanningar och af våra trossatser blir sådan, att den ej lemnar rum för dunkla, outredda begrepp och falska tydningar, att ej, såsom nu ofta är fallet, barnet och den olärde erhålla den föreställningen att vi böra dyrka och erkänna trenne Gudar. Det sväfvande, det dunkla i våra trosdogmer, sådana de nu ofta framställas, är det som gifvit och gifver grund till så många tvifvel, så många falska utläggningar, så olika uppfattning deraf, så mycken fanatism å ena sidan, så mycken liknöjdhet och otro å den andra. Då man ej rätt vet hvad man skall tro, stannar man ofta vid att ingenting tro. Sanningen kan ej vara mer än *en* och bör derföre framställas så, att den uppfattas lika, att den erkännes såsom sådan af den olärde och af den lärde, af barnet så

väl som af den fullväxte mannen eller qvinnan. Ju mera denna enda sanning bortblandas af dogmatiska spetsfundigheter, desto otillgängligare blir den för mängden, desto mera lemnar den rum för otron.

Mätte man därför i en ny lärobok för religionsundervisningen mera vinnlägga sig om att framställa den rena, christliga läran, sådan den predikades af vår Frälsare och Hans apostlar, än de sedermera tillkomna, konstrikt uppställda, dogmerna, och mätte man mer befitta sig om en enkelhet och tydlighet i uppställning och uttryck, hvilken gör den fattlig och upplysande för barnasinnets och det outvecklade förståndet, än om ådagaläggandet af djup theologisk lärdom. Det är ej ett strängt dogmatiskt system, men en lefvande insigt i christendomens grundsanningar, som barnen, som massan af folket behöfver.

Hvad vi här sagt om bristen i de andliga läroböckerna, gäller äfven i många fall om dem, som begagnas vid undervisningen i andra ämnen, nemligen att de ej äro så, som de borde vara, lämpade efter lärjungarnes fattningsförmåga, att de med ett ord äro alltför lärda för de olärda. Detta är isynnerhet fallet med läroböcker i grammatik, hvaraf följer att i allmänhet barn anse studiet deraf, hvilket i sig sjelft både är intressant och tankeöfvande, såsom ett bland de obegripligaste och därför svåraste. Inhemtandet af de för ett språk uppställda reglor, hörer dock till de stående och väsendtliga läroämnena och anses med rätta oundgängligt för all språkkunskap; önskligt vore därför att mer enhet i uppställning och terminologi kunde erhållas i de grammatikaliska läroböcker, som begagnas vid ett och samma läroverk. Undervisning i sammanställande språklära, borde också, såsom vid Göteborgs läraremöte föreslogs, införas i alla skolor, der grammatikaliska studier idkas*). Genom att uppställa språkens grundprinciper såsom lika för alla, genom begagnandet af samma terminologi (den latinska, om ock öfversatt och förklarad) för de olika språk, som studeras, genom att så småningom göra lärjungarne uppmärksamma på dessas olika utbildning och enskildheter, genom att öfva dem att tillämpa den sålunda vunna grammatikaliska kunskapen, tro vi att detta i så många hänseenden viktiga studium kan göras mer begripligt och mer intressant för lärjungen än nu är fallet. Ett annat vilkor härvid är, att uppställningen

*) Detta lärer ock vara händelsen vid Lärarinne-Seminarier i Stockholm.

af språkets grunder göres enkel och koncis och att man ej inläter sig i detaljbehandling, förrän barnet är fullständigt förtroget med sjelfva språkskelettet, om vi så få uttrycka oss.

Mycket vore än att säga i detta ämne, men vi hafva kanske redan tröttat våra läsare med det sagda, och göra derföre punkt för denna gång. Ett skulle vi dock vilja tillägga. Bland de qvinnor, som hos oss egnat sig åt det viktiga lärarinne-kallet, finnas utan all fråga många, som med utmärkta kunskaper förena ett ädelt och varmt sinne, vana vid undervisning och ett lifligt intresse för de unga. Troligen hafva de, likasom vi, otaliga gånger tänkt sig in i frågan om qvinnans uppfostran och med det samma insett bristerna i den hittills följda methoden. Måhända hafva de med rikare erfarenhet, med upplystare omdöme, än vi kunna göra anspråk på, äfven kommit till en klarare uppfattning af saken och medlen att frambringa ett lyckligare resultat. För dem finnas inga möten, der tankar kunna utbytas, idéer meddelas och åsigtter modifieras. Vi erbjuda dem derföre några blad af denna Tidsskrift såsom ett medium att meddela hvarandra och alla för saken intresserade sina tankar, iakttagelser och förslag, samt skola med nöje införa hvarje sakrik och väl genomtänkt uppsats, som kan tjena till att närmare belysa och utreda en fråga af så genomgripande vikt för vårt lands qvinnor.

St—

XXIX.

NÅGRA ORD OM FARAN AF DAGDRÖMMERIER*).

Fantasiën är en Guds gåfva — ja, man kan säga i dubbel bemärkelse en Guds gåfva, emedan den är en af de vingar, som lyfta oss upp till de himmelska tingen. Det visste Han, som för att åskådliggöra det osynliga och outsägliga, just begagnade sig af vår fantasi, talande i bilder och allegoriska häntyndningar. Dessa bilder hafva ingen synlig gräns. Ögat ser deras motbilder härnere, tron omfattar dem, fantasiën följer den himmelska ledtråden in i det oändliga. Emedan denna gåfva är oss till så stort gagn och af så hög vikt, vore det snart sagdt ett helgerån att söka förqväfva den, om man får antaga att den *kan* förqväfvast; men just af denna orsak, är den en ansvarsfull gåfva, som ej genom miss-

*) Insändt.

bruk får dragas ned i stoftet. Det ligger derföre den största vigt uppå att rikta de ungas fantasi så, att den blir en himlastege, som från det jordiska för hän till det öfverjordiska, på det den icke genom att, förutan det gudomliga ordets ljus, söka sin egen väg, måtte komma att stanna i stoftet.

Kontrasten mellan dessa tvenne riktningar är bjert. Hur skall man väl tänka sig möjligheten att så missbruka en af de förnämsta gåfvor Gud gifvit menniskan? Ack, det går blott alltför lätt. Fantasien eger väl frihet att till inre åskådning och i yttre bilder framställa idealet, men ej heller här är frihet detsamma som laglöshet. Gifver man den lösa tyglar, låter man den ohejdadt upprulla sina taflor för det inre ögat, börjar genast missbruket. Och framskridandet i denna riktning går hastigt. Man försjunker alltmer i detta fantasilif, gripes alltmera af denna sjäslifvets sjukdom, söker beständigt sin förnöjelse i dessa gycklande dagdrömerier. Och det är dessa, jag nu vill påpeka, för dem jag vill varna. Jag tror, att det skall gifvas ganska få bland mina unga läsarinor, som icke igenkänna ordet dagdrömeri och förstå dess mening, ehuru vår tid, genom den trägna sysselsättning, som åligger den unga flicka, hvilken skall erhålla en mot tidens fordringar svarande uppfostran, gör allt sitt till för att utrota detta onda. Men arbetet, ehuru ett godt botemedel, är dock icke nog, och säkert hafva de flesta af eder mången gång dvalts inom dessa fantasiens ljufva rymder, der det är så godt att vara, som man har så svårt att lemna och som låta oss längta från de hvardagliga sysselsättningarne till kammarens enslighet, för att knyta vid tråden, just der den klipptes af, för att tänja ut de leende bilderna i oändlighet. Eller när du sitter der, så ifrigt sysselsatt med ditt handarbete, under det fingrarne snabbt föra nålen och bladen ledigt forma sig under din hand, hvar äro då dina tankar? Hvad är det för ett nät din fantasi binder, hurudana äro trådarne deri och hvad är ändamålet dermed?

Du svarar mig måhända med ett leende, att du icke gjort dig reda derför, du vill behålla hemligheten för dig sjelf. Men jag gör icke denna fråga på skämt; den är föranledd af djupt allvar. Jag vill hafva fram hemligheten; jag vill hafva drömmen i ljuset. Och du vill det ock, kära, unga vän, då du blott kommer att se saken från den rätta sidan. Du vill ej behålla hvad som bör bortläggas, ej förlusta dig i det, som är dig till skada, om du endast inser att det är så. Och derföre skola vi gemensamt undersöka dagdrömeriernas art, till bådas vår nytta.

Vi komma då genast till den första frågan: *hvad är drömmens föremål?* Det är du sjelf. Ja, så är det. Alla dessa fina hjul, de vrida sig omkring en axel, alla dessa skiljda strålar, de utgå från ett enda ljus, och denna axel, detta ljus är det egna jaget. Der hafva vi då första punkten. — Är det nu rätt att så concentrera alla sina tankar omkring sig sjelf, och kan en dylik tankeöfning blifva roten till de dygder, som bära de sköna namnen: sjelfförsakelse och ödmjukhet? Är det rätt, att då så mången kan behöfva dig, kan behöfva en vänlig handräckning, ett uppmuntrande ord, ja, ofta enda sten deltagande blick, är det då rätt att så försjunka i sig sjelf och derigenom som oftast undgå att märka, att sådana tillfällen till människokärlekens öfvande, om ock i dess minsta grader, beständigt förekomma omkring oss?

Låt oss sedan gå vidare. *Hurudant framstår det egna jaget i dessa drömmerier?* Måne det framstår med sina fel och brister, måne det framstår förödmjukadt, tillrättavisadt, tillbakasatt? Nej, nej! Det framstår skönt, ädelt, beundradt, prisadt och älskadt, eller ock oskyldigt lidande. Det framstår sådant som individens eget skaplygne anser förmånligast, olika efter hvar och ens olika behof och önsknigar. Det har icke ens den fördelen att framstå sådant det *borde* vara, ty man ger sig sjelf i dessa lefvande tafior helst de företräden, som ligga i det yttre, med tillbakasättande af det inre, det väsendtliga. Kan detta vara ett sätt att lära känna sig sjelf? kan det vara ett medel att komma till Andans fattigdom? Kan man ej slutligen komma derhän, att man tror sig *ega* alla de egenskaper man *lånat* af sin fantasi? Och hvad är orsaken till allt missnöje med lifvet hos de unga, detta knot, denna bitterhet, denna klagan öfver att icke vara förstadd? Måne icke den, att människorna icke kunna gifva sin gård af hyllning åt egenskaper, som icke finnas? "O! det var helt annat med drömmens idealer! De förstodo så väl hjertats känslor, de satte mig så högt öfver andra hvardagsmänniskor. Hvad finner jag här, i denna kalla verklighet"? Så klagar mången af sin fantasi besviknen drömmerska.

Och vidare: *Huru gestalta sig de yttre händelserna i dessa fantasier?* Vanligen länka de sig så, som du anser lyckligast. Nu gäller det att fråga: hvad är ändamålet med ditt lif, är det att vara lycklig eller att *blifva* lycklig? Hufvudändamålet måste dock vara att *blifva* lycklig, efter detta lifvet är endast en begynnelse till ett varande. Kan detta ändamål uppnås med bibehållande af den jordiska lyckan, så är det godt för dig, och den käre, him-

melske Fadren unnar dig det gerna; men detta kan för det mesta ej ske. Vi behöfva alla så väl vår del af lidandet; men huru äro vi skickade att bära det, då vi måste dragas dit från den höjd af glädje och förtjusning, hvori vår fantasi försatt oss? Vi kunna icke annat än knota eller misströsta, med ett ord vara ur stånd att taga den bittra kalken oss till nytta. Det är sannt, vi kunna tänka ädelt äfven under dagdrömmerierna, vi kunna tåras åt våra egna milda ord, åt våra uppoffringar, åt vår älskvardhet. Men tänk efter! — Är det icke alltid någon *menniska* i bakgrunden, som skall se och loforda oss?

En annan fara är äfven för handen, nemligen den, att det blir mycket godt tänkt, men föga godt gjordt. Jag känner en flicka, som fröjdade sig och gladdes öfvermåttan åt att göra några fattiga barn en glädje till julen. Många månader förut hade hon tänkt sig in i deras fröjd, hade upplefvat med dem öfverraskningens stund, om och om igen. Men då julen kom, var fantasien förslappad, handlingen hade förlorat sitt behag, sin friskhet, svårigheterna vid utförandet framstodo så bjerta och — — det blef ingen öfverraskning af. Så, som här i det lilla, går det för tusende i stort. Drömmen förlamar kraften, förslappar viljan och hindrar verkställigheten.

Och slutligen: *Hvad är ändamålet med dagdrömmerierna?* De kunna icke hafva något annat ändamål, än att förskaffa dig en stunds njutning. De äro ett slags theatraliska föreställningar dem du helt ensam uppförer; der fattas hvarken långa samtal, gester eller decorationer, de äro tankens romaner, säkert lika mycket förderfligare än de tryckta, som det är dig svårare att lemna dem och slita ditt sinne derifrån. En sjöofficer har berättat, huru han som yngling beständigt byggde på det fartyg, han en gång hoppades att föra, och slutligen så införlifvade sig med alla petitesser i detta drömmens verk, att han försummade sina studier och var nära att blifva allt annat än duglig för sitt yrke. Så göra oss dagdrömmerierna oskickliga till det verkliga livets göromål och komma oss åtminstone att förrätta dem med olust och liknöjdhet. De förderfva oss äfven på annat sätt. Föreställningarne må ej vara egentligen orena, ehuru tvifvelaktigt det är, att de fullkomligen sakna detta element, ifall man skulle skärskåda dem med ett af christendomen helgadt öga, men de skada i alla fall själen och göra den flyktig och trolös. Utan att nu nämna, att de småningom föra den drömmande bort från den första kärleken och göra henne trolös mot sanningen i dess höga, genomskinliga

skärhet, så uppstår en trolöshet och flyktighet i sjelfva själsriktningen, i det drömmen beständigt vexlar och sinnet uppfylles af ett brokigt virrvarr, liknande bilderna i en *laterna magica*. Man kan icke annat än förvåna sig öfver den lätthet, hvarmed dagdrömmerskan släpper den ena älsklingstanken och fattar en annan, huru hon utan tvekan jemkar litet här och litet der, endast hon får det hela att riktigt gå ihop.

Så kan det, som blifvit oss gifvet till välsignelse, genom missbruk blifva oss till den största skada; ty inbillningskraften är en herrlig gåfva, men dagdrömmet är ett ondt, är en makt, hvars bojor det icke är lätt att bryta. Föresatser att ej hängifva sig deråt kunna väl hjälpa till en tid, men det går med dem som med alla i den egna kraften gjorda föresatser, de uthärda icke störtfloden och det starka vädret. Det finnes dock ett ofelbarare medel, ack, ett medel, som vi äre så sene att finna och så snare att gå förbi, och detta är *bönen*. Dagdrömmet är en fara, till hvars bekämpande vi behöfva himmelsk hjälp. "Inled mig icke i frestelse, fräls mig redan från det första steget, hejda mig just vid ingången till de lockande lustgårdarne med deras sköra tempelbyggnader." Se der, min kära, unga vän, det kraftigaste skyddsmedlet mot allt aflägsnande från det rättas och det sannas stig.

En varm gudsfruktan, en nyttig verksamhet, en frisk lefnadsåsiqt, en sann uppfattning, ett förnöjdt och tacksamt hjerta — se der, hvad som pryder ungdomen väl och som gifver långt högre glädje och tillfredsställelse, än som kan finnas i ett sjukligt skenlif, uppfyllt af fantastiska och bedrägliga, om ock tjusande bilder.

.....y.

XXX. — SOPHIE ADLERSPARRE.

(Fortsättning från föregående häfte.)

Tvenne år hade *Sophie Adlersparre* tillbringat i den aflägsna fjellbygden, skiljd från allt, som kunde bilda och utveckla hennes så nyss uppodlade anlag för konsten. Vi hafva sett huru hon led och kämpade och bad, för att vinna undergifvenhet nog att utan knot bära sitt öde. Samma grundton genljuder ännu i de sista anteckningarne från denna pröfvande tid. Så skrifver hon

en dag, efter att åter förgäfves hafva grubblat på någon utväg att kunna lemna Jemtland:

"O! att dessa mina bästa år skola förrinna utan allt gagn för mina medmänniskor och till föga nytta för mig sjelf! och ingen, ingen utsigt till ett bättre! — — Endast från Gud kan hjälpen komma. Jag hoppas på Honom, att Han skall gifva hvad som är mig nyttigt, och sedan jag bedt till Honom blir jag ofta lugn, ja, glad. Då blyges jag öfver mitt misstroende till Hans faderliga ledning och ber att dessa pröfningar måtte fortvara, till dess jag blir förbättrad och mitt inre lugn ej störes af yttre stormar. Jag hoppas att en gång ernå denna orubbliga sinnesstämning. Men kan jag väl vinna den här? I de förhållanden jag nu lefver? omöjligt!"

Dessa förhållanden skulle också brytas, åtminstone för en tid, derigenom att föräldrarne beslöto att låta *Sophie* tillbringa vintren 1836 i Stockholm. Hvad som närmast föranledde detta beslut, så länge återhållet af bristande medel att verkställa det, känna vi icke, men föreställa oss att fadren, anande den smärtsamma kampen inom dottrens slutna själ, offrat någon älsklingsidé, uppgifvit ett byggnadsförslag eller en odlingsplan, för att egna de dertill afsedda medlen åt odlingen af sin dotters anlag, ett rikare och tacksammare fält än den hårda Jemtlandsjorden.

I början af vintern 1836 kom således *Sophie Adlersparre* till Stockholm med sin far, och började åter med rastlös flit att måla, under ledning af *Qvarnström*, samt uppmuntrad af *Södermark*, *Sandberg* m. fl. hvilka emellanåt besökte henne och gäfvu henne råd och upplysningar. Hon skulle dock snart finna, att sinneslugnet och lyckan ej äro ensamt beroende af yttre förhållanden, att hon icke vunnit dem, därför att hennes brinnande önskan att få lemna Jemtland och återtaga sitt älsklingsstudium, blifvit tillfredsställd. Under det ensliga kontemplativa lif, hon de föregående åren fört, hade det förefallit henne som vore konstnärsbanan utom allt tvifvel den henne af *Försynen* förelagda, men i verkligheten blef den henne svår nog att följa, och mer än en gång öfverfölls hon af en plågsam tvekan, huruvida hon på den skulle kunna uppnå sitt mål. Dertill kom äfven saknaden af hemlifvets trefnad. Hittills aldrig skiljd från sin familj, vid hvilken hon, oaktadt alla bristande sympathier, var varmt fästad, fann hon sig nu ofta ensam och öfvergifven — en känsla, hvilken måhända var ett välförtjent straff, för det hon i viss mån, öfversett och ringaktat den kärlek, som skänktes henne i hemmet, blott därför, att den ej, motsvarade hennes egen djupare känsla och allvarligare själsriktning.

I April 1836 skrifver hon, efter att hafva gjort flere, såsom det tyckes, fåfånga försök att inom någon bekant familj erhålla ett hem, dervid erinrande sig en ung flicka, hvilken, lemnad allena i fremmande land, upptogs i en familj, som gjorde allt för att ersätta henne hemmets trefnad:

"Denna familj var mina föräldrars, och *mig*, deras enda dotter, mig vill ingen, ens för betalning, emottaga i sitt hus! Gode Gud! ligger skulden hos mig! Är jag då en så otreflig, besynnerlig meniska att alla, alla! vilja undvika mig? Gode Fader! du som genomskådar mitt inre, du ser dock att jag icke är elak, att jag har den varmaste kärlek för mina medmänniskor; huru glad jag är, då jag kan göra dem någon tjänst och nästan hänryckt då mig bevisas välvilja eller aktning. Välvilja är för mig likt det uppfriskande majregnet för växterna. Den sätter alla själens krafter i verksambet, ger en förklarad åskådning af lifvet och tingen och väcker förtröstan på framtiden. Arbetet går då så lätt, äfven det svåraste, ty jag tror då, att det ej är utan all nytta. Men när jag ser mig ensam och öfvergifven af alla — O! då önskade jag ibland att jag aldrig fått lära måla. Jag hade då varit lycklig i Jemtland, omgifven af min familj, sysselsatt med trädgårdsskötsel. Kanhända hade jag varit nyttigare så, än jag nu kan blifva."

Minnet af huru otåligt hon längtat att lemna Jemtland och huru hon hoppats att i hufvudstaden komma i beröring med människor, af hvilkas bildning och umgänge hon kunde hafva nytta och hvilka hon kunde vara nyttig tillbaka, framträder nu äfven.

"Detta har icke inträffat — skall det någonsin inträffa?" frågar hon. "Och skall jag, om det icke inträffar, kunna fortfara med min målning och göra framsteg deruti? Jag tror det knappast, och denna misströstan nedtrycker mig till jorden. Bäste fader", tillägger hon med barnsligt förtroende, "gif Du mig klarhet i denna sak, att jag må följa Din vilja."

Hon fattar derefter det beslutet att ännu under tvenne års tid pröfva sina konstnärsanlag, under hvilken tid hon hoppas att Gud, som på ett så underbart och i hennes öde ingripande sätt låtit hennes talent utveckla sig, skall förändra förhållandena och beveka människor, att de icke måtte förakta en gåfva, hvilken hon söker fullkomna, icke för att vinna penningar, men för att dermed bereda glädje åt andra och vinna egen själsutveckling. Kan hon ej bli öfvertygad härom, beslutar hon att efter de tvenne åren återvända till Jemtland, för att der måla blommor, samt införa och sprida nyttiga trädgårdsväxter.

"Så", tillägger hon, "har jag kanske ej heller lefvat alldeles förgäfvos."

Icke heller nu skulle hennes förhoppningar svikas, hennes förtröstansfulla böner blifva ohörda. En vändpunkt inträffade i hennes lif, från hvilken så väl hon sjelf, som hennes närmaste till stor del härledd den framgång hon sedermera vann på konstnärshanan. Men vi vilja låta henne sjelf, så vidt möjligt, berättas sin egen historia.

Den 30 Maj 1836 skrifver hon:

"Under någon tid har lifvet synt mig gladt. Menniskor hafva visat mig välvilja; jag har kunnat göra dem tjänster; jag har hopp att kunna göra dem flere. Detta gör mig så lycklig, så lycklig! Underbart har Gud fögat händelserna; det, hvaröfver jag för en månad sedan bittert sörjde, känslan af att vara öfvergifven och stängd från sådana personers umgänge, som kunde hafva fördelaktigt inflytande på utbildningen af min talent, detta tyckes nu hafva upphört."

Hon berättar derpå huru en person, till hvilken hon och hennes far stod i stora förbindelser (den numera afidne generalen *Boy*) beredt henne en utväg, hvilken syntes kunna blifva af stort inflytande på hennes framtid.

"Mätte jag blott rätt kunna begagna mig derutaf", tillägger hon, och fortfar derpå: "Jag har genom honom lärt känna en person, som har och förtjenar vår Kronprinsessas vänskap och förtroende. Mätte jag kunna vinna hennes välvilja, hennes aktning! Jag önskar det äfven af den orsak att den person, hvars godhet skaffat mig tillträde till henne, ej må ångra denna åtgärd. Huru tacksam är jag ej för hans välvilja. Ännu mycket innerligare känner jag dock min tacksamhet mot dig, gode Gud", tillägger hon, och slutar med en varm tacksägelse till Honom, som leder allas öden.

I Juli 1836 erhöi den unga, ännu föga kända målarinnan, af dåvarande Kronprinsessan, numera Enkedrottning *Josephine*, förtroendeuppdraget att för hennes räkning utföra flere taflor, bland annat att taga en kopia af hennes porträtt, måladt af *Södermark*. Äfven fick hon genom hennes förord tillstånd att kopiera taflor från museum samt åtskilliga andra förmåner. Sålunda sträcktes först den hjälpande hand, hvilken sedan aldrig tröttnade att skydda och bistå den unga konstnärinnan i kampen mot de pröfvande motgångar, hvilka mötte henne under bemödandet att bryta sig en egen sjelfständig bana, såsom svensk konstnärinna — ett försök, som ännu ingen vågat göra, och hvilket därför väckte motstånd och afund på mer än ett håll.

Hur glad, hur stolt och tacksam *Sophie* kände sig öfver detta beskydd, kunna vi lätt föreställa oss.

Våren och sommaren förgingo under träget men livvande arbete, utan att lemna andra än ljusa och glada spår i den flitiga

arbeterskans själ. Den enda skugga, som fördystrade hennes ljusa sinnesstämning, var skiljmessan från fadren, hvilken vid denna tid återvände till Jemtland. Ehuru yttre anledning dertill saknades, synes detta afsked hafva ingifvit henne en djup, smärtsam aning om att det var det sista. Efter en innerlig bön om lugn för den älskade fadrens återstående dagar, fortfar hon:

"Vid ett tillfälle för flere år sedan, då jag såg honom djupt bedröfvad, bad jag Dig, gode Gud, att öfverflytta hans bekymmer på min framtid och gifva honom lugn för sina återstående dagar. Jag beder samma bön ännu i dag. Mycket har jag redan utstått, men jag känner denna afton så innerligt, att då vi helt och hållet öfverlåta oss åt Gud, hafva sorger och motgångar ej så mycket värde öfver oss. O! måtte denna ljufva känsla få fortfara. Mätte Du komma och taga din boning i detta hjerta, att det må blifva helt och hållet uppfyllt af dig. Mätte jag kunna älska mina medmänniskor med den renaste kärlek!" tillägger hon och slutar med bönen:

*Låt ingen flärd ur detta hjerta rycka,
Den oskultsfrid, som gjort min barndoms lycka
Den tro, som jag i menlöshet bekänt,
Den sälla tron på Dig och den Du sändt."*

Det följande året vistades *Sophie Adlersparre* fortfarande i Stockholm under trägna konststudier, och uppehöll sig der till stor del genom inkomsten af porträttmålning och af de taflor hon utförde för Kronprinsessans räkning. Hon bodde tillsammans med en älskvärd familj och fortfor att jemte en af husets döttrar måla för Professor *Sandberg*, samt erhöll såsom förr välvilliga råd af åtskilliga andra konstnärer och konstvänner i hufvudstaden. Ännu synes dock ingen hafva förstått, att *Sophie* sträfvade högre än till ett blott amatörskap inom konsten. Detta oroar henne och återkastar henne stundom i de gamla tviflen, angående sitt lifs uppgift. Efter ett samtal med en konstkännare, som visat henne mycken välvilja, öfvertalat henne att på konstföreningen exponera en taffa samt erbjudit sig att sälja densamma, men tilläggande, att hon såsom *dilettant*, ej kunde vänta att erhålla mer än en ringa betalning för sin möda, skrifver hon:

"Jag blef genast missmodig; ej därför att jag skulle få litet betaldt, utan därför, att jag ej förstod hans mening med ordet *dilettant*. Jag sörjde öfver, att han kunde tro, det jag blott såsom *tidsfördrif* öfvade konsten — jag, som för den skulle kunna uppoffra allt! tid, glädje, bekvämlighet, ja, helsan om det vore nödvändigt. — — — Skulle det då aldrig blifva annat än ett *lekverk* af min målning? Skulle mitt vistande här i Stockholm vara utan nytta? — Och de penningar som härtill användas! huru många bekvämligheter kunde de ej förskaffa min älskade far! — huru många af hans önskningar kunde

ej genom dem uppfyllas! — O min Gud! min Gud! tänd ljus i min själ, att jag klart må inse om jag bör fortfara eller ej! Om jag gör orätt uti att ej dela mina föräldrars mödor och besvär, der de vistas! O Gud, du som genomsådard djupet at mitt hjerta, Du ser att jag villigt skulle skynda tillbaka till dem, fastän jag der ej skulle vara lycklig — endast jag visste att det vore *Din vilja*."

Hon upprepar sin varma bön om en högre vägledning:

"Låt mig få visshet", ber hon, "om äfven den mest påkostande."

Med Guds bistånd tror hon sig kunna bära den och kunna inskränka alla sina önsknigar endast till den att snart få lemna en verld, *der man ej kan vara så god som man vill*. Hon ser tillbaka på den sistförflutna tiden, då hon känt sig så glad och hoppfull. Från flere håll hade hon rönt välvilja och uppmuntran — man hade öfvertalat henne att till konstföreningen hembjuda sina taflor, man hade jemfört dem med erkända mästares verk.

"Jag var långt ifrån att sätta tro till allt detta", säger hon, "men jag vågade dock hoppas, att man verkligen fann mig förtjent af uppmuntran och ansåg mig *kunna* gå framåt."

Nu ser hon detta hopp sviket, och drömmarne att med inkomsten för sina taflor kunna försörja sig sjelf, samt framdeles äfven göra de sina någon glädje och samla något för sin egen ålderdom gå upp i rök.

"Väl säger mig ibland en inre röst, att jag bör fortfara", skrifer hon: "att hvad jag målat ej är så utan all förtjenst; att jag verkligen går framåt; att konsten är mitt kall och att jag ej passar för något annat. Men ack! hvem vet, om ej egenkärleken förblindar mig? Hvem kan tro på sig sjelf, att han allena förmår inse det rätta?"

En aunan gång, då en tjenstvillig vän berättat henne, att en konstkännare yttrat sig ofördelaktigt om hennes talent och förklarar, att hon nu ej ens kunde måla så pass som för tre år tillbaka, skrifer hon i öfvermåttet af sin bedröfvelse.

"Är det sannt att det är förbi med min målning! Hvad skall det då bli af min framtid? Om jag icke mera kan gå framåt — om ingen mera vill ha mina arbeten, kan jag ej längre uppehålla mig här i Stockholm, utan måste återvända till Jemtland och der, *onyttig* och *olycklig*, gråta bort ett lif, som jag skall önska aldrig blifvit mig gifvet. — — O min Gud! Förlåt! jag vet ej hvad jag säger. Blir jag nödsakad att återvända dit, så vill jag bedja, att Du äfven der bereder mig tillfälle till en nyttig verksamhet. Gode Gud! tala tydligt till mig! låt mig veta hvad som är *Din vilja* med mig! allt, allt, vill jag offra för att följa den. Men, o Gud! låt ej sorg och oro så förslöa mina krafter, att jag blir oduglig till allt arbete och i en framtid blir andra menniskor till en börda. Gif att jag må glad och stark, i medvetandet af Ditt bistånd, framgå på min väg; för *Din skull*

älska alla goda menniskor, göra för dem allt hvad jag möjligen kan, men aldrig fordra något tillbaka, och först och sist förblifva ödmjuk och lära allt klarare inse mina egna brister!"

Underrättelsen att hennes far häftigt och farligt insjuknat, griper henne med djup smärta; hon förebrår sig att hafva lemnat hemmet; klagar att ej kunna vara den sjuke nära, att ej genom sin kärlek få mildra bitterheten af plågans stunder — kanske hans sista, att ej få smeka hans älskade händer, ej få mottaga hans sista blickar.

"O Gud! det är hårdt, mycket hårdt?" skrifer hon. "Länge hoppas jag dock, att Du ej må hålla oss åtskiljda; mitt lif är så onyttigt, ej till glädje för någon! Hvarför ej taga det åter till Dig och gifva mig en verkningsskrets, der jag *kan* uträtta Din vilja!"

"En glad tid har funnits", tillägger hon, "då jag trodde mig ha insett min bestämmelse på jorden och det arbete jag här hade att uträtta. Men mina anlag ha ej utvecklats; jag har förblifvit stillastående; en svaghet, en oro har bemäktigat sig min själ. Några ljusa stunder har den likväl haft, då den återhemtat sin fordna friskhet; de hafva inträffat, antingen då jag en tid varit ensam, helt och hållet skiljd från menniskor, eller ock då jag känt mig omfattad af dem med välvilja; men hur sällan har det ej varit!"

Härefter återgå hennes tankar till den sjuke fadren; hon tycker sig med glädje kunna på nytt börja arbeta, om *han* finge lefva för att glädjas åt hennes framgång och slutar med en varm bön för hans återställande. — Bönen uppfylldes — kanske äfven förhoppningen om ny arbetslust, hvarom flere porträtter och åtskilliga andra tafloer, målade under senare delen af året, tyckas vittna. Bland de mest lyckade af dessa voro porträtter i naturlig storlek af den sköna fröken *R.* (hennes vän) sittande vid sin harpa, samt af en vingåkersflicka i hemlandsdrägt — hvilken senare erhöll mycket beröm af hennes forne lärare och andra konstdomare.

Vintren 1838 förgick under flitiga studier, afbrutna af umgängeslifvets förströelser, hvari *Sophie*, genom de vänner, hos hvilka hon bodde, blef mera indragen än hon kanske önskat. Hon deltog dock nu med mindre motvilja deruti, sedan hennes skygghet för fremlingar börjat något minskas; och när hon någon gång sammanträffade med personer af högre intresse, och vågade att i samtal med dem yppa något af sina egna tankar och känslor, fann hon sig road och upplifvad. Hon bibehöll visserligen alltid en viss butter tafatthet vid första tilltalet af mera obekanta personer, men man märkte ofta, huru hon sedermera sökte godtgöra och utplåna intrycket deraf genom ett tveksamt närmande. Väl

led hon ännu af människors kallsinnighet och liknöjdhet, men hon led utan bitterhet:

"Mången tror kanske att denna känslighet härflyter af en egenkärlek, som fordrar för mycken uppmärksamhet af andra", skriver hon en gång. "Men det är ej så. Jag vet att jag själf, genom min olyckliga blyghet och slutenhet, ensam är skulden till människors förhållande emot mig. Jag kan ännu ibland känna mig så skygg att jag knappast vågar se på någon, jag rodnar tills mina kinder låga, jag blir förvirrad, tafatt och — *olycklig*. Men", tillägger hon,

"*Hvi skulle jag ej möta glad min plåga.*" Hvem vet, kanske
Hon är en engel, sänd ifrån min Gud?

Hvi skulle jag den gode Fadren fråga
Hvarför Han valde henne till sitt bud?

Fast ögat ej utreder

Hans djupt fördolda spår,

Han sina barn dock leder,

Som herden sina får."

"Kanske just detta", fortfor hon, "att människorna bemöta mig med köld och likgiltighet, eller rättare sagdt, att jag själf ej har förmåga att väcka intresse eller att vara nyttig för någon, kanske just detta gör att jag sluter mig närmare till Gud; ty

Ju mörkare jag jorden röner,

Dess ljusare blir himlens råd;

Ju mindre stöd mig världen ger,

I Gud jag eger det dess mer.

Således, gode Gud! om det är mig nyttigt, så låt det förblifva som det är; låt blott ej lidandet förtära mina krafter, men stärka dem."

Under den förflutna vintern hade *Sophies* tante, Grefvinnan *Adlersparre*, enka efter hennes farbror, den från 1809 så ryktbare Grefve *Georg Adlersparre*, vistats i Stockholm. Hon hade ofta sett *Sophie* hos sig, visat henne mycken vänlighet, uppmuntrat hennes talent och äfven gifvit henne hopp om framtida understöd till konststudier utomlands. Glad och tacksam öfver så mycken välvilja, emottog *Sophie* med nöje förslaget, att sommaren 1839 följa Grefvinnan *Adlersparre* till *Gustafsvik* i Vermland och der med henne tillbringa den följande vintern. De egentliga studierna i hennes konst ledo väl härunder något afbräck, ehuru hon flitigt arbetade, och äfven drog nytta af sin kusins, den unge skalden *Carl August Adlersparres* esthetiskt bildade omdöme. Trognare och trägnare än någonsin fortsattes deremot hennes sjelfstudium, och hennes inre lif utvecklades märkbart under umgänget med en mångsidigt bildad, i vissa fall öfverlägsen omgifning, samt med åtskilliga utmärkta personligheter, bland de talrika besökande, hvilka ofta samlades på det gästfria *Gustafsvik*.

Sophies tysta själsarbete var af den art, att det hemtade näring af allt, som föregick omkring henne. Ett hastigt yttrande, en flygtig anmärkning, ett samtal deri hon sjelf föga eller intet deltagit — allt sådant gaf henne anledning till reflektioner och jemförelser, hvilka bildade och stärkte hennes tankekraft, riktade hennes sjelfkänedom och skärpte hennes blick för menniskokarakterens egenheter. För att åskådliggöra hennes egendomliga sätt att sålunda draga nytta af andras omdömen och att på sig sjelf tillämpa anmärkningar, uttalade utan allt afseende på henne, vilja vi anföra åtskilligt ur hennes anteckningar från denna tid, hvilka äro rikhaltigare, i mån som hon här sannolikt haft mera tid att egna åt stilla betraktelser öfver sig sjelf och öfver lifvet och menniskorna omkring henne.

I Augusti 1839 upptecknar hon ett samtal, rörande ett fruntimmer, som nyligen gästade Gustafsvik och som var utmärkt för sitt sunda omdöme och sin ovanliga förmåga att på ett klart och slående sätt framlägga sina åsigter. Man hade yttrat, att dessa egenskaper härflöto deraf, att hon ej hyste minsta egenkärlek eller begär att behaga, hvarföre, då hon yttrade sig i ett ämne, hennes tankar helt och odeladt egnades deråt.

"Detta var väl sagdt", tillägger *Sophie*, "och jag fann det vara en anmärkning, som jag kan tillämpa på mig sjelf. Då jag talar med andra, kan jag nemligen blott sällan tänka mig helt och hållet in i det ämne, som afhandlas, utan upptages i stället af en barnslig oro att man skall finna mig dum och tråkig, hvilken känsla ofta hindrar mig att rätt följa med hvad som säges. Jag har ej förr insett huru illa detta är, men jag vill nu bemöda mig att bortlägga detta fel. Kanske skall jag då kunna göra mig angenämare för menniskor och *derigenom* nyttigare."

En annan gång omtalar hon huru det ofvannämnda, af henne högt värderade fruntimret, Friherrinnan *H.*, gifvit en träffande karakteristik af en person, med hvilken hon under en kort tid sammanträffat på *Gustafsvik*.

"Jag har tvenne månader varit tillsammans med denna person", skrifver hon, "och känner henne ändå icke; och Friherrinnan *H.* har endast sett henne några dagar. Huru drömmande och tanklös är jag icke! Ack, att hon hade velat på samma sätt göra min karakteristik. Huru mycket skulle ej då blifvit mig klart! Jag känner mig ej sjelf och är ledsen deröfver."

Om sitt eget förhållande till de båda ofvannämnda personerna skrifver hon med den henne egna blandning af stolthet och ödmjukhet:

"Mot mig voro de båda mycket vänliga, och hade jag ej vetat med mig sjelf huru okunnig, tafatt och obehaglig jag är, så skulle

jag utan tvekan gått dem till mötes. Nu vågade jag det ej, af fruktan, att de skulle finna mig vara dem allt för underlägsen. Icke desto mindre visade de mig så mycken välvilja, att jag kände mig rörd till tårar deraf."

Denna obetvingliga slutenhet och oförmåga att lägga sina innersta tankar och känslor i dagen hämmade äfven det friare umgänget med nära anhöriga. Så skrifer hon den 4 September 1839:

"En särdeles dag. Jag har målat hela dagen. *Carl August* var borta. Tante och jag voro ensamma hemma; vi talade om den utländska resan. Hon var vänlig, bad mig skriva till mina föräldrar om denna resplan, erbjöd sig att bestrida en tredjedel af kostnaden för mig, m. m. Ack! hur innerligt tacksam var jag ej i mitt hjerta för all denna godhet! Men jag gjorde orätt. Jag visade det ej. Jag kände ett innerligt behof af att kasta mig i hennes armar — men något höll mig tillbaka. Var det blygsel, i fall det skulle hafva missagat henne? Eller kom det af denna vana, som jag från barndomen bibehållit (*emedan man då antingen berömde eller skrattade åt mig, då jag syntes rörd*) — att alltid synas kall, då jag är som mest upprörd eller hänryckt af något. — — Ack, hvad det är svårt att på detta sätt sluta sina känslor inom sig och dertill veta sig blifva misskänd, ansedd såsom kall och otacksam!"

Några reflektioner följa om, huru oförtjent hon fann sig vara af sin tantes godhet, huru det plågade henne att tänka på huru många nöjen och bekvämligheter denna kunnat köpa för den summa hon sagt sig vilja offra åt henne — henne, som aldrig kunde återgälda denna godhet, som icke kunde göra det ringaste ens för att visa sin tacksamhet. Dock, ett kunde hon — *bedja*. Och hon ber med brinnande hjerta:

"O min Gud! låt mina böner för hennes och hennes barns väl höras af Dig! Gif dem alla den välsignelse, den inre frid, som är den enda sanna lycka i tid och evighet!"

Ej långt efter sedan hon nedskrifvit detta, erhöll *Sophie Adlersparre* den smärtsamma underrättelsen om sin fars död. Under flere veckor antecknar hon ingenting. — Först den 17 October skrifer hon följande:

"Mulen himmel, regn och storm. Lika dyster som naturen omkring mig är mitt inre. Och huru skulle det väl kunna vara annorlunda, då jag för några få veckor sedan förlorat en älskad far, utan att ha fått emottaga hans välsignelse eller vid hans dödsbädd visa den varma, innerliga kärlek, jag alltid hyst för honom. O! huru många gånger har jag icke bedt Gud, att på mig lägga hans bekymmer och göra hans lefnad lugn; att af min lifstid lägga några år till hans! Men han visste ingenting derom — kanske har han aldrig trott, att jag älskat honom så högt som jag alltid gjort. Jag synes

ju kall och sluten äfven för dem jag varmast och innerligast älskar. Dyre Fader! måtte du nu från en lyckligare boning skåda tillbaka på dessa stunder, då jag för din lycka, ditt lugn, uppsände så brinnande böner till Honom, bådas vår Fader. Då skall du erfara att jag älskat dig så högt, som ett mänskligt hjerta någonsin kan älska! Du skall då äfven se min sorg och mitt bemödande att bära den med undergifvenhet, fastän jag står faderlös — ensam — —”

Tanken på huru hon, utan aning om den bittra förlust, som hotade henne, med sina föräldras bifall beslutat stanna öfver vinter på *Gustafsvik*, i hopp att under de långa, dystra vinteraftnarne något kunna bidra till att skingra ledsnaden och fylla tomheten för sin tante, som visat henne så mycken godhet, och som, tillägger hon, ”så väl förtjenade att här vara lycklig” — denna tanke plågar henne nu. Hon känner sin egen sorg ännu smärtsammare, då hon inser omöjligheten att, under inflytandet deraf, på minsta sätt kunna bidra till trefnaden i det hem, der hon vistas, eller att kunna vara sin tante till någon glädje.

”Jag passar icke för henne, icke för någon”, skriver hon. Jag borde och ville vara glad, rolig, smeksam, och jag är allvarsam, tyst, tråkig och tafatt. Och ehuru djupt tacksam jag är för den välvilja, som dagligen bevisas mig så väl af henne, som af hennes son, synes det likväl för dem, som om allt detta ej gjorde det ringaste intryck på mig. De kunna aldrig fatta vänskap för mig, ehuru jag har en så varm tillgifvenhet för dem. Huru glad skulle jag ej vara, om jag en gång kunde visa dem det! — ingen uppoffring skulle då synas mig för stor. Men — får det ej ske, så vill jag tåligt bära mitt lidande. Gud lägger ej större börda på, än jag kan draga. Till *Honom* skall jag sluta mig och kunna umbära *alle*.”

Utom sorgen öfver förlusten af en älskad far, och försakelsen af den tillgifvenhet och det förtroende af sin omgifning, som hon ej egde förmåga att tillvinna sig, ökades hennes bekymmer vid denna tid af ett bref från den så högt älskade yngre brodern, nu officer vid flottan, deri han meddelar henne beslutet att taga 3 års permission och fara till cofferdis, för att undvika att, såsom obemedlad nödgas lefva på skuld i hemlandet. Äfven i detta bekymmer söker hon den bästa, den enda trösten, i det hon med de varmaste förböner anförtroor den älskade brodern i Guds beskydd.

”Mätte Du höra mina böner!” slutar hon. ”Med full förtröstan till Din hjälp skall jag lugn kunna höra stormen hvina omkring mig och hoppas, att Du skall bevara honom åt oss”.

Ännu länge fortfor den dystra sinnesstämning, hvori dessa underrättelser försatt henne, och hvilken icke heller de töckniga höstdagarne voro egnade att skingra. Hon kan ej arbeta, hon

sofver oroligt och har stundom besynnerliga, fantastiska drömmar. hvilka hon upptecknar, ej utan all tro på deras betydelse. En gång spårar hon i dem en antydning om sin snara död och omfattar nästan med hänförelse denna tanke.

"Huru oändligt ljuft och lugnt", säger hon, "skulle det ej vara att veta sig endast hafva en kort tid kvar här på jorden; att icke hafva något mera att begära eller hoppas — ingen önskan för det närvarande — intet bekymmer för framtiden! Ack! men det kan ej gå så fort för den, som är så stark som jag. Dock — O Gud! förlåt dessa tankar!"

Hon erkänner ödmjukt lyckan att ega helsa och kraft i så rikt mått, som kommit henne till del (hon hade ännu aldrig varit sjuk). I stället att önska sig bort från den verkningskrets, Gud gifvit henne; vill hon med allvar egna sig deråt, sträfva efter egen förädling och söka göra sin omgifning lycklig.

"O! gif Du din välsignelse härtill", fortsätter hon det tysta samspråket med sin Gud. "Utan Dig förmår jag intet; med Dig — allt! Och i mörka, misströstande stunder, må jag då påminna mig skal- dens ord:

"Fast allt ej må nås är bemödandet skönt,

"Ty i lifvet sträfvandet sjelft är sitt mål,

"När det gäller hvad ädelt och stort är".

En person, som onekligen bidrog att, oaktadt all sorg och missmod inom henne, göra vistandet på *Gustafsvik* rikt på intresse och omvexling, samt äfven ej utan all nytta för hennes artistiska bildning var, såsom vi redan antydtt, hennes kusin, den unge, rikt begåfvade *Carl August Adlersparre*, hvars poemer och andra skrifter, utgifna under pseudonymen *Albano*, redan då väckt uppseende och tillvunnit honom många de förnämsta af våra då varande skriftställdes deltagande och vänskap. Sedan *Sophie* återhemtat lugn och sjelfbeherrskning, började hon åter arbeta med förnyad flit och fullbordade under hösten och följande vinter flera tafior. Bibliotheket var hennes atelier och här tillbringade vanligen äfven hennes kusin förmiddagarne, under vänligt samspråk med henne, deltagande i fortgången af hennes arbeten, gillande och klandrande ömsom, ofta läsande högt någon bok, som intresserade dem båda, eller hvad *Sophie* värderade ännu högre, uppläsande några egna poetiska försök eller meddelande henne något ur sin vidsträckt korrespondens med den tidens mest framstående män, såsom *Geijer*, *Agardh*, *Tegnér*, *Franzén* m. fl. De båda kusinerna voro dock i grunden hvarandra alltför olika, för att deras åsichter under en längre tids dagliga sammanvaro icke ofta nog skulle råka i konflikt. Många sådana uppträden, der ingendera parten velat vika

en hårsman från sin mening, skildras i anteckningarne, äfvensom deraf uppkommande köld och spänning i umgänget. Dessa missförstånd mellan henne och en person, som hon värderade och höll af "oaktadt alla hans fel", smärtade djupt *Sophie Adlersparres* ömtåliga och vänfasta hjerta och hon antecknar med plågsam noggrannhet alla graderna af den aftagande förtroligheten, likasom hon med glad förkärlek skildrar vissa plötsliga omkastningar i sinnesstämningen, hvarefter allt återkommit på den gamla foten.

"Något hvad man i dagligt tal kallar *tycke*, vet icke någon af *Sophie Adlersparres* vänner att omtala det hon haft", har en af hennes närmaste anhöriga sagt oss. Säkert är att hon, genom sin allvarliga, på djupet gående själsriktning och sin trägna verksamhet, var helt och hållet fri från den bland hennes medsystrar blott alltför vanliga benägenheten att splittra den hjertats starka, djupa och varma känsla, som borde egnas blott *en*, i otaliga flyktiga tycken, deri en af sysslolöshet och romanläsning eggad inbillning spelar en långt större rôle än hjertat. Men var *Sophie Adlersparre* fullkomligt otillgänglig för den sanna kärlekens makt? Det är en fråga, som vi mer än en gång gjort oss under läsningen af anteckningarne från denna tid, men som vi hvarken våga besvara med ja eller nej. Då emellertid dessa anteckningar lägga i dagen vissa egendomliga karaktersdrag hos så väl *Sophie Adlersparre*, som hos den nu affidne, genom sina skrifter för allmänheten redan väl bekante *C. A. Adlersparre*, torde det ej vara utan intresse att meddela ett och annat af dessa spridda blad.

En dag synes den unge kusinen hafva gjort anspråk på att få del af hennes vänner's bref, likasom hon af lans, ett anspråk, som hon finner oberättigadt och på inga vilkor kan förmås att gå till mötes.

"Han blef missnöjd", skrifver hon, efter en dispyt i detta ämne. "Det har gjort mig sorgsen; att måla har därför ej gått bra i dag. Huru gerna hade jag ej velat göra honom till viljes; men jag har lofvat att icke visa deras bref; *ingenting kan förmå mig att bryta ett löfte*. — Dessa bref innehålla hemligheter, hvilka endast röra brefskrifvarne, och det vore ett brott att förråda dem. De bref, han uppläst för mig, afhandla deremot endast litteratur och politik och kunna läsas af alla. Emellertid anser han min vägran för ett bevis på bristande förtroende och kanske gör hans mor så äfven. — Ack! skall jag då förlora deras vänskap! skola de, som andra, ledsna vid mig!"

Här återgår hon till den gamla klagan öfver sin oförmåga att vinna och bibehålla människors tillgifvenhet — finner det hårdt att, medveten härom, nödgas emottaga välgärningar af personer,

hvilka kanske anse henne med liknöjdhet, grämer sig vid tanken, att hennes tante kanske visat henne så mycken välvilja, endast af tillgifvenhet för sin makes (*Sophies* farbroders) minne.

"Dock", tillägger hon, "vore äfven detta ett så vackert drag af henne, att det nästan (för några ögonblick) försonar mig med min ställning. Men", slutar hon, "— att måla, under det jag är upptagen af så dystra tankar, det går ej bra".

Efter någon tid återfinna vi dock de båda kusinerna i godt förstånd med hvarandra, sammanträffande i *Sophies* arbetsrum, utbytande tankar och åsikter, fritt och förtroligt såsom förr. Den unge poeten talar öppet om åtskilliga familjeförhållanden, deri *Sophie* anser honom hysa oriktiga åsikter; hon säger honom det uppriktigt, ber honom bekämpa sina fel och söker väcka hans bättre och ädlare känslor, allt utan att han visar sig sårad eller missnöjd.

En annan gång åter, då samtalet rört sig kring mera likgiltiga ämnen, drabba de på nytt tillsammans, och detta af en så egen och för bådaskaraktärer så betecknande orsak, att vi ej kunna afhålla oss att i korthet omtala händelsen. En dag hade man inom den förtroliga familjekretsen talat om *Charlotte Corday*; kanske hade kusinen föreslagit målarinnan att välja henne till föremål för sin nästa taffla, och denna hade vägrat på grunder, som synas af det följande samtalet, hvilket hon upptecknat. Sjelf förklarade hon, i strid med kusinens åsigt, att ehuru hon beundrade *Charlotte Cordays* sjelfuppoffrande mod, kunde hon dock ej öfvertyga sig om, att det var *moraliskt rätt handadt* att kallblodigt mörda en menniska, ehuru grym och för det allmänna farlig hon än må hafva varit. Enligt hennes tanke, var det en förmätenhet af en svag qvinna att sålunda tro sig kunna ingripa i världshändelserna, i tanke att *hon* bäst skulle kunna förstå hvad tiden kräfde, och i all synnerhet att göra det genom ett mord — mord på en man, hvilken i alla fall, äfven utan denna åtgärd, måst afträda från skådeplatsen.

Hon fick knappast tala ut förr än den unge skalden fattade eld, utbrast i entusiastiska loford öfver *Charlotte Cordays* dåd, förklarande att det var den största och ädlaste handling någon qvinna utfört — men tilläggande i nästan föraktlig ton några anmärkingar, hurusom det sköna i en dylik handling naturligtvis ej kan fattas af kalla pligtmenniskor, hvilka endast hafva sinne för en torr moral och hålla långa tal om Gud m. m. Efter detta samtal förändrade han helt och hållet uppförande emot *Sophie*,

blef kall, fåordig, fränstötande, uppsökte henne icke mera under arbetsstunderna och ställde nästan aldrig sitt tal till henne.

"Så långt skulle det då gå, att han endast visar mig en kall höflighet", skriver *Sophie*. "Knappt kan jag dölja min ledsnad häröfver. Jag har ett så stort behof af att se mig bemött med välvilja. Jag har aldrig kunnat fördraga att se någon missnöjd med mig. Jag vill därför göra allt för att försona honom". "Kanske", tillägger hon, "är jag genom mina egna fel orsaken till det rubbade förtroendet oss emellan. Låt mig tänka efter".

Hon genomgår nu i tankarne hela förhållandet mellan henne och kusinen; "jag har ju alltid visat honom tillgifvenhet", säger hon, "ty jag håller verkligen af honom, oaktadt alla hans fel". Hon känner varmt den tacksamhet hon är honom skyldig för hans bemödanden att uppmuntra hennes talent och för hans alltid visade vänlighet, godhet och förtroende. Hon har ingenting att förebrå sig i sitt uppförande emot honom — hur lycklig har hon ej känt sig, då hon har kunnat bereda honom någon glädje, göra honom eller hans mor någon liten tjänst!

"Men kanske har han aldrig märkt det", fortfar hon, "kanske tror han mig vara otacksam, eller anser han mig så obetydlig, af så ringa värde, att han redan ångrar den välvilja han visat mig!"

En vecka senare skriver hon:

"Ännu är jag lika svag, lika barnsligt oförståndig. Jag, som trodde mig vara så stark, att ingen känsla någonsin skulle få ett skadligt värde öfver mig!"

Hon erinrar sig huru hon förr mycket lidit af bröders och vänners dels inbillade, dels verkliga kallsinnighet; men hon hade dock kunnat spåra någon orsak dertill och bekymren hade varit öfvergående. Icke så nu. Kusinens uppförande synes henne mer och mer besynnerligt och oförklarligt.

"Jag gör dock allt för att gå honom till mötes", skriver hon. "Jag har öppet frågat honom hvarför han är så förändrad emot mig. Han svarade helt kallt: "*Vi lefva för olika idéer*".

Detta, jemte en i hans handlingssätt temligen tydligt framskymtande *dépit* öfver att hos kusinen röna ett motstånd, hvarvid han, bortskämd af beröm och medhåll, var föga van — allt detta var för honom, *mannen*, en tillräcklig anledning att bryta vänskapsbandet. Icke så för *henne*, qvinnan med det ömtåliga, vänfasta hjertat.

"Det är visst sannt", skriver hon, "att vi äro bra olika; men kunna vi ej därför, likasom hittills vara vänner? Han har nu på senare tiden ofta yttrat sig med förakt om goda och enfaldiga människor, hvilkas känslor likna ljumt vatten, och hvilka endast sprida ledsnad omkring sig. Jag må hafva dessa fel; hvar och en har sina, och *Carl*

August har ej minsta antalet. Emellertid är endrögten borta och trefnaden med den. Också komma stunder då jag är oförståndigt be-
dröfvad".

Hon beskriver åtskilliga uppträden, som smärtat henne, huru hon dag efter dag förgäfves väntat att få se kusinens förändrade sätt återgå till den forna vänskapliga förtroligheten och lika fåfängt grubblat öfver orsaken till hans köld. Ibland föreställde hon sig (visserligen utan allt skäl), att han missunnade henne den godhet, hon rönte af hans mor, att de förhoppningar så väl han som modren hyst rörande hennes konstnärsanlag icke blifvit rättfärdigade och att de kanske båda ångrade den uppmuntran de gifvit och den framtida hjälp till en utländsk konstresa, som blifvit henne förespeglad. Bittert grände henne denna föreställning, och hade hon funnit den bekräftad, skulle säkert ingenting hafva förmått henne att emottaga den erbjudna hjälpen. I lugnare ögonblick insåg hon dock klart det obefogade i dessa misstankar, men då började åter grubblet öfver orsaken till missnöjet.

"Ibland tror jag", skriver hon, "att han visar sig så, endast för att plåga mig. Men *hvarför* är han ond på mig? Det har jag aldrig kunnat utgrunda".

Omsider undanträngas dessa tankar af ett annat djupare, mindre själviskt bekymmer. Under samtal i religiösa ämnen, tror hon sig nemligen hos kusinen spåra en kallsinnighet för det enda nödvändiga, en brist på kärlek och tro, som djupt smärtar och grämer henne. Halft förbittrad skriver hon:

"Man har skrattat åt personer, hvilka samma dag de gått till Herrans bord icke velat bevista baler och andra tidsfördrif. Endast enfaldiga och obildade menniskor, menar man, kunna anse sådant för synd. Ack, hvad sådana yttranden plåga mig! och dessa bemödanden att framställa Christus såsom en blott menniska! — — O Gud bevara mig från en sådan tro! Alla dessa yttranden af en person, som jag älskar, kommo åter för mig i går, då jag var lemnad ensam i skymningen, och jag gret bittert — glömde att göra ren både pallett och penslar. Jag har tyckt mig så öfvergifven af alla menniskor, och nu vill man äfven förmå mig att öfvergifva den tro, som gjort mig så lycklig — som ensam skall uppehålla mig, om än allt annat är emot mig!" Här följa några reflexioner öfver de många motsatserna i kusinens karakter.

"Han är" en besynnerlig menniska", skriver hon, "sammansatt af så mycket både ondt och godt. Hvilketdera skall en gång få öfverhanden? Och huru skall han sluta?"

Den 14:de fortsätter hon anteckningarne efter att hafva tagit afsked af kusinen, som skulle lemna hemmet på ett par må-

nader. Hon är glad, att han sedan några dagar återtagit sitt forna förhållande af vänskapligt förtroende till henne, och såsom förr tillbringat en stor del af dagen i hennes arbetsrum. Hon antecknar med barnslig noggrannhet huru denna förändring inträffat, huru hon, en afton då han suttit vid pianot, bedt honom spela en folkvisa, som hon älskade, (*liten Karin*), men huru han helt vresigt förklarar att han glömt den, i det han plötsligt stigit upp från pianot. Huru han derpå, då hon icke sagt ett ord, närmat sig, tagit plats bredvid henne och börjat tala om menniskor i allmänhet, om deras köld och liknöjdhet för hvarandra, samt huru han anklagat äfven henne för att vara kall.

Hon frågade om han funnit henne kall för livvets högsta och heligaste intressen, för skön konst, för målning, för musik? — Han svarade nej. Hon frågade då, om han trodde henne vara kall och otacksam för den godhet hon rönte af andra? Han svarade åter nej. Då bad hon honom uppriktigt säga, hvori hennes förmenta köld bestod och hvarför han varit ond på henne. Han svarade icke, utan reste sig hastigt, gick ett hvarf omkring rummet; stannade sedan plötsligt och såg sig omkring, tog en fruktkorg och bjöd henne den med ett leende och några försonande, halft skämtsamma ord, gick derpå till pianot och spelade — *Liten Karin*.

Från vintern 39 finnes bland de strödda anteckningarne endast ett enda blad, hvori hon redogör för en dispyt med kusinen, derunder flere af hans uttryck sårat henne och lemnat ett obehagligt intryck. Hon klagar, att hon ej förstår sig på menniskorna, ej kan vara dem i lag. Deras tycken, deras nöjen kunna ej blifva hennes. Hon önskar, att det funnes någon tillflyktsort, der man kunde lefva, skiljd från verdens oro, endast sysselsatt med målning och trädgårdsskötsel. "*Ack, att ej kloster finnas i Protestantiska länder!*" utropar hon, halft på skämt, halft på allvar. Hon återgår derpå till sin gamla undran öfver motsatserna i kusinens karakter. "Med en ovanlig grad af sjelfförtroende och egenkärlek", säger hon, "har han dock ett godt hjerta, ett oafvisligt behof af att se menniskor lyckliga omkring sig, att göra dem tjenster." Hon beundrar hans snille och kunskaper, men beder:

"O! min Gud! må han, innan det blir för sent, lära inse af huru ringa värde alla kunskaper och all bildning äro, om den rätta kunskapen fattas!" — Hans lättsinniga skämt öfver heliga föremål smärtar henne djupt. "Min Gud! min Gud! huru bittert har jag ej lidit häraf!" utbrister hon, tilläggande:

"O! huru önskar jag ej att han vore annorlunda! dock mest för hans egen skull".

Hon slutar derpå med en innerlig förbön för hans eviga väl.

Härefter förekommer nästan aldrig *C. A. Adlersparres* namn bland *Sophies* anteckningar. Ett och annat uttryck i de föregående dagboksbladen har senare blifvit omsorgsfullt öfverstruket; längre fram hafva till och med flere blad blifvit bortklippta ur dagboken.

Hade *Sophie Adlersparre* här stått vid öfvergången till en djupare känsla, men återhållits af bristen på öfverensstämmelse i det öfver allt annat viktiga? Vi veta det icke och hafva ej rättighet att med några gissningar intränga i denna slutna själ. Hvad vi veta är dock, att de båda kusinerna så länge de lefde, stodo i vänligt förhållande till hvarandra.

Den 16:de Augusti 1839 anträdde *Sophie Adlersparre* med sin tante och två af hennes söner den efterlängtdade resan till utlandet, hvartill hennes tantes godhet och frikostighet till större delen försåg henne med medlen. Nyheten och den ständiga omvexlingen af föremål under sjelfva färden, och sedan, efter ankomsten till Paris, en outtröttlig flit, hafva troligen hindrat henne att under detta år göra några noggranna anteckningar. Af hvad som blifvit förvaradt vilja vi dock meddela det anmärkningsvärdaste. Så beskriver hon en af de första resdagarne intrycket af ett kort besök vid *Trollhättan*. Hon fann fallen här mera öfverväldigande än dem vid *Tännforsen* i Jemtland. Det syntes henne helt förfärligt att stå på den gungande jernbron midt öfver helfvetesfallet, på alla sidor omgifven af de hvirflande vattenmassorna, hvilka med ett så mäktigt dån rusade utför klipporna.

"Men jag stod der ändå länge ensam", tillägger hon. "Dock", fortfar hon, "gjorde *Tännforsen* på mig ett både djupare och behagligare intryck. Der var blott ett enda stort, majestätiskt fall — en hel sjö, som störtade ned i en annan, hvilken der nedanförlåg stilla och klar som en spegel. Vid *Trollhättan* var deremot intet annat än oro och raseri, öfver, under och rundtomkring mig. Der fanns ingen hvila, ingenting som återställde lugnet och jemnvigten inom mig. *Trollhättefallen* synas mig vackra på ett förfärligt sätt, men *Tännforsens* deremot på ett stort, ett sublimt sätt".

Under vistelsen i Köpenhamn antecknar hon flyktigt intrycket af en del af *Thorvaldsens* arbeten. Så säger hon om *Alexanders triumftåg*: "aldrig har jag sett ett sådant lif, en sådan kraft och expression hos både människor och hästar". Äfven de tre gracerna väckte hennes lifliga beundran. "Ack!" tillägger hon,

"den som vore så lycklig att under det man arbetar få betrakta och studera dylika konstverk. Men sådan blir aldrig *min* lott!"

Efter besöket i *Fruekirken* beskrifver hon *Thorvaldsens* arbeten derstädes, hvilka hon beskådat under det hon samtidigt lyssnade till den herrligaste orgelmusik, utförd af den berömde Professor *Weisse*. Dopfunten, en snäcka uppuren af en knäböjande engel, synes henne obeskrifligt vacker, men ännu mera intagen är hon af den berömda altarbilden, en Christus-figur med armarne något utsträckta såsom till omfamnande och hvars piedestal bär inskriften: Kommer till mig I alle".

"En ousäglig mildhet, det kärleksfullaste förbarmande hvilat öfver Frälsarens sköna, rena drag. Ack! den som länge, länge fått betrakta denna bild. Den gjorde mig så vek, så öfverseende med människors orättvisa och hårdhet i omdöme. Den återställde lugn och harmoni inom mig. Lyckliga sinnesstämning! och dock så snart rubbad af ett enda omildt ord öfver mig sjelf eller andra! Hvad jag ännu är svag, oakadt all min mångåriga sträfvan att blifva stark och oberoende af andras omdöme".

Bland de tolf Apostlarne föredrog hon *Johannes* och *Paulus*. Den gudomliga inspiration, som framstrålar i *Johannes*-bildens drag, och det ädla, kraftiga uttrycket hos *Paulus* fängslade henne oemotståndligt. "Ack! den som länge och ensam fått gå här och se och lära", suckar hon. Men hennes sällskap tröttnar och hon måste gå.

Vid besök i tafvelgallerierna förvånas hon att finna dem ända till trängsel fyllda af besökande, ehuru de voro öppna flera gånger i veckan hela året, och jemför dermed målarakademiens exposition i Stockholm det föregående året, som under de första dagarne varit besökt endast af några få personer. Bland taforna fäster hon sig särskildt vid *Carl 1:stes* porträtt af *van Dyck*.

"I uttryck, i hållning, i hela företeelsen är nedlagd ett lugn, en storhet och värdighet, som ej nog kunna beundras", skrifver hon och tillägger: "Ack! att så kunna måla!"

En *St. Catharina* af *Leonardo da Vinci* intager henne äfven genom det innerligt ljufva och oskuldsfulla uttryck konstnären inlagt i det unga ansigtet.

"Så", skrifver hon, "föreställde jag mig *Raphaels* målningar. Men den tulla, som utgafs vara af honom, liknade deremot chinesiskt arbete; hårdt, brokigt — och likväl voro figurerna utförda med yttersta omsorg!"

En utfärd till *Fredriksberg*, *assistance-kyrkogården* och strandvägen till *Charlottenlund*, gaf henne mycket nöje.

"Vägen var oändligt vacker", skriver hon, "på båda sidor omgifven af trädgårdar med herrliga blommor; på något afstånd låg sundet framför oss med öfver 100 seglare, deribland stora skepp, hvilka kryssande styrde ända in på stranden och derpå hastigt vände. Denna färd behagade mig mycket", tillägger hon, "kanske mest därför att omgifningarne väckte minnen från lyckligare tider, då jag var barn, då jag var omgifven af allt hvad jag hade kärt, och gladdes åt och väntade så mycket af framtiden. Nu är en stor del af denna löftesrika framtid förbi; huru olika emot hvad jag väntat! Huru litet lofvande den återstående tredjedelen! Dylika tankar sysselsatte mig nästan under hela färden. Svenska landet syntes, det var för sista gången! I hvilken sinnesstämning skall jag åter beträda det? — Skall jag någonsin göra det? — —".

De första veckorna af September månad tillbragtes vid Rhen och den 23:dje i samma månad ankommo de resande till målet för sin färd — *Paris*.

Redan fjorton dagar efter ankomsten dit, finna vi henne i fullt arbete, sysselsatt att i *Louvren* kopiera en tafla af *Raphael* (en gosse). Vid samma tid började hon troligen äfven sina studier för den berömda läraren, f. d. chefen för franska konstakademien i Rom, Professoren *Léon Cogniet*, på hans atelier för damer. Äfven af *Wickenberg*, som då vistades i Paris, tog hon lektioner, samt studerade anatomi för *Wahlbom*. I slutet af October började hon teckningen till den stora kopian af *Murillos* verldsberömda tafla i Louvren: *Immaculée conception*, och slutade anläggningen deraf redan den 14:de November. Se der det enda vi funnit antecknad, rörande hennes arbete och studier i Paris. De, som sågo henne under denna tid, veta dock att omtala, med hvilken rastlös ifver och outtröttlig flit hon arbetade. Hennes lärare omfattade henne med lifligt intresse, uppmuntrade henne obetingadt att fortgå på den bana hon valt och följde med glada förhoppningar hennes hastiga framsteg. Men icke nog härmed; äfven hos fremlingar väckte den unga svenska konstnärinnans arbete uppmärksamhet; ofta samlades konstvänner kring hennes staffli i *Louvren*, der hon längre fram äfven kopierade *Raphaels* *Den Heliga Familjen*, beundrande den trohet och kraft, hvarmed hennes pensel, drag för drag återgaf de gamla mästarnes sköna bilder. Mer än en önskade att tillegna sig de vackra kopiorna, och ett anbud af 2000 francs för den efter *Raphael*, gjordes henne äfven af en konstälskande Engelsman. De flesta skulle säkerligen med uppräcka händer hafva emottagit ett sådant tillfälle att på en gång erhålla pekuniär lön för sin möda, och göra sin talent känd inom ett land, der konstnären och hans verk skattas så högt. Hennes vänner sökte också ifrigt förmå henne att antaga tillbu-

det. Men *Sophie Adlersparre* tänkte annorlunda. För henne hade en konstnärlig ryktbarhet lika liten lockelse, som en pekuniär vinst. Det var icke af ärelystnad och icke heller för att derigenom finna ett medel till förvärf, som hon egnat sig åt konstnärskallet. För henne var den konstnärliga förmågan en Guds gåfva, och att använda den till egen och andras förädling var det mål, hvartill hon i första rummet sträfvade; men det var dock icke det enda. Det gick två skiljda strömdrag genom *Sophie Adlersparres* själ, hvilka i sig upptogo alla hennes känslor och tankar, såsom den djupare och starkare floden i sig upptager alla kringliggande och bär dem med sig ut på det eviga djupet. De voro *Gudsfruktan* och *fosterlandskärlek*. I dessa nedlades all den hjertats värme och innerlighet, den själens djupa allvarliga hängifvenhet, all den ömhet, den trohet, den försakelse, hvaraf hennes rika, men bundna, natur var mäktig. Naturligtvis måste dessa känslor utöfva ett mäktigt inflytande på hennes artistiska sträfvanden. Hennes mål såsom konstnär blef också det dubbla att, så vidt i hennes förmåga stod, genom konsten förädla människan och bringa henne närmare Gud, samt att rikta det älskade fäderneslandet med trogna afbildningar af de yppersta mästars verk. Med detta mål klart för sig afslog hon lugnt och bestämdt det lysande anbud man gjort på hennes tafla. Att hon snarare vunnit sitt syfte, att hon sjelf och hennes taflor fått ett mångdubbladt värde i landsmäns ögon, om hon först vunnit ett namn i utlandet — det föll henne kanske aldrig in; trodde hon det också, var hon måhända för stolt, för mycket sanningsälskande att gå denna krokväg, för att vinna sina landsmäns ynnest. För henne fanns såsom konstnär och människa blott en enda väg — sanningens kungsväg; kunde hon ej på den nå sitt mål — välan, då finge hon uppgifva det. Var afsigten ren, var målet godt, så torde väl någon, sedan hon dukat under, fullfölja det påbörjade verket. Inom sig hade hon ju redan till ett slags lösen för sin lefnad tagit orden:

— — — "*sträfvandet sjelft är sitt mål*"

När det gäller hvad ädelt och stort är".

Huru *Sophie Adlersparre* under detta sitt vistande i Paris tillbragte den tid, som hon ej egnade åt arbete och studier, derom förtäljer hon sjelf föga eller intet; men vi kunna väl föreställa oss, att hon tillsammans med sina reskamrater besåg alla den stora stadens märkvärdigheter, bevistade spektakler och musikaliska tillställningar, samt de sällskapskretsar, hvilka stodo de svenska turisterna öppna. En utfärd till Versailles, då hon första gången

för på jernväg, har hon bland sina anteckningar i korthet beskriver. Så äfven ett par besök på teatrarna.

En berömd sångerska synes, såsom *Lucie af Lammermoor*, alldeles hafva förtjust henne. Röst, föredrag, hållning, utseende och spel, allt tycktes hafva förenat sig för att hos åskådaren lemna det behagligaste intryck.

"Skada blott", skriver hon, "att hon ej alltid är densamma på scenen. Dock! hvem förmår alltid vara inspirerad! Jag välsignar henne för hvad hon var och för den njutning hon beredde mig."

En hastig jämförelse mellan *Grisi* och den ofvannämnda sångerskan följer.

"*Grisi*, hvars utseende i så hög grad fånglar de flesta", skriver hon, "är mig för sinnligt. Hennes sång öfverträffar dock alla andras."

En annan gång skriver hon efter att hafva sett *M:lle Dejazet* i komedien *Les premiers Amours de Richelieu*:

"Hon roade mig obeskrifligt och synes vara en i sin genre förträfflig skådespelerska. Men då man ej längre har henne för sina ögon mörknar hennes bild — den synes oren — väcker en oro, likasom då man har något att förebrå sig, och ju mera tiden fördunklar det förtrollande skimmer af qvickhet och espièglerie, hvori hon till hälften döljer sin fräckhet och sinnlighet — ju vidrigare synes hon i mina ögon. Dylika egenskaper hos en qvinna, under hvilka former, i hvilken förklädnad de än må uppträda, måste dock alltid sluta med att väcka afsky. — — O! hvad det harmar och smärtar mig att sådana qvinnor skola finnas."

Blott en enda gång antecknar hon intrycket af de konstens yppersta alster hon här dagligen hade tillfälle att beskåda. Hon hade i April tillbringat en hel förmiddag i det spanska galleriet uti *Louvren* och der isynnerhet betraktat *Murillos* herrliga arbeten, hvilka utöfvade en mäktig dragningskraft på hennes för färgens rikedom och formens skönhet alltid vakna sinne, och hvilka dessutom nu, under arbetet på kopian af hans yppersta tafva blefvo henne ett outhärligt studium.

"Länge", skriver hon, "stod jag framför Kristusbilden med törnekronan och de bundna händerna. Hvilket ädelt lidande, hvilken ödmjukhet och försakelse, förenade med det högsta uttryck af gudomlig hänförelse. har ej konstnären nedlagt i denna bild! O! huru lyckligt att så kunna tala med pensel, med ord, eller toner! — — — *Murillos* englar äro också förträffliga — det ligger hos dem så mycken oskuld och andakt och ändå ett sprittande lif; oftast äfven friskhet och sanning i färgen."

Inga förströelser, inga njutningar, intet arbete kunde dock hos *Sophie Adlersparre* undantränga tanken på det ena nödvändiga, eller hämma den brinnande åtrån att med hela sin själ omfatta och

tillägna sig de gudomliga sanningarne och att sålunda allt närmare sluta sig till sin Herre och Frälsare. Allt hvad som kunde bringa henne närmare detta mål, helsade hon med glädje och tacksamhet, under hvad yttre form det än framträdde. Alltid en trägen kyrkogångerska, besökte hon äfven i Paris flitigt Guds hus och lyssnade med hänförelse till en del utmärkta predikanter föredrag, katholska så väl som reformerta. Huruvida hon kom i personlig beröring med några af dessa prester känna vi icke: dock förefaller det sannolikt, att döma efter senare yttranden.

Under våren 1840 hade målarinnan fullbordat de båda kopiorna af *Raphaels Den Heliga Familjen* (inålad för Frans I:ste i Frankrike) samt af *Murillos Immaculée conception*, båda i originalens storlek. I Paris synes den första hafva vunnit största bifallet. Hennes lärare, *Cogniet*, lärer äfven hafva gifvit den företrädde framför kopian efter *Murillo*, samt yttrat "att den icke allenast var den vackraste och trognaste kopia, som detta år utgått från Louvren, utan att den äfven måste bli en äkta perla inom de svenska konstsamlingarne" *). Då *Cogniet* bjöd sin elève farväl, skänkte han henne såsom bevis på sin högaktning en vacker tafla af sin egen hand.

Den 20 Juni 1840 lemnade *Sophie* med sina reskamrater Paris och anträdde återresan genom Belgien och Holland i diligence. Muséet i Brüssel fann hon långt under sin förväntan. Några porträtter af *Rembrandt* och *Pierre Meert*, samt några taflor af *Otto Venius* och af *Rubens* omnämnas såsom de anmärkningsvärdaste. Den mindre men valda tafvelsamlingen i Oraniska slottet, med några af *Rembrandts*, *Van Dycks*, *Andrea del Sartos*, *Fra Bartholomeos* och *Rubens'* bästa arbeten intresserade henne vida mera. Efter några dagar fortsattes resan på jernväg till *Antwerpen*, derifrån ett och annat finnes antecknad. Så väckte Cathedralen den resandes stora beundran; synnerligast det inre deraf. *Rubens'* i ett skåp öfver altaret förvarade namnkunniga tafla: *Christi nedtagning af korset*, behagade henne mer än något af denne konstnårs öfriga arbeten. Kompositionen fann hon vacker, färgen frisk och klar och det hela syntes henne "måladt med beundransvärd lätthet."

"Dock", säger hon, "synas här såsom alltid modellerna till hans qvinnofigurer varit hemtade från krogen. En fråga", fortfar hon, "som jag under dessa dagar, då jag haft tillfälle att se *Rubens'* bästa taf-

*) Se Tidskriften: "Studier, kritiker och Notiser" 1841.

lor, ej kunnat aflägsna, trängde sig på mig äfven här: Männe ej *Rubens* målade under inflytande af ett champagnerus? . . . Man skall aldrig i hans figurer finna uttrycket af ädelt lugn, men väl af qvickhet, lif och eld. Med förvånande lätthet och dristighet synas bilderna utkastade på duken; också säges det, att han målat de största af sina taflor på 14 à 16 dagar."

I en annan kyrka besåg hon *Rubens*' familjegrav samt den tafla, föreställande den Heliga familjen, der konstnären afmålat sig sjelf, sina båda hustrur samt en flicka, med hvilken han i ungdomen varit förlofvad.

"Denna tafla", skrifver hon, "anses här jemngod med nedtagningen af korset. Jag tycker ej så. Hufvudpersonerna i denna tafla voro qvinnor, och qvinnan har jag aldrig sett *Rubens* kunna måla. De figurer, som föreställa honom sjelf och hans hustru, ha dock i mitt tycke stor förtjenst genom färgens sanning och styrka."

En annan berömd tafla — en död Christus af *Cornelius Schut* — kan hon ej beundra.

"På mig göra dessa döda Christus-bilder ett obehagligt intryck", skrifver hon, "bilden af ett lik, det må nu vara aldrig så väl och sannt måladt kan aldrig gifva något stort eller skönt intryck. Här saknas dessutom alldeles det heliga, rena, lugna uttrycket." En död Christus af *Rubens* finner hon rent af motbjudande — "den liknar en full båtsman, som insomnat. Om man gaf mig denna tafla", tillägger hon, "med vilkor att jag dagligen skulle hafva den för mina ögon, ville jag ej emottaga den."

Några goda taflor af *Van Dyck*, hvilka gifvit henne nöje att se, nämnas i förbigående. Efter ett par dagar fortsattes resan öfver Rotterdam, Haag och Amsterdam till Hamburg och Lybeck och derifrån till hemlandet, der *Sophie* landade i Calmar den 18 Juli 1840.

Samma år om hösten finna vi henne med sin mor och dennas syster bosatt i Stockholm, der hon nästan oafbrutet vistades under 3:ne år, uppehållande sig endast medelst sitt arbete och lefvande ytterst sparsamt och knappt, för att samla allt hvad samlas kunde till en ny konstresa, om hvilken hon redan då drömde. De taflor hon hemfört från Paris vunno alla opartiska konstkännarens bifall, och konstföreningen exponerade under början af året kopian af *Raphael's* heliga familj, hvilken tilldrog sig alla besökandes blickar.

De funnos dock, hvilka sågo denna framgång med oblida ögon. Ett visst kotteri, som tyckt sig saklöst kunna beskydda henne, så länge hon ansågs såsom en blott diletant och så länge hon å sin sida iakttog en skyldig beundran för detsamma, betraktade nu med

ovilja och högförnämt förakt den qvinliga nykomlingen i konstens salar. Man nästan häpnade öfver hennes djerfhet, då hon, med den sällsamma blandning af sjelfkänsla och ödmjukhet, som var henne egen, syntes vilja uppträda såsom sjelfständig artist. En qvinlig konstnär, som, för att tala med en känd författare, "icke längre tvekande frågar de manliga artisterna "Får jag måla?" och icke heller darrar på handen af osäkerhet eller falsk blygsel, utan uppställer sina verk, visserligen blygsamt som alltid, men lugnt, i medvetande af den inre kallelsens rätt öfver alla fördomar" — något sådant hade man aldrig förr sett i vårt kära fädernesland. *Sophie Adlersparre* var den första — må vi då ej förvåna oss öfver att hon rönte motstånd, men snarare tacka henne för det hon ej fegt lät besegra sig deraf. Vål förblefvo flere bland den tidens utmärktaste konstnärer, såsom *Södermark*, *Fogelberg* och *Wahlbom*, äfven som hennes gamle lärare *Sandberg*, alltid hennes vänner; men tillräckligt många af de mest inflytelserika återstodo, för att inom artisternas och konstvännernas krets bilda ett talrikt parti *emot* henne, understödt af åtskilliga unga nybörjare, för hvilka det blef en ära att nedsätta och förlöjliga den *qvinliga* konstnären.

Huru bittert *Sophie Adlersparre* led af denna ovilja, helst som bland dessa fiender fanns mer än en, hvilken hon trott sig kunna räkna bland sina verkliga vänner och huru beslutsamt, ja trotsigt, hon icke desto mindre gick sin väg framåt, följande hvad hon ansåg rätt — stundom kanske ensidigt nog och till sin egen skada — det kan hvar och en lätt föreställa sig, som genom dessa anteckningar lärt känna hennes ömtåligt finkänsliga hjerta och oböjliga karakter. Af hennes egen hand finna vi blott några få antydningar om hvad som under dessa år föregick i hennes inre, men dock tillräckligt för att fatta betydelsen af den nya strid hon här hade att bestå — i sjelfva verket blott en ny sida — ett nytt skede af den gamla, aldrig utkämpade *kampen emot hinder*.

Troligen hade hon ej många månader vistats i hemlandet, förr än hon intogs af en aning om förestående pröfningar. Vi döma dertill af de ord, hvilka hon i almanachan för 1841 tecknat såsom motto för det kommande året — såsom ett slags lösen, ett fältrop, med hvilket hon hoppades segra i den förestående *kampen*. Orden voro:

"Tid! förtröstan! sinnesstyrka!"

Denna lösen gällde dock sannolikt icke blott de strider hon hade att vänta i sin egenskap af artist, utan äfven hennes förhållande såsom dotter. Under fem år hade *Sophie Adlersparre* varit skiljd från sina närmaste anhöriga och lefvat i vänners och släktingars hus, såsom en aktad och oberoende medlem af deras familjer. Hon återvände nu i sin moders hus, äfven der så till vida oberoende, att hon med sina händers arbete ensam försörjde sig sjelf — en naturlig följd af modrens små omständigheter, så väl som af hennes eget verksamma och sjelfständiga lynne. Det finnes dock ett visst slags beroende, som ingen ädel qvinna kan eller vill afkasta. Det oafvisliga behovet att se oss älskade och förstådda ställer oss i ovilkorligt beroende af vår närmaste omgifning. Kan detta behof, i följd af bristande sympathi ej fyllas, då blir detta hjertats beroende ett förtryck för vår andeliga meniska, och de vanans band, hvilka sammanhålla familjen, kännas tryckande i samma mån som vi djupare sörja öfver att de *endast* äro vanans och slägtkänslans — icke själsfrändskapens, icke *kärlekens* band i dess högsta och ädlaste mening. Naturen synes stundom lägga ett svalg emellan de genom blodsbandet närmast befryndade, och händer det då, att uppfostran vidgar detta svalg, så förmår man med bästa vilja ej att närma sig hvarandra. Vi hafva redan antydt, att detta var förhållandet mellan *Sophie Adlersparre* och hennes mor, och vanligen fick den förra i allmänna omdömet *ensam* uppbära skulden därför. Vi hafva här återupptagit ämnet, icke för att frikänna dottren från alla fel; — hon fordrade onekligen för mycket af en natur, mindre rik och djup än hennes egen, och hon brast, blott alltför ofta i den grannlagenhet hon för sig sjelf fordrade, i den fördragsamhet, den skonsamhet, som åligger oss i umgänget med alla, och främst med våra närmaste. Men vi ha gjort det för att låta henne sjelf framlägga för läsaren sin känsla af saken och sedan lemna åt hans eget omdöme att afgöra, huruvida man har rättighet att med den ytlige betraktaren stämpla *Sophie Adlersparre* såsom en kärlekslös dotter.

I Mars 1841 skrifver hon:

"Huru förunderligt går det ej, till här i verlden! — — Skall man en gång få svar på alla de frågor: *hvarför just så?*, som man önskade göra, och som isynnerhet tränga sig på mig, då jag tänker på mig sjelf och min ställning — mitt förhållande till min omgifning — min nuvarande. *Hvarför* hafva vi blifvit så olika danade? *Hvarför* hafva vi så olika åsichter om det högsta och det obetydligaste i lifvet? *Hvarför* äro vi nästan tvungna att icke destomindre vara tillsammans? — — *Hvarför* är jag så fremmande för dem, så väl som

för mängden af menniskor, att jag förefaller dem besynnerlig och ej kan finna nöje i deras samqväm, likasom de ej i mitt sällskap? *Hvarför allt detta?* — O! huru lycksaligt skulle det ej kännas att vara omgifven af ädla, bildade, allvarligt tänkande menniskor, som jag kunde se upp till, lära af, och innerligt högakta. Huru mycket bättre skulle jag ej då blifva! Huru varmt och innerligt skulle jag ej då älska menniskorna! — Ingen uppoffring vore mig för tung, för svår, *om jag dermed kunde göra dem någon verklig nytta*", tillägger hon, väl inseende att om hon än, för att behaga sin mindre bildade, mera ytligt tänkande och kännande omgivning, kunde offra och bortkasta sina allvarliga sträfvanden, skulle de i grunden ingenting vinna derpå. Men att *behaga menniskorna*, derpå tänkte *Sophie Adlersparre* kanske blott allt för litet. Hon hade valt en högre mätare för sitt handlingssätt och sitt väsende.

"Ack," fortfar hon i sina sjelfbekännelser, "*om jag visste huru Gud vill att jag skulle vara*. Om vi — om alla menniskor — hjälpte hvarandra att finna *detta*, hellre än att göra allt, för att aflägsna hvarandra från sådana tankar. — Att sysselsätta sig med någonting allvarligt, det finna de tråkigt; och just detta utgör åter min högsta, innerligaste glädje. O! min Gud! min Gud! *hvarför* har jag blifvit så sluten för alla dessa menniskor, hvilka det likväl är Din vilja att jag skall älska, och *hvilka jag äfven älskar*, men som jag stundom, ja oftast, finner så barnsliga, så småaktiga, så lumpna. Och likväl — *ofta är jag ej bättre sjelf*; men hur gerna vill jag ej anklaga andra därför och gifva dem skulden till mina fel! O! min Gud! förlåt mig! — Jag vill lägga på hjertat den bön vår Frälsare lärt oss:

"Förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåte dem oss skyldige äro!"

För *Sophie Adlersparre*, verksam som alltid, gick tiden blott allt för hastigt. Oberäknadt den som egnades hennes käraste sysselsättningar, målning och bildande läsning, förde hon en temligen vidlyftig korrespondens och var dertill alltid en flitig arbeterska med nålen. Hon förfärdigade sjelf sina egna kläder, skar till och sydde allt från det minsta till det största, och fann derjemte alltid tid för fina och smakfulla broderier till julgåfvor åt sina vänner. I hennes portfölj ha vi också bland skriftliga anteckningar, utkast till taflor, samt en hel serie af laverade teckningar öfver de olika byggnadsordningarne med bifogade skriftliga förklaringar, funnit åtskilliga klädningsmönster och ritningar till broderier, ja till och med vissa hushållsrön och matbeskrifningar, bland annat på hennes födelsebygds nationalrätt — kroppkaka — allt bevis, hvilka, enligt vår åsigt, vittna emot det gängse påståendet, att penseln och pennan ovilkorligen draga qvinnan bort från alla husliga sysselsättningar.

Som familjen hade talrika vänner i hufvudstaden, var *Sophies* tid dessutom ganska upptagen af visiter och bjudningar. Sjelf mottog hon gerna i sin atelier besök, så väl af bekanta som af fremlingar, hvilka kommo för att blifva presenterade för den berömda målارينnan och för att se hennes taflor. Bland dessa besökande befann sig en dag den, som skrifver dessa rader. Vid inträdet i den med taflor, gipser och andra artistiska tillbehör fullsatta ateliern sågo vi målارينnan, klädd i en enkel arbetsdrägt, stående framför sitt staffli med penseln i handen. En frågande blick ur de grå, med ljusa ögonhår kantade ögonen riktades mot dörren, penseln bortlades långsamt och utan att en enda min förändrades i det passiva ansigtet, gick artisten emot oss med dröjande steg, lemnande oss god tid att iakttaga hennes utseende. Hon såg mera bra än illa ut; växten var rak och fyllig, anletsdragen långt ifrån fula, och likväl var det onekligen någonting icke behagligt i hennes första åsyn. De ljusa, glanslösa lockarne, den färglösa hyn, den kalla, frånvarande blicken, de stela rörelserna, det buttra draget kring munnen och den låga, tonlösa stämman, då hon helsade oss välkomna, bildade ett helt, som var långt ifrån intagande eller tillvinnande. Tvertom låg det någonting frånhållande i sjelfva hennes närmande, någonting snart sagdt afvärjande redan i det sätt, hvarmed hon räckte handen till helsning. Det föreföll nästan såsom skulle hon velat vara vänlig, men icke kunnat. Hela hennes väsende tycktes likasom omgjutet med en isskorpa, hvilken måsto bräckas eller smältas, innan man kunde nå henne sjelf. Hon förevisade villigt sina taflor och tillhandagick med upplysningar och förklaringar, företrädesvis riktade till de äldre bland sällskapet, såsom vändade hon hos unga flickor föga intresse eller deltagande för dylika saker. En af de senare följde henne emellertid uppmärksamt, lyssnande till hvad hon yttrade så väl om sina egna taflor, som om andra konstverk, om de gamla mästarne, och om konsten i allmänhet, men förvånades öfver det torra, prosaiska framställningssättet, som blott sällan gaf vika för en blixst af djupare känsla eller poetisk hänförelse. De noggranna sifferuppgifterna på tumtalet af höjd och bredd, då det gällde de yppersta mästerverk, och vissa omständliga beskrifningar, hvilka rörde endast hvad som för ett ungt och enthusiastiskt sinne syntes vara de obetydligaste detaljer — allt detta förvånade — sårade nästan — och man kunde lätt förledas att tro det målارينnan ännu ej inträngt längre än till det mekaniska af konsten. Mången trodde

det i sjelfva verket, i trots af det jäfvande intyg hennes bästa taflor gäfvit, der man tyckte sig se hennes opoetiska reflexioner öfver konsten vederlagda af hennes egen pensel. Det var först vid en närmare bekantskap, som man kom hennes djupa uppfattning af konstens och konstnärens mål på spåren; fullt klar har den väl först genom de här meddelade anteckningarne blifvit. Det intryck, man medförde från en första bekantskap med *Sophie Adlersparre* var det af en sällsynt flärdlös och redbar karakter, hvilken både såsom konstnär och människa föraktade allt charlataneri, alla osanna försköningsmedel, allt koketteri med lånta eller egna fjädrar — ett intryck, hvilket måste väcka en obetingad aktning för hennes karakter, äfven om man ej fann något tilldragande i hennes personlighet.

I sällskap var hon fåordig och trög, så länge samtalet rörde sig kring vanliga, alldagliga ämnen, sjelf alltför blyg och passiv att gifva det en annan vändning. Men anslog någon en djupare ton, bragtes något ännu af verkligt intresse å bane, då deltog hon med lif och nöje i samtalet, bestred med ifver tankar och åsigtter, som voro oförenliga med hennes egna, och förde sanningens talan på sitt gamla positiva sätt, utan att fråga efter om den sårade fåfängan och egenkärleken, eller om den retade till motstånd — förde den ungefär så som åkermannen för sin plog, låtande det hvassa jernet skära jorden i djupa, snörräta fåror, utan att fråga efter maskarne och kräldjuren, som krossas i dess väg, utan att vika en hårsman ur vägen för småstenarne, som skrapa mot dess egg.

Att det är en skyldighet för sanningens förfäktare att icke göra den motbudande, utan så lockande, så tilldragande som möjligt, derpå hade *Sophie* aldrig tänkt. För henne var sanningen osminkad och oprydd alltid kärare, skönare, bättre än någonting annat och hon kunde ej fatta att den behöfde iklädas en behaglig dräkt för att vinna tillträde till andra. Hade hon än fattat det, skulle hon aldrig tillåtit sig att sålunda förkläda sitt ideal.

Med närmare vänner talade *Sophie* gerna om sina resor i utlandet och om sitt vistande i Paris; gjorde ofta jmförelser mellan åtskilliga förhållanden der och här hemma, synnerligast i fråga om religionens handhafvande, klandrade bittert de svenska presternas tröghet och kallsinnighet, jmförde deras mekaniska söndagstjenstgöring med det fransyska presterskapets — det katholska så väl som det reformerta — lefvande nit, och talade med hänförelse om de förträffliga predikanter hon hört i Paris. Då hon öfvertill en och annan gång besökte katholska kyrkan i

Stockholm och med intresse lyssnade till en af dervarande predikanter gaf det hennes vänner anledning att skämtsamt varna henne för catholicismens inflytande, utan att dock någon på allvar ansåg henne tillgänglig derför.

Under vintern 1841 hade hon många beställningar af taflor och syntes hafva kommit på modet såsom porträttmålarska för den högre societeten, dels genom enskilda bekantskaper och rekommendationer, dels genom det bifall hennes exponerade taflor vunnit, dels, och troligen *mest*, genom det intresse, hvarmed hon ånyo omfattades af Kronprinsessan *Josephine*, hvilken kallade henne till sig för att göra hennes personliga bekantskap samt gaf henne i uppdrag att måla flere porträtter af henne och hennes gemål, dels kopior, dels sådana, för hvilka de sjelfva gifvo séancer, och hvilka hon sedan på nytt fick kopiera. Den 5:te Mars skrifver hon:

"Har i dag för första gången talat med Kronprinsessan. Jag var mycket blyg: hon var likväl särdeles god och vänlig, rådgjorde om den kostym hon vill bära, då jag skall taga hennes porträtt m. m.

"Hvad det är olyckligt att vara så blyg att man blir nästan oredig deraf!"

Sedan flere år tillbaka hade *Sophie* på sin födelsedag, den 6:te Mars, observerat och antecknat himlens och väderlekens beskaffenhet, med en noggranhet som hade hon i dessa jårtecken sett sin egen framtid förebildad.

Detta år, då hennes 33:dje födelsedag inföll, vexlade sol-sken och moln på dagens mimmel; då och då kom ett lätt snöfall, senare sken solen herrligt ända till nedgången, "*lofvande en klar kommande dag*. Himlen förblef derefter molnfri", skrifver hon, "och senare på aftonen lyste den klart af tindrande stjernor."

Den 7:de, en Söndag, efter ett besök af en ädel konstens och konstnärers vän, Baron *H.*, hvars hustrus porträtt hon nyss slutat, fortsätter hon anteckningarne:

"Snö och mulet ute, men jag lycksalig. Jag hade lugn och frid inom mig och min själ var uppfylld af tacksamhet mot Gud och mot goda menniskor. — Baron *H.* var här på förmiddagen; han hade hört att jag varit hos Prinsessan; bad mig ej vara rädd eller förlägen, då jag skall måla henne, sade att Prinsen äfven önskade, att jag skulle måla honom. Han talade så vänligt, så uppmuntrande till mig, att jag sedan, då han var borta, gret af glädje och tacksamhet för hans godhet."

Efter ett besök hos *Södermark* i September finna vi följande antecknad:

"Jag talade med honom om nyttan för en artist att resa i andra länder och frågade hvar han ansåg, att man hade bästa tillfälle att se och lära. Han svarade att han alltid föredragit Paris och Rom. — Stackars Södermark, hans ögon äro mycket dåliga. Han kan blott arbeta korta stunder. Läkaren har tillstyrkt honom att under ett helt år ej måla. Han önskade att under denna tid kunna företaga en resa till Paris eller Rom. 'Men', tillade han med en suck, 'jag har ej råd dertill!' Ack! huru djupt dessa ord smärtade mig; jag blir ännu förtviflad, när jag tänker derpå. Jag känner plågsamt min egen fattigdom och blir ond på de rika, hvilka bortslösa stora summor på ovärdiga, lumpna föremål" — bittra tankar hopa sig i hennes själ och hon utbrister slutligen — "jag kunde blifva människohatare — dock — O Gud! förlåt mig!"

En annan gång skrifver hon:

"Södermark har varit hos mig i dag. Han är bra god, som kommer till mig och gör sig besvär att betrakta mina arbeten och att gifva mig rättelser och råd. Jag har haft mycken nytta af hans vistelse här, af att se hans arbeten och erhålla hans rättelser, och min tacksamhet för honom är stor. Väl söker jag ej att likna honom *i allt*; men jag vill bjuda till att tillegna mig hans förtjenster. — Dessa synas mig hufvudsakligen bestå i den *sanning*, den naturtrohet i de minsta detaljer, som råder i hans arbeten. Dock tycker jag ibland att han nog ytligt uppfattar föremånen, att han ej i sitt arbete inlägger nog *andedjup* och *kärlek* (nog *själ* och *poesi*, som andra skulle uttrycka sig!)"

Någon tid derefter, då hon gjort ett besök på konstföreningen, derifrån hon återkommit nedslagen och bedröfvad, fortsätter hon anteckningarne:

"Af alla andra", skrifver hon, "hade arbeten blifvit inköpta; mitt ensamt hade blifvit återskickadt, och jag hade dock begärt en så liten summa derfor (30 Rdr b:co)."

Äfven från andra håll rönt hon ovilja och ett ogrannlaga bemötande, hvilket gick ända derhän, att man bad henne själf söka att sälja en af sina egna tafvor för hälften af den summa, hvartill den af henne beställts.

Bittert led hennes stolta sinne af dessa förödmjukelser; äfven den pekuniära förlusten var kännbar för den, som skulle lefva af sina händers verk, och som sparade på det nödvändigaste för att samla till ett gifvet ändamål.

"Endast på dessa arbeten, en förlust af 200 Rdr!" skrifver hon, och tillägger med djup grämelse — "mer än en månads vistande utrikes! Det är dock hård!"

Dessa och liknande motgångar nedstämman hennes mod och återkasta henne, om ock blott för korta stunder, i de gamla smärtsamma tviflen, angående sin lefnads rätta uppgift. Så skrifver hon en gång:

"Jag har gråtit länge i dag — har tänkt i dag, likasom många, många gånger: *hvarför är jag här på jorden?* Ända ifrån min barn-dom har jag haft en dunkel aning om, att jag borde hafva någon annan verksamhet än fruntimrens vanliga. Jag vet ej om min uppfostran bidragit härtill. Troligen har min faders mångsidigt bildade väsende och hans ädla, upphöjda åsigtter tidigt lyftat mitt sinne till någonting högre än de hvardagliga bestyren. Huru gerna lemnade jag ej alla lekar, då jag fick höra honom tala i allvarliga ämnen! — Sedan yppades tillfälle för mig att lära en talent, den var länge mitt nöje, min enda glädje, men dess utöfning blef sedan nödvändig för mitt uppehälle. Sedermera hafva en mängd förhållanden, än befordrat, än återhållit mina framsteg i målning. Under långa tider har jag modfälld låtit händerna nedsjunka, seende mig tillbakasatt, än af människornas orättvisa, än genom en mängd tillfälliga omständigheter, än genom min vistelseort, min omgifning, m. m. Andra tider åter har jag så påtagligt blifvit varse en högre krafts närvaro i min själ, som visat mig Guds vilja, undanröjt svårigheter och nödgat mig att framgå på den uppklärnade vägen. O! hvad jag varit lycklig under sådana stunder! Det har då förefallit mig, som om det varit mig tillåtet att utföra stora herrliga ting här på jorden, hvilka kunde bära vittne om Gud och gifva lyftning åt människorna. Ack! dessa saliga stunder! Huru nedströmmade ej då i mitt sinne ett haf af ljus och oändlig kärlek. Jag ville taga jord och människor och alla lefvande varelser i min famn och lyfta dem alla till Gud! Ack! — jag trodde mig kunna det, *emellan jag ville det*. Jag ville väcka hos människorna håg att lefva för ett bättre lif. Jag ville det genom de medel, som stodo mig till buds — genom min målning!"

Ett besök hos Prinsessan kort derefter beskrifves utförligt. Den höga beskyddarinnans vänliga frågor och hennes gillande af de för hennes räkning utförda porträtterna antecknas noggrannt.

"Hon berömde likheten af prinsens porträtt", skrifver målarinnan, "sade att det var henne kärt att hafva detta att betrakta, då han sjelf hade så liten tid att vistas inne hos henne; berättade att det förra porträttet jag målat blef så välkommet hos hennes syster i Portugal och mycket mera, som jag ej kan erinra mig, så glad och bestört blef jag öfver hennes godhet".

Senare skrifver hon vid ett nytt års början:

"Det förflutna året var i början ej glad; — hade föga arbete och såg liten välvilja. Mot våren blef det bättre och min målning tog då ett stort steg framåt. Sommaren var vexlande. Hösten blandad med många ledsamheter och någon glädje".

Under vintern 1842 erhöll hon bref från den bortovarande brodern, med underrättelse, att han sökt förlängd permission, för att tillbringa några år i Amerika och söka sitt bröd i detta land. Brevet röjer en nära själsfrändskap mellan dessa båda syskon,

och vi kunna väl föreställa oss de blandade känslor af glädje, stolthet och smärta, hvarmed hon måste hafva läst det.

Sommaren förgick under träget arbete. Under hösten 1842 hade *Sophie* öfverenskommit med några andra fruntimmer, att under de långa, mörka aftnarne mötas i hennes atelier för att tillsammans rita. Bland dessa unga tecknerskor var äfven den nu så utmärkta konstnärinnan *Amalia Lindegren*, då en nybörjare i konsten. Åtskilliga skrupler vid detta lilla företags början, egendommiga för *Sophie Adlersparres* karakter, förtjena att omnämnas och vi meddela därför följande ur anteckningarne från October detta år:

"Dessa dagar hafva mina tankar varit helt och hållet upptagna af de tillämnade ritsammanskomsterna i min atelier. De förorsaka stora utgifter, som bli mig kännbara. Äfven får jag mycket besvär, *de ritande* intet. Jag har därför ansett förståndigt att emottaga ett par flickor, såsom éløver, oaktadt det kommer att hindra mitt arbete. Men hvad som storligen plågar mig är att bestämma priset för dessa mina såkallade éløver. Det gör mig så besynnerligt orolig, utan att jag rätt vet hvarför. I går var jag på en soupé, jag blef der tillfrågad om priset och tog i hast till 5 Rdr bko i månaden. Sedermera ljödo dessa ord, "5 Rdr bko", hela aftonen i mitt öra; ja, till och med i natt blef jag väckt af en röst, som invid mig tycktes högt uttala dessa ord. Slutligen kunde jag ej insomna mer, utan låg och öfvertänkte om det kunde vara något ondt deruti, att jag tog betalning för mitt besvär eller rättare sagdt, att jag fick någon ersättning för mina utgifter; ty betalningen är så obetydlig, att den ej räcker till dessa senare, såvida ej ritningen skulle fortfara ett år. Jag föreställde mig att så måste en brottsling vara till mods, som ständigt påminnes om sitt brott. Jag kände liksom förebräelser och likväl var jag öfvertygad om att intet ondt ha gjort. Jag påminde mig, att jag haft samma känsla första gången jag på konstföreningen skulle exponera en taffa; jag ville det ej men blef tvingad dertill. Så också, då jag första gången sålde en taffa (det var till Prinsessan); jag tyckte då att emottagandet af penningar skulle ohelga min kärlek till konsten. Det var väl en dunkel varning att ej låta människors beröm och penningevinst blifva målet för min sträfvan. Så voro nu äfven dessa sammankomster endast beräknade på, att, till gemensam nytta, i all obemärkthet använda de långa mörka vinteraftnarna. Nu har jag gripts af en fruktan, att människor skola hafva större anspråk på mig, då det kan sägas, att jag tror mig kunna undervisa andra".

Det torde här vara skäl att omnämna ännu en sida af den "kamp emot hinder", *Sophie Adlersparre*, såsom konstnär hade att bestå. Den hade sitt upphof helt och hållet hos henne sjelf — i hennes djupa motvilja för att under mästaress ledning studera människokroppens bildning — med andra ord — att måla efter lefvande naken modell — en motvilja, som ingenting för-

mådde öfvervinna — andras öfvertalningar lika litet som hennes egen kärlek för konsten. Hon ville ej tro att ett dylikt studium var oundgängligt för att blifva konstnär, om det äfven förde snabbara till målet, och hon underkastade sig hellre en fördubblad lärotid, ja, äfven risken att icke komma så långt, än hon åsidosatte sin qvinliga blygsamhet; hon fordrade af hvarje qvinlig konstnär samma uppoffring. Under *Cogniets* ledning hade hon gjort framsteg i sin konst, utan att ett ögonblick ha funnit sin känsla af det passande såråd; (på denne berömdes lärarens atelier för damer, har man aldrig begagnat helt naken modell) hon *måste*, hon *ville* göra så äfven nu och åter hördes med all den forna bestämdheten det gamla valspråket: "*en Adlersparre gör hvad hon vill*". För henne var dock denna fråga icke beroende af den enskilda viljan eller tycket — det var en principfråga — den gällde rätt eller orätt. Hon förfäktade sin sats ensidigt och häftigt som alltid, så väl mot äldre artister, som emot några af deltagarinorna i de ofvannämnda ritsammankomsterna, och harmades djupt då hon hörde åsigheter, hvilka syntes *hennes* stridande mot all qvinlig blygsamhet, försvaras af kvinnor.

Vi känna ej huruvida hon under senare studier i utlandet något modifierat dessa exklusiva åsigheter, men ha dock ansett oss här böra nämna dem såsom betecknande för hennes karakter.

Såsom ett prof på huru hon tillbringade vintern 1843, då hon ej upptogs af sällskapslifvets fordringar, anföra vi följande, skrifvet den 28 Januari 1843:

"Har i dag för första gången på detta år börjat måla, hvarifrån jag hittills varit hindrad af den förunderligt mörka och mulna väderleken. Har flitigt arbetat på Prinsens porträtt; och sedan haft engelsk lektion för Herr *May*. Gick om aftonen att höra på *W:s* föreläsningar öfver konsthistorien; han talade i dag om *Michael Angelo* såsom skulptör. Återkom kl. 8 och drack thé och ämnar nu fortsätta min läsning af *Bulwers Zanoni*, hvilken lektyr på det högsta intresserar mig. Många motsatta omdömen höras om detta arbete, olika uppfattas meningen med det hela. Jag instämmer med dem, hvilka anse alltsammans vara en allegori. Så synes mig *Zanoni* vara en typ af konsten och *Meynour* en representant af den kalla, forskande vetenskapen. Alla de onda väsenden författaren frammanat, äro typer af mänskliga frestelser och passioner. *Zanoni* (konsten), förblir ren, hög, odödlig, tildess han låter sig beherrskas af mänskliga passioner. I franska revolutionen förgås han (den gamla konsten), men hans barn (den nya konsten) härleda derifrån sitt ursprung och utkastas sedan bland människorna. Måhända skall *Viola* representera människorna i allmänhet, hvilka ej förmå höja sig till det öfverjordiska".

Den 6 Mars detta år var morgonhimlen öfverdragen med ett genomskinligt flor af moln, som dock ej skymde solen. Middagen var klar, sedan uppkommo spridda moln, hvilka då och då fördunklade solen, tills de vid dess nedgång genombrötos af ett klart rödt färgspel. "Det var en vacker nedgång", slutar hon, "och på af-tonen tindrade sjernorna fram mellan de ilande molnen".

Den 8:de skrifver hon, efter att hafva varit uppe på Målarakademiens exposition:

"Jag upplemnade i dag den sista af mina taflor till expositionen. Man hade gjort nu som de andra åren, d. v. s. gifvit mina arbeten de sämsta platser, långt från dager och med densamma från höger i i stället för venster. En af mina taflor var placerad i en vrå, lågt nere vid golfvet; någon ofördelaktigare plats hade svårigen kunnat uppletas. Och likväl hade många långt sämre arbeten ganska goda platser! Mig tycks dock, att hvad jag målat ej borde stå tillbaka för en hop af dessa unga pojkers underhaltiga arbeten. Är det egenkärlek af mig att fordra sådant?" frågar hon pröfvande och rädd att förblindas af det egna intresset, men låter sitt inre medvetande svara, intygande att hennes fordran är billig och rättmätig. Hon fortfar derefter:

"Jag bad likväl Professor S., som hade befattning med uppsättningen, att mina taflor ej måtte få för dåliga platser. Men han har ej gjort afseende derpå! Hvarför? O! om jag visste det? Är han ond på mig? Vilja de ej att mina arbeten skola bli omtyckta? — — — Men jag vill afhålla mig från att forska i detta ämne; jag kunde eljest komma att göra orättvisa slutsatser, och bitterhet kunde uppstiga i mitt hjerta mot dessa menniskor. — Mycket godt finns likväl hos dem — skuggor måste ju finnas för att förhöja dagrarna", tillägger hon med vemodig undergifvenhet. Hon erinrar sig derpå huru hon redan under sin korta lefnad erfarit nog mycken hårdhet, ovilja och afund för att af alla krafter behöfva arbeta på att bibehålla kärlek och välvilja för menniskorna.

"Af några har ju också jag fått röna godhet och tillgifvenhet" — tillägger hon, likasom för att varna sitt hjerta att icke blifva otacksamt. Hennes tankar återgå derpå till den orättvisa hon anser sig hafva lidit och hon söker en utväg att för framtiden undvika dessa förödmjukelser, medan hon dock i första rummet pröfvar, huruvida hon i så fall handlar rätt, i det hon frågar sig sjelf:

"Låter jag nu eget intresse förleda mig att handla orätt, om jag fattar det beslut att aldrig mer offentligt exponera mina arbeten, så länge jag anser mig orättvist behandlad?"

Hon synes hafva afbrutit skrifningen för att noga begrunda saken, innan hon fattar ett beslut:

"Jag har tänkt djupt och samvetsgrannt, jag har sökt förjaga all känsla af harm, fortfar hon och framlägger derpå såsom resultat af sin själfpröfning följande:

"En människa — qvinnan icke undantagen — bör hafva känsla af sitt eget värde, bör undvika dem, hvilka söka nedsätta detta värde, bör ej låta behandla sig godtyckligt, utan *stilla* undvika sådana personer, dölja sina förtjenster, ifall de äro andra i vägen — — — Dock, jag måste ju lefva af min konst! O, huru hårdt att jag det *måste!* — — — Men mina arbeten kunna ju blifva uppsökta hemma hos mig. — Jag vill göra försök härmed, samt blott någon afton uppsätta dem på konstföreningen, för att se dem på annat ställe och i annan dager, och för att få höra några förståndiga anmärkningar öfver dem".

Hon sammanfattar derpå i följande ord aftonens betraktelser:

"*Jag har således nu fattat det beslut att så länge jag anser mig vara tillbakasatt af Styrelsen icke exponera något af mina arbeten på offentlig exposition*".

Följande dag var hon bjuden till öfverstinnan E., hvars hus var en samlingsplats för många bland hufvudstadens utmärkta personligheter, och der samtalen ofta vände sig kring ämnen af högre intressen. Hemkommen skrifer hon:

"Man talade bland annat om artister och afundsjuka bland dem (det var fråga om aktörerna A. och D.) . . . Några menade att alla artister voro afundsjuka. Jag ville motsäga dem, men var för blyg att kunna yttra mina tankar. Den känsla, hvarom man här talade, borde i mitt tycke ej få namn af afundsjuka. En artist med varm kärlek för konsten blir aldrig afundsjuk på den person, som verkligen öfverträffar honom genom sann förtjenst. Han måste till och med se detta med varm och innerlig glädje. Den smärta han någon gång känner öfver att ej ha uppnått denna höjd, förvandlas snart till glädje, ju mer hans egen personlighet, hans egen ära och fördel försvinna, ju mera en varm nitälskan för konsten och för människans förädling genom densamma får uppfylla hans själ. Men djup smärta måste den sanna artisten känna (han kan i annat fall ej vara artist), när han ser personer prisas och äras, hvilka, för att vinna ett flygtigt bifall, smickra mängdens nyckfulla tycken och förnedra konsten ända derhän, att den får ett skadligt inflytande på människorna, genom att ingifva dem tycke för flärd och prål, genom att försköna det låga och osedliga eller genom att uteslutande fästa ögat vid det ytliga, det blott mekaniska i konsten, i stället att framställa det andligt sköna och derigenom komma betraktaren att älska det sannt stora, det ädla, det himmelska, som väcka känsla för religion, fädernesland och medmänniskor. Bör nu en dylik smärta, som hos retliga och känslofulla människor, hvilket de flesta artister äro, lätt kan urarta till personlig fiendskap — bör den få namn af afundsjuka? Nej, dertill är den för ädel. Att afundsjuka finnes hos många artister, likasom hos men-

niskor i allmänhet, kan dock ej bestridas, och denna känsla är starkare ju sämre människan är och ju medelmåttigare artisten".

Mot slutet af sommaren 1843 hade *Sophie* fått tillåtelse att rita på museum, hvaraf hon dagligen begagnade sig, ända till dess hon på hösten lemnade Stockholm för att tillbringa den följande vintern i Carlskrona bland sina anhöriga. Vid nyåret 1844 hade hon den stora glädjen att återse sin bror, hvilken då efter ett mångårigt vistande utomlands återvände till fäderneslandet. Om våren återkom hon till Stockholm der hon, som vi tro, bosatte sig ensam och der hon förblef till sommaren 1846. Under denna tid målade hon en mängd porträtter, dels för dåvarande Drottning *Josephines* räkning, kopior af Leuchtenbergiska familjens porträtter, ett porträtt af Konung *Oscar*, m. fl., dels för enskilda personer, deribland ett af den katholske Pastorn *Studach*, äfvensom ett af Mll *Bremer*, hvars bekantskap hon vid denna tid gjorde. Hösten och vintern förgingo sålunda under träget arbete, hvilket dock ofta nog afbröts af talrika besökande, som kommo för att träffa henne sjelf och se hennes tafior. Icke desto mindre offrade hon nu som alltid någon stund af dagen åt vården om sin fönsterträdgård, såsom vi sett af hennes anteckningar i almanachorna, der man finner en liten lefnadshistoria öfver hvar och en af hennes favoritväxter. Läsning och sömnad upptogo såsom vanligt en del af hennes tid, hvarjemte hon under vintern tog lektioner i tyska språket och dertill var mycket upptagen af sällskapslifvet. Om hennes själs-lif under detta år veta vi föga; blott ett par gånger aflyftes den täta slöja, som gömde hennes innersta, och detta endast i ögonblick, då den starkaste och varmaste känslan inom henne blifvit anslagen. Ofta bittert klagande, att hon under den söndagliga gudstjensten icke fick tillräcklig näring för sin andeliga människa, aldrig kände sin själs varma, religiösa behof tillfredsställdt, kom hon dock nu, under pågående riksdag i tillfälle att höra några, henne hittills okända predikanter, hvilkas sätt att frambära och tolka Guds ord i hög grad anslog henne och gjorde ett djupt intryck på hennes starka, men känsliga sinne. Hemkommen från dessa gudstjenster, har hon ett par gånger antecknat de intryck hon medtagit derifrån. Så skrifer hon den 27 October 1844:

"Har varit i Adolf Fredriks kyrka och hört en predikan af *T.* Högst märkvärdig var denna predikan. Huru rikt begåfvad är ej den människa, genom hvilken Guds ande så kan tala! Hvilka höga åsigtter öfver händelser och mensklighet, öfver Guds ledning, öfver jordlivets små förhållanden, öfver bönen, om den människas saliga till-

stånd, som låter Christus bo i sitt hjerta och af Honom ledas genom tiden till evigheten. Aek, då han talade härom, kände jag mig så högt lyftad, kände ett sådant öfvermått af salighet, att jag var färdig ropa nog! nog! ty det var mer glädje än jag kunde bära. Huru liten människan! — huru stor Gud! På ett så underbart sätt som i dag, har jag aldrig förr känt det!"

Säkerligen försummade hon aldrig efter detta att höra den utmärkte predikanten, så snart tillfälle dertill gafs. Äfven till andra af detta årets predikanter lyssnade hon med glädje, när helst de läto höra sig, i högmessa eller i aftonsång. Djupaste intryck synes dock den ofvannämnde — doktor T... hafva gjort. Efter att en annan gång hafva hört honom, skrifver hon:

"Var i går i Kungsholms kyrkan och hörde en förträfflig predikan af T... Hvad jag känner för en varm beundran för denne man och huru innerligt tacksam är jag ej mot Skaparen för det Han låter sådana mäktiga andar uppstå, likt facklor i den mörka natten af vårt jordiska lif, spridande ljus öfver människornas förhållande till den Evige och till hvarandra, utvisande den väg de böra vandra och de faror de kunna undvika. Jag blef mäktigt hänförd af hans tal, kände hur det väckte i min själ goda uppsåt, starka tankar."

"En barnlek blott är fromhet, ej förent med kraft";

plägade *Sophie* säga med *Tegnér*. Nu hade hon af predikantens mäktiga ord känt sig lyftad såsom på starka vingar upp mot ljuset — mot evigheten — mot Gud! och kanske var det i denna lyckliga stund hon tecknade sig till minnes de kända orden af *Nicander*:

Gud är det första — din Skapare känn!

Själen Han tände, en tindrande gnista;

Gnistan Han fordrar som flamma igen,

Gud är det sista.

Ofra åt honom från vaggan till graf,

Blomman af handlingar, känslor och tankar,

Han uppå tidernas stormande haf,

Vare ditt ankar. —

Vid midsommartiden 1845 anträdde *Sophie Adlersparre* sin andra resa till utlandet och vann så det mål, för hvilket hon i 5 år outtröttligt arbetat och ända till ytterlighet sparat. Hon lemnade Sverige tillsammans med en bekant familj och ankom de sista dagarne af Juni till Berlin, der vi inom kort åter skola uppsöka henne*).

(Slutet följer i 6:te årgångens 1:sta häfte.)

Esselde.

*) Vår mening hade varit att med detta häfte afsluta *Sophie Adlersparres* biografi inom 5:te årgången af *Tidskriften*; men ställda mel-

XXXI. — HVAD ÅR LUFTEN?

"Nej, mitt barn, du får ej gå ut i dag. Luften är så fuktig och kall."

Den åttaåriga flicka, hvilken erhöll detta svar på en till sin mor framställd bön, var van att lyda och lyssna till hennes ord och gjorde derföre inga invändningar, men såg litet fundersam ut. Hon återvände till sina leksaker, dock tyckte jag mig märka, att hennes sinne var frånvarande, och om en liten stund återkom hon med denna fråga:

"Men, mamma, hvad är luften?"

Hennes mor, en af mina vänner, en ung, älskvärd, förständig, väl uppfostrad qvinna, såg nästan förvånad ut, liksom hade denna fråga aldrig föresväfvat henne sjelf. Ej utan en viss tvekan och förvirring, svarade hon:

"Luften, kära barn, luften är någonting, som omger oss på alla sidor, som sättes i rörelse af vinden, som vi inandas och förutan hvilken vi ej skulle kunna lefva."

Den lilla tycktes ej rätt nöjd med sin moders definition af luften och tillade:

"Ja men, mamma, inte är det någon luft i rummet och nog lefva vi ändå. Du sade ju, att jag ej fick gå ut för att luften var fuktig och kall."

"Åh jo, nog finns det luft i rummet, fastän ej af samma slag som ute. Ser du, här inne är den uppvärmd af eldbrasan, men ute är den fuktig och kall, för att det är dimmigt och kyligt, men detta kan du ej förstå ännu, min lilla flicka. Gå derföre du och lek med dina dockor och fundera ej längre på luften."

Derpå vände hon sig till mig och tillade skrattande: "*Clara* gör så många frågor, att jag ibland alls icke vet hvad jag skall svara henne. Barn kunna verkligen sätta en i förlägenhet med sina *hvarföre*."

Det älskliga barnet efterkom sin mors önskan, men dockan tycktes ej längre hafva samma intresse för henne, utan hon såg alltjemt ut som om hon gerna ville hafva närmare reda på huru

lan tvenne alternativer, att å ena sidan utesluta en stor del af målarninnans värderika anteckningar — eller, å den andra, låta biografien afslutas först i nästa årgångs 1:sta häfte (ämnadt att utkomma i början af nästkommande år), hafva vi föredragit det senare, dertill uppmuntrade af det välvilliga intresse, hvarmed den första delen af dagboksanteckningarne blifvit emottagen.

det hängde ihop med luften. Innan jag hann att uttala mina åsikter i saken och göra den unga för sitt barns bästa dock så nitälskande modren uppmärksam på det farliga, ja, det orätta i att sålunda förqväfva barnets vettgirighet, i att vända dess reflexions- och omdömes-förmåga från det *väsentliga* till det *oväsentliga* och sålunda så småningom förslöa eller missrikta den, blef hon utkallad ur rummet.

Då vände *Clara* mot mig sina vackra, tänkande ögon och sade bedjande: "ack, tante lilla, jag skulle ändå så gerna vilja veta hur det kan vara luft härinne, när jag hvarken känner eller ser den?"

Jag blåste skämtsamt på hennes kind, frågande henne, om hon ej nu heller kände något, hvilket hon dock ville tillskrifva min andedrägt. Derpå tog jag henne på mitt knä och förklarade huru detta härledde sig från den luft, som jag i större quantitet än vanligt utandades genom lungorna och hvilken å sin sida satte den henne omgifvande luften i rörelse. Så godt jag kunde göra det begripligt för henne, sökte jag ock ge henne upplysning om hvad luften är och hvilka funktioner den har att uppfylla, lofvande henne dessutom att, när hon komme hem till mig, ge henne några illustrationer af det sagda, genom att be min bror visa henne åtskilliga experimenter med luftpumpen.

Då modren återkom, såg lilla *Clara* också helt strålande ut och ropade mot henne: "ack, mamma, nu vet jag litet hvad luften är och hvad den är nyttig till! Det har tante talt om för mig och det var så roligt, så roligt!"

Hennes mor rodnade lätt, då hon svarade: "ja, ser du, tante är så lärd, hon, och det är ej jag."

"Får jag bli lärd, jag med, mamma, när jag blir stor?"

"Åh nej, det behöfs inte för oss, kära barn. Pappa tycker ej om lärda fruntimmer."

Dessa små anmärkningar, mera obetänkta än grannlaga, sårade mig ej, men uppväckte åtskilliga reflexioner och jmförelser mellan naturens under och menniskonaturens förunderligheter, hvilka vidare skulle utvecklas och ordnas, sedan jag återvänt till stillheten på min ensliga kammare. Vid afskedet smekte *Clara* vänligt min hand, tackade för hvad jag sagt henne, påminte mig om mitt löfte, samt tillade med en något hemlighetsfull min: "jag skall allt be pappa ändå att jag får bli lärd, tante."

Hemkommen började jag, som jag redan sagt, att reflektera ej allenast öfver den lilla scen jag nyss beskrifvit, utan äfven öf-

ver en mängd dermed sammanhängande omständigheter och förhållanden. I högsta måtto förunderlig föreföll mig då den skefva uppfattning, som så länge gjort sig gällande, af hvad qvinnan i bildningsväg *behöfde* lära känna, den ensidiga åsigten att hon, såsom en af våra författare uttrycker sig, "för att synas rätt behaglig, måste spela rôlen äfven af fullkomlig *vetenskaplig* oskylldighet."

Kan man väl tänka sig något mer förvändt än det ända till de sista decennierna för qvinnan följda undervisnings-systemet, enligt hvilket man väl ansett, att hon *behöfde* känna den nordiska mytologiens gudomligheter, data för de i vår historia och ofta äfven i den gamla tidens förekommande krig och fredsslut, veta reda på sund, öar, uddar, o. s. v. i de olika verldsdelarne, åtskilliga fransyska fraser, etc. etc., att ej tala om nödvändigheten af att *tant bien que mal* kunna klinka på ett piano, men deremot, såsom *icke behöflig, ja, icke passande för qvinnan*, från henne utestängt all kännedom om naturvetenskaperna. Hon borde väl kunna både se och höra, men att ge henne något begrepp om lagarne för ljuset och ljudet eller om den underbara mekanism i hennes egen kropp, hvarigenom hon förmår uppfatta dessa, det kallade man onödigt och öfverflödigt. Att inandas luften, att beträda jorden, att beundra stjernans glans och blommans skönhet, hvarken kunde eller ville man betaga henne, men att gifva henne äfven den ringaste insigt, angående dessa för henne på en gång så alldagliga och dock så oförklarliga företeelser, det fann man gagnlöst, ty att bibringa henne någon kunskap i kemi, fysik, astronomi o. s. v. det syftade ju till att göra henne *lärd* och

en lärd i stubb, det är ett rön

satirens udd ej undanslipper,

sjöng Fru *Lenngren* i världen och den satsen har ännu ej upphört att finna sin tillämpning. Man torde väl invända, att tider och förhållanden sedan dess mycket förändrat sig och att naturvetenskapen mer och mer börjar intaga sin plats bland de obestridda undervisningsämnena äfven i flickskolor, men ännu höja sig dock flera röster med ett: "hvertill gagnar detta?" deremot och ännu torde mången känna en kall rysning ila genom ryggraden vid att höra vetenskapliga termer uttalas af en ung flickas rosiga läppar, föreställande sig att både gracer och amorer med dem taga till flykten. Dessa kunna vi lugna med, att det dock ej än är så farligt med den s. k. *lärdom*, den vetenskapliga bildning, som kommer qvinnan till del, ty i brist på ma-

teriel, apparater och tillämpning blir den i de flesta fall ganska ofullständig, stundom glömd, kort efter den blifvit inhemtad.

Under det mina tankar utvecklade sig sålunda åt ett håll, gestaltade de sig ungefär så här åt ett annat. Männe ej ännu mången mor, mången ung qvinna, lika som min vän, skulle råka i förlägenhet vid att rätt besvara den af det vettgiriga barnet framställda frågan, och måne det ej derföre vore skäl att jag begagnade mig af den såsom uppslag till mitt nästa *causerie* med mina vänner i *Tidskrift för Hemmet*? Beslut och handling äro, som man vet, ett hos qvinnan, och jag sökte med tillhjälp af några goda vänner på min bokhylla öka mina små insigter i ämnet, för att kunna få något intressant att bjuda på.

Men ju mer jag läste, ju mer jag sökte intränga deri, desto mer blef jag häpen och öfverväldigad af ämnets snart sagdt oändlighet, öfver den utomordentliga rôle, som det spelar i naturens stora hushållning, öfver den vaxelverkan naturkrafterna oupphörligt utöfva på hvarandra och det sammanhang de sinsemellan ega. Att tala om luften och dess funktioner, det är ju att tala om skapelsens alla under, de synliga så väl som de osynliga, de o-mätliga så väl som de för ögat knappt skönjbara. Se här också hvad en af mina vänner (på bokhyllan menar jag) säger om studiet af denna naturkraft och dess verkningar.

"Det finnes ingen sysselsättning mera egnad att förädla människosjälén än forskningen i naturens hemligheter, för att deri finna bevis, hurusom afsigter af en outgrundlig vishet ligga fördolda i skapelsens alla delar. För den af en rätt anda lifvade forskaren, som studerar jordens, hafvets och luftens fysiska förhållanden, måste atmosfären derföre vara något annat än en obegränsad ocean, på hvars botten han rör sig. Den är en jordens betäckning, afsedd att fördela ljus och värme öfver dess hela yta; den är en aflopps kanal, hvilken bortför massor af förskämda animaliska ämnen; den är ett laboratorium, der dessa ämnen undergå en reningsprocess, hvarur de framstå i nya, nyttiga och helso-samma former; den är en machin, som uppumpar flodernas vatten ur hafvet och som bär outtömliga förråder från oceanen till källorna på bergens höjder; den är ett magasin, på det beundransvärdaste, det rikaste försedt. På denna machins ändamålsenliga arbete beror tillvaron af hvarje växt, hvarje lefvande varelse, som finnes på jorden. Huru intressant bör således ej studiet deraf vara! Undersöka vi de olika sätt, hvarpå den animaliska och den vegetabiliska skapelsen draga nytta af luften, måste

vi komma till den öfvertygelsen, att ej något är skapadt, utan att dess verkan på, dess ändamål för det stora hela togs i beräkning. Förbindelsen mellan tvenne i hvarandra inpassade delar af en mekanisk inrättning kunna ej mer ögonskenligt bevisa, att uppfinnaren deraf afvägt och bestämt dem för hvarandra, än ett aktgifvande på mekanismen af den ofantliga naturkraft, som vi kalla luft, måste öfvertyga oss om, att den af verdens Skapare blifvit danad och afvägd för att tjena vissa och bestämda afsigter; dess rörelser, dess förrättningar kunna derföre ej vara ett slumpens verk. De äro, vi kunna vara förvissade derom, bestämda af lagar, som göra alla delar, funktioner och rörelser af denna kraft lika underkastade ordning och harmoni, som förhållandet är med planeternas regelbundna rörelser i sina banor.

"Betrakta vi med uppmärksamhet naturens hushållning, måste hvar och en med upplyst omdöme genom noggranna iakttagelser känna sig öfvertygad om, att de lagar som styra så väl luften som hafvet, bestämdes af Skaparen, när jordens grundvælar lades, och att de sålunda måste bestå så länge denna jord finnes till. För dem, som med en samvetsgrann forskningsanda ge akt på de naturens agenter, hvilka verka på vår planet, blir derföre ingen yttring af deras kraft meningslös. Vinden och regnet, ångan och molnet, hafvets ebb och flod, färg, strömdrag, salta, djup och värme, himmelens färgskiftningar, luftens temperatur, storleken af kusternas träd, formen af deras löf, glansen af deras blommor — hvar och en af dessa kan betraktas såsom exponent af vissa fysiska sammansättningar, och derföre såsom uttryck af naturens verksamhet eller såsom det språk, hvarpå hon meddelar oss de lagar hon lyder. Intet faktum, som vi sålunda inhemta, kan anses ringa eller betydelselöst, ty i naturens stora bok är hvarje sådant faktum en stafvelse, och det är genom att ihärdigt samla dessa fakta och hoplägga dessa stafvelser, som vi slutligen kunna hoppas att rätt tyda språket i den ofantliga volym, hvilken ligger utbredd för seglaren på oceanen så väl som för tänkaren på bergets höjd" *).

Är ej denna den kunskapsrike sjömannens uppfattning af naturens studium vacker, ja, upplyftande, min unga läsarinna? Har du någonsin rätt allvarligt tänkt dig in i detta snart sagdt oändliga ämne, föreställt dig, att äfven du är en agent, en länk i den för vårt svaga förstånd med outgrundlig vishet sammanfogade

*) *Maury*: The Physical Geography of the Sea. London 1861.

skapelsekedjan? Och hvad vi kunna inse, iakttaga är dock blott den synliga delen som "vi nu se såsom genom ett glas, dunkelt, otydligt" — hvilken onämbar herrlighet måste då ej ligga fördold i den osynliga, den för våra blickar ännu undangömda delen af skapelsen, hvilken vi ju dock en gång kunna hoppas att skåda "ansigte mot ansigte." Och har du sålunda under betraktande, under begrundande af skapelsens höga under, slutande, fastän blott i ringa mån, till hvad du icke känner genom hvad du lärt känna, bildande dig en svag föreställning om det osynliga genom det synliga, kunnat tänka dig in i ett ämne, så oändligt, så omfattande, att din tanke svindlat dervid, männe du ej på samma gång känt dig höjd öfver jordens små bestyr och intressen, känt dig dragen närmare det eviga ljusets, den obefläckade renhetens källa? Hafva ej ljusen i balsalens qvafva atmosfer, brunne de än i tusental, förefallit dig än dunklare vid jemförelsen med de i ständig, ofördunklad klarhet strålande verldsljusen på firmamentet, hafva ej de blommor, den grannlåt, de nipper, vore de än demanter, hvarmed du smyckar dig, synts dig obetydliga, torftiga bredvid den rika färgprakten af de doftande blommor, hvarmed vår och sommar smycka skog och äng? Och detta sorl af röster, som uppstiger omkring dig, röster, talande de menskliga passionernas och svagheterernas språk, afunden, sqvallret, klandersjukan, förtalet, hvilkas giftiga tungor väl aldrig upphöra att hväsa omkring oss, så länge vi beträda denna jord, männe de ej tystna, då naturens mäktiga stämma ljuder i thordönets dofva knallar, i oceanens majestätiska brus? Har ej naturen och dess betraktande på dig utöfvat denna verkan, unga läsarinna, då har du ej heller mäktat rätt sammanlägga dess stavelser och tyda det språk, det talar till din själ, till ditt hjerta. Sök då framför allt att inhemta detta, ty det skall skänka dig ordet till mången olöst gåta, det skall gifva dig en aning om det språk, som englarne tala, det skall bevinga din själ, uppfylla den med helig andakt, oändlig tacksamhet, utsäglig kärlek och från klarhet till klarhet slutligen föra den till foten af den Eviiges thron.

Men — vi skulle ju hålla oss inom luftkretsen och låta derföre återföra oss dit genom *Claras* fråga: hvad är luften?

Luften är en gas*), eller såsom en utmärkt fysiker derom uttrycker sig, en mekanisk blandning af gaser, hufvudsakligen

*) En gas är ett permanent, elastiskt fluidum; den är osynlig och

syrgas och kväfgas, i den proportion att syret förhåller sig till kväfvat såsom 21 till 79 efter volym räknadt och såsom 23 till 77 efter vikt, hvarjemte äfven förekomma kolsyre- och vattengas, dock i högst obetydlig quantitet. Ett storartadt bevis på den orubbliga harmonien i naturens hushållning, på den visa beräkning, som ingår i alla dess sammansättningar och aldrig tillstodder uppkomsten af något missförhållande i dess debet och kredit, ligger deruti, att dessa proportioner alltid förblifva desamma för hela jorden under olika temperatur-, klimat- och höjd-förhållanden och så långt tillbaka i tiden man varit i tillfälle att göra observationer i detta afseende, har man ej märkt någon förändring. Och detta oaktadt ofantliga quantiteter af syre stundligen, dels förbrukas af djur och människor, emedan inandning af luft och förbränning af dess syre i lungorna är ett oeftergiftigt livsvilkor, dels förtäres vid all annan slags förbränning, hvilken process derför utan ej kunde ega rum, emedan den just uppstår af en förening mellan det brinnande ämnets väte eller kol och syret i luften.

Den, som ej känner de medel, hvaraf naturen betjenar sig för att ersätta det sålunda förbrukade ämnet, måste det nästan förekomma såsom ett underverk, att ännu efter årtusendens förlopp, luften eger tillräckligt syre i behåll till näring för de milliarder varelser, som röra sig på densamma, och för de oräkneliga eldar, hvilka äro nödvändiga för deras många behof. Detta under försiggår dock stundligen genom hvad man kallar en helt naturlig process. Genom den luft, vi med hvarje andedrag inandas, ingår syret i blodet i lungorna, gifver det sin friska, röda färg samt framkallar genom sin förening med kolet, blodets förnämsta beståndsdel, den förbränning, hvarigenom den animaliska värmen uppstår. På samma gång som hvarje animalisk kropp, djurets så väl som människans, sålunda genom inandningen tillgodogör sig de af luftens beståndsdelar, hvilka för densamma äro nyttiga och nödvändiga, utandas den de skadliga och förstörande, såsom kväfvat*)

nästan färglös, såsom luften. Den skiljer sig från fasta och flytande kroppar derigenom, att den aldrig kan antaga annan form och genom sin utomordentliga elasticitet. Gasen skiljer sig ock från andra ämnen, såsom ljuset, värmets och elektricitets, derigenom att den är vägbar, hvilket dessa — åtminstone enligt hittills anställda rön — ej befunnits vara.

*) Qväfvets förnämsta funktion synes vara att utspäda syret i luften, emedan det animaliska lifvet annars skulle skyndsamt förtäras, likasom alla förbränningar försiggå alltför hastigt. Denna gas förefinnes äfven i betydlig quantitet i alla organiska kroppar.

och kolsyregasen, den senare uppkommen genom kolets i blodet förening med syret.

Kolsyregasen, hvilken utvecklas vid all slags förbränning, samt genom förruttelse af organiska ämnen och som är ohelsosam, ja, till och med dödande för hvarje individ tillhörande djurverlden, utgör deremot vilkoret för växtrikets bestånd, för tillvaron af hvarje planta, från cedern på Libanons höjder till renmossan på de Lappländska fjällen. Genom regnet frigöres den från luften och neddrifves i jorden, samt upphemtas der af växternas fina rottrådar och föres vidare genom den s. k. *kapillärattraktionen* *) af växtsaften till plantans alla delar. Dessa behålla kolet, men återgifva om dagen syret genom den undre delen af bladens yta. Härigenom ser man hvilken oupphörlig vevverkan det animaliska och det vegetabiliska lifvet utöfva på hvarandra och huru det ena ej kunde existera utan det andra.

På hvad nyss blifvit anfördt om syrets nödvändighet så väl för människor och djur, som vid hvarje förbränningsprocess hafva vi ständiga bevis, om vi blott gifva akt derpå. Så t. ex. finnes väl ingen bland mina läsarinnor, som ej erfarit känslor af obehag, kanske af illamående, vid att befinna sig i ett till trängsel uppfyllt rum**), särdeles om detta varit rikt upplyst. På samma sätt märker man, att ljusets intensitet mer och mer aftager under dylika förhållanden. Orsaken är densamma för båda dessa verkningar: brist på syre och öfvermått af kolsyra, hvarigenom människor känna sig illamående och eldsljuset försvagas. Beröfvas luften allt syre och uppstår i dess ställe kolsyregas, hvilken stundom utvecklar sig ur jorden, och hålles denna gas instängd, såsom fallet kan vara i djupa hål, uttorkade brunnar eller grufvor, förorsakar den ögonblicklig död för hvarje lefvande varelse, som inandas densamma, liksom den släcker all eld. Ett nödvändigt försigtighetsmått är derföre att nedsänka ett brinnande ljus på dylika ställen, innan någon lefvande varelse dit nedstiger, ty man

*) Så kallas den attraherande kraft, som fasta, men ihåliga och porösa kroppar utöfva på en vätska, hvarigenom den, tvärtemot tyngdlagarne, måste *uppstiga* genom hålen eller porerna i den fasta kroppen. Ju finare röret är, ju högre stiger vätskan öfver sin yta. Bevis derpå finna vi, om vi neddoppa en bit socker, en svamp eller ett fint glaströr i vatten.

**) Enligt af en kemist anställda undersökningar af luftens beskaffenhet i Stockholm, befanns den mest förskämd på Operakällaren och i Poliskammarens sessions-rum.

har antagit såsom regel, att der ett ljus kan brinna, kan en människa lefva.

Såsom en ohygglig illustration på sanningen af hvad här blifvit sagdt, förekommer i Englands historia berättelsen om den svarta hålan i *Calcutta*. Dermed menas en barack, ett rum af 18 kvadratfots vidd med en höjd af 15 à 16 fot, och försedt med två små jerngallrade fönster. För att utkräfva hämnd för en lidende oförrätt, gjorde Rajahn af Bengalen under *Georg II:dres* regering ett oförmodadt anfall på *Calcutta* och tog dervid 146 engelsmän till fånga. Dessa inspärrades under en natt i ofvanbeskrifna rum, der deras lidande blef utomordentligt, dels genom brist på luft, dels genom en outhärdlig törst. Då tyrannen kl. 6 på morgonen lät öppna dörren till det hemska fängelset, andades också blott 23 af de arma fångarne, hvilka såsom stående i grannskapet af fönstren lyckats erhålla någon smula luft. Fler-talet af dessa dukade dock snart derefter under för rötfebrar.

Vi hafva i det föregående talat om luftens tyngd, och det torde kanske förvåna flera af våra läsarinor att höra, att de dagligen uppbära tryckningen af en qvantitet luft, motsvarande en vigt af ungefär 20 à 30,000 α . Man beräknar nemligen luftens vigt till 15 α på en kvadrattums yta och har derifrån dragit slutsatsen, att den luftmassa, som omger vårt jordklot skulle i tyngd motsvara en blyglob, 60 eng. mil i genomskärning. Men huru förmå våra kroppar motstå denna som det förefaller utomordentliga tryckning? är en fråga som helt naturligt uppstår häraf. Jo, genom den motvigt, det mottryck, som bildas af den inuti kroppen befintliga luften.

Vi vilja söka framlägga ett bevis härpå. Det är en känd sak, att luften blir tunnare ju högre upp man kommer och att på samma gång detta förhållande stegras till en betydligare grad, inandningen försvåras. Atmosferens höjd anses vara minst 50 eng. mil. Följaktligen måste den del deraf, som ligger närmast jordytan, vara mest condenserad (sammanpressad, förtätad) genom tryckningen af de ofvanpå liggande luftlagren, men denna tryckning aftager i samma mån massan förminskas d. v. s. ju mer vi afägsna oss från de beboeliga delarne af jordytan. Den luft, som innehålles i våra kroppar, är naturligtvis af samma täthet, som den vi inandas, hvadan den yttre och den inre luften fullkomligt motväga hvarandra. Detta blir ej fallet, då vi uppstiga till en bergshöjd, der luften är betydligt tunnare, och detsamma blir förhållandet om uppstigandet sker i en luftballong. Ombytet af

den i våra kroppar befintliga luften kan ej försiggå lika hastigt som vår förflyttning från ett atmosfäriskt förhållande till ett annat och den förminskade yttre tryckning, vi i följd deraf erfara, motväger ej den inre tryckningen. Denna blir därför så mycket starkare och häftigare, samt förorsakar smärta och stundom till och med bristandet af mindre blodkärl i näsa och ögon. Ett annat bevis på denna olikhet i luftens täthet har troligen litet hvar af oss varit i tillfälle att iakttaga, då vi från ett upphettadt rum en kall vinterdag utkommit i fria luften. Den jemnvigt i den yttre och inre luften, hvarom vi talat, lider då äfven afbräck derigenom, att rummets upphettade luft är tunnare än den i det fria, som blifvit condenserad af kölden, och sålunda trycker starkare på oss samt försvårar respirationen.

Mången föreställer sig kanske, att luften är det medium, hvilket tillför oss värmets från solen. Så är dock ej förhållandet, ty luften är en dålig värmeledare, utan upphettas jorden tvertom omedelbart af solen, samt uppvärmer sedan det närmast jordytan befintliga luftlagret. I samma mån som detta upphettas*), utvidgas och förtunnas det äfven, samt blir följaktligen lättare än det nästa lagret, hvadan detta sjunker under det förra upp-

*) Som hvar och en vet, utvidgas alla kroppar af hetta och i afseende på luftens stora elasticitet eger detta förhållande här rum till en ganska betydlig grad. Enligt samma lag condenserar och sammandragas de af kölden, med ett enda stort undantag, hvilket utgör än ett slående bevis på den allvishet, som stiftat lagarne för verldsmekanismen, på den kärlek, som städe med så mycken omsorg vårdar sig om alla sina verk. Detta undantag är vattnet. Man finner dess normal-volyum vid $+ 4^{\circ}$ Celsius. Detta är äfven punkten för dess största täthet. Vid högre så väl som vid lägre temperatur vidgar det sig. En annan naturlag för vattnet är, att så snart dess öfre lager afkyles, sjunker detta och ett varmare uppstiger. En följd deraf blir, att vattnet i en sjö eller flod ej fryser förrän dess hela vattenmassa nedgått till en temperatur af $+ 4^{\circ}$ och derunder, på så sätt att det nedersta lagret vid botten sjunkit till $+ 4^{\circ}$, de der ofvan befintliga lagren till $+ 3^{\circ}$, $+ 2^{\circ}$, $+ 1^{\circ}$ och det öfversta till 0° , då vattnet fryser eller öfvergår till fast form. Skulle detta förhållande icke existera, utan det kallaste vattenlagret sjunka till botten, måste under vintern vattnet i alla våra sjöar och floder bottenfrysa, och skulle sedan aldrig kunna upptinas. Men derigenom att vattnet vid $+ 4^{\circ}$ har sin största specifika vikt, då det, såsom redan blifvit sagdt, sjunker till botten och de kallare lagren åter vidga sig och blifva lättare, stannar isen på ytan, ehuru värmets från det närmast liggande vattenlagret bortstrålar genom porerna af isen och detta sålunda äfven bringas till frysning.

stiger. Luften är sålunda i ständig rörelse, ty på samma gång den varma luften stiger uppåt, inrusar en kall luftström, för att fylla det tomrum, som deraf förorsakas. Man kan iakttaga tillämpningen af denna princip äfven i boningsrum, der förhållandet är detsamma. Bevis derpå är lätt funnet. Håller man nemligen ett brinnande ljus vid en dörrspringa mot taket, märker man att lågan af den varma luftströmmen fläktar *utåt*, håller man det vid en springa vid golvet vändes lågan af den kalla luftströmmen *inåt* rummet.

Luftens större eller mindre täthet är i hög grad beroende af temperaturen, ty, såsom vi redan antydtt, förtunnas den af hetta och condenseras af köld. På samma sätt är torr luft tyngre än fuktig. Detta förefaller vid första anblicken litet besynnerligt, då man skulle anse mer naturligt att den dimmiga, fuktiga luften vore tyngre. Men tänker man närmare på saken, inser man lätt, att den atmosfäriska luften måste vara tyngre än vattengasen, emedan i motsatt fall denna senare ej skulle kunna höja sig till ett betydligt afstånd från jorden för bildandet af moln. Detta tillgår sålunda, att då jorden, afkyld genom utstrålning af hetta (*radiation*), blir kallare än det närmaste luftlagret, uppstiga vattenångorna derifrån till de högre luftregionerna och, som temperaturen der är lägre, condenseras de till moln.

Häraf se vi, att luften, såsom *Maury* uttrycker sig, är "en machin, som uppumpar flodernas vatten ur hafvet och bär outtömliga förråder till källorna på bergens höjder". Utan luften, hvilken mottager och condenserar de från jorden ständigt uppstigande vattenångorna, för att i välgörande regnskurar återskänka dem åt den törstande jorden, skulle källor, sjöar, floder, ja, till och med hafvet småningom bortdunsta, och jorden blifva en vattenlös öken. Återigen en bland de många yttringarne af den vishet, som uppenbarar sig i naturens hushållning och som, afvägande det ena efter det andra, ej tillåter något att gå förloradt.

Som vi alla känna, innehåller södra hemisferen långt mer vatten än land, då deremot proportionerna i den norra äro ungefärligen desamma. Under den tid af året, som vi i denna senare kalla höst och vinter, falla solens strålar deremot lodrätt på det södra världshafvet, hvars afdunstning derigenom befrämjas och medelst luften uppumpas derur ofantliga vattenmassor, hvilka "butteljeras i söderns sommarmoln", säger *Maury*, för att af luftens tjenstandar, vindarne, sedermera öfverföras till det norra halfklotet att nära dess floder, befrukta dess fält och förmildra dess

vintrar. "Man kan likna denna med fuktighet mättade luft vid en svamp", säger vidare den författare vi nyss anført", och temperaturens ständiga aftagande vid den hand, som kramar denna. Då den slutligen når den kalla zonen, vrides hvarje vattendroppe derur och den börjar såsom torr luft på nytt sitt lopp söderut, bärande vittnesbörd om sanningen af skriftens ord: 'nordanvinden drifver bort regn'".

På samma sätt som vindarne äro de agenter, hvilka från söderns ocean öfverföra de vattenmassor, som bilda källorna till de mäktiga floder, hvilka återigen vattna det norra halfklotets länder, bringa hafsströmmarne dem åter till sitt ursprung. Sålunda har det under årtusenden fortgått i en ständig cirkulation, lika regelbunden, lika oafbruten som himlakropparnes kretslopp i sina utstakade banor.

De forskningar, som i detta hänseende blifvit gjorda af senare tidens vetenskapsmän och det resultat, hvartill de ledt, kasta en förvånande klarhet öfver dessa den vise Judakonungens ord: "vädret går söderut och kommer norr igen, och åter på det rum igen, der det begynte. Alla floder löpa i hafvet, dock varder icke hafvet dess fullare; till de rum, der de utflyta, dit flyta de igen". Sal. Pred. I: 6, 7.

Luften är det medium, genom hvilket himlakropparnes ljus når våra ögon, och hvarförutan de ej skulle kunna uthärda solens bländande glans. Ljusstrålen brytes under sin bana genom atmosfären och derigenom skönja vi solens ljus tidigare om morgonen och senare om aftonen än vi annars skulle göra. Sålunda uppkomma gryning och skymning och som denna öfvergång från mörker till ljus och tvertom är beroende af luftens täthet, har man gjort den iakttagelsen, att denna mellantid är längre i kallare än i varmare klimat.

Man kallar luften färglös, i anseende till dess fullkomliga genomskinlighet, men dock härrör derifrån den vackra blå färg, som för våra blickar anger himlahalfvet, på samma sätt som flera glasskifvor, vore de ock af det renaste glas, lagda på hvarandra, antaga en grönaktig färg. Utan luften skulle firmamentet förekomma oss såsom en nattsvart pell, öfversållad med lysande kroppar af mer eller mindre förbländande herrlighet.

Jag skulle gerna hafva unnat mina unga läsarinnor, att varit närvarande vid de experimenter med luftpumpen, som min bror anställde för att åskådliggöra för lilla *Clara* åtskilliga af de luftens funktioner, jag här sökt beskrifva. Det är ej otroligt, att de

med henne mer än en gång skulle hafva gifvit sin förundran tillkänna i månet utrop eller såsom hon klappat händerna af förtjusning.

Så satte han t. ex. ett brinnande ljus under en glaskupa, placerad öfver den öppning, genom hvilken den i kupan inneslutna luften skulle utpumpas, och med förvåning åsåg hon huru, under denna pumpning, ljuset småningom försvagades och slutligen helt och hållet slocknade. Än större blef hennes förundran, då han på samma sätt ställde ett glas vatten under kupan och det, vattnet nemligen, efter en stunds arbete med pumpen började porla och liksom koka, samt afdunsta så, att kupans insida öfverdrogs med ånga. Men när han slutligen fästade en skålformig halfglob på luftpumpen och bad *Clara* väl betäcka den med sin lilla hand, under det han derur bortpumpade luften, ropade hon, att han bestämdt kunde trolla, emedan hon ej, oaktadt alla ansträngningar förmådde borttaga handen, förrän han, vridande på en kran, åter insläppte luft i halfgloben, hvilken då agerade såsom mottryck till den luft, som nedpressade barnets hand.

Mycket, oändligt mycket, kunde än vara att säga härom, dock tror jag mig ha sagt nog, för att väcka mina läsarinners uppmärksamhet på ett af de mest storartade fenomen, hvartill de dagligen äro vittne. Jag vill derföre ej uppehålla dem längre, utan avslutar mitt lilla *causerie* med följande sköna, sannt poetiska beskrifning på luften, som tillika utgör ett slags repetition af hvad jag i det föregående sagt dem. Den är hemtad ur den skattkammare, min vän *Maury* upplätit för mig, dock ger han en annan vetenskapsman, D:r *Buist*, hela äran deraf.

"Vi hafva redan sagt, att atmosfären bildar ett sferiskt skal, som omgifver vår jord, men hvars höjd är oss okänd, i anseende till dess tilltagande i tunnhet allt efter som tyngden af dess egen massa lättas. Dess öfre yta kan ej vara oss närmare än 50, ej mer aflägsen än 500 (eng.) mil. Den omgifver oss på alla sidor och likväl se vi den icke; den trycker på oss med en vikt af 15 $\frac{1}{2}$ på hvarje kvadrattum af vår kropp och dock känna vi ej dess tyngd. Lättare än det finaste dun, omärkligare än det knappast skönjbara Jungfru Marie silkeshår*), lemnar den spindelväfven ostörd och vaggas knappast den späda blomman, som näres af den dagg, hvarmed den förser henne; likväl bär den på sina vingar nationer-

*) Ett slags spindelväf, *Filamenta Mariæ*, som höstetid föres omkring i luften.

nas flottor och krossar de mest motspänstiga ämnen medelst sin kraft. Då den är i rörelse, är dess styrka tillräcklig att med jorden jemna de ståtligaste skogar, de präktigaste byggnader, att höja oceanens vatten såsom bergåsar och att slå i stycken de starkaste skepp, såsom vore de blotta leksaker. Den uppvärmer och afkyler ömsevis jorden och de lefvande varelser, som bebo den. Den uppdrager vattenångorna från land och haf, bibehåller dem upplösta eller gömmer dem i molnens cisterner, för att såsom regn eller dagg återlemna dem till jorden, der de behöfvas. Den afleder solens strålar från sin bana för att gifva oss morgonens gryning och aftonens skymning; den sprider och bryter deras vexlande färger för att försköna annalkandet och aftågandet af dagens stjerna. Vore ej luften, skulle solens sken med sin glans öfverväldiga oss i ett ögonblick och lemna oss lika plötsligt, i en sekund försätta oss från middagens klarhet till midnattens mörker. Vi skulle ej hafva någon skymning att försköna och förmildra våra landskap, inga moln att skydda oss mot en förtärande hetta; men den kala jorden, vändande sig på sin axel, skulle visa dagens konung en yta förbränd och förstörd af dess mäktiga, oblidkeliga strålar.

”Atmosferen meddelar oss den gas, som gifver lif och värme åt våra kroppar; den upptager åter det ämne, som blifvit förskämdt under begagnandet och som vi afsöndra såsom skadligt. Den föder livets flamma på samma sätt som eldens. I båda dessa fall förtäres den på samma gång den ger näring åt förbränningen, i båda fall förenar den sig med kolet, hvilken behöfver den för detta ändamål och bortför den då det är uppfyllt. Det är den luft, som omgifver och innesluter oss, hvilken gör hela världen befryndad. Den kolsyra, med hvilken vår andedrägt i dag fyller luften, gör i morgon sin rund omkring världen. Dadelpalmerna, som växa omkring Nilfallen, skola vederqvickas deraf; Libanons cedrar skola tillegna sig den för att öka sin höjd; Tahitis kokosnötter skola deraf växa hastigare, under det Japans plataner förbyta den till blommor. Det syre, som vi inandas, blef distilleradt för oss af Susquehannas magnolier och af de majestätiska träd, hvilka spegla sina kronor i Amazon- och Orinoco-flodernas böljor; Himalajas jätterhododendrer lemnade sitt bidrag dertill, det af-dunstade från Kaschmirs rosen- och myrtenbuskar, från Ceylons kanelträd, från den urgamla skog, som ligger fördold djupt in i Afrikas hjerta, långt bakom Månbergen. Det regn, som nedströmmar öfver oss, är upphemtadt från de isberg, hvilka under århundraden hafva blickat upp mot polstjernen, eller härrör det från

snön på alpernas spetsar, hvilken återigen lotus-liljan har uppsugit från Nilen och utandats såsom ånga i den allestädes närvarande luften". S—a.

XXXII. — SPRIDDA BILDER, UPPFÅNGADE I FLYGTEN UNDER SOMMARFÄRDER I FREMMANDE LAND.

VI.

En Morgon.

"Madame! Regardez par la fenêtre, s'il vous plaît!*)

Väckt af dessa ord, uttalade med gäll stämman och beledsagade af en högljudd knackning på dörren, flög jag upp helt yrvaken, med hufvudet ännu fullt af sväfvande drömbilder från hemmet.

"Hvar är jag?" frågade jag mig sjelf, såg mig ett ögonblick omkring i det lilla, simpelt möblerade vindsrummet, kastade derpå, ännu blott halvvaknen, peignoiren omkring mig och lydde mekaniskt den erhållna uppmaningen, i det jag skyndade fram till fönstret och drog upp rullgardinen. "Men hvad är detta?" Tätt under mina ögon ett mjölkhvitt haf, som rullar sina svallande böljor ända fram till fönsterbläcket! och hvartut jag än ser, — uppåt — nedåt — öfverallt samma runda, mjuka, vexlande vågsvall — och ingenting annat! "Hvad är detta?" upprepade jag — "en ändlös molnverld? — en evig snö? en gränslös — bomull? en —" men se! åh! det brinner i bomullen! Se bara, der borta i öster, det lyser, det gnistrar, det lågar, det flammar — men — ah! der vältrar sig en oerhörd volm af den mjuka bomullen öfver lågan, den dämpas, den flämtar mattare, den qväfves, den slock — men nej! i ett nu står hela volmen i ljus! Lågan sprider sig, det mjölkhvita hafvet färgas blekrödt, våg efter våg drages in i den purprade glöden, allt närmare den osynliga ljuskällan och upplöses der i lätta, luftiga, sväfvande skepnader. Och se! hvad är det som skyntar der nere i djupet, mellan de ännu dröjande, mjuka drifvorna? Grönskande trädtoppar, kala bergväggar, branta ängsluttningar, skrofliga klippor — och se — kyrk-

*) Min fru! Se ut genom fönstret, jag ber er."

spiror — byar — villor — palatser — men tyst! hvad är det som sorlar der allra längst ned i djupet? Nästa ögonblick flyger fönstret upp och jag inandas med ett visst rysande välbehag, den temligen skarpa morgonluften; men, omöjligt! — hur jag än sträcker mig — att upptäcka djupet af djupet, ännu doldt under ett dröjande snöhvitt vågsvall.

Sviken i min förväntan, vänder jag mig åt andra sidan, men studsar häpnande tillbaka. Hvem är den skyhöge resen der tätt framför mig, som så otåligt afkastar den mjuka töcken-slöjan och sträcker ut sina väldiga lemmar högt öfver skogstopparna, stolt gömmande sitt hufvud i skyn? Han står mig så nära och synes mig så förkrossande i sin storhet, att jag helt bäfvande drar mig tillbaka, mekaniskt upprepande: hvem är det? "*Mais c'est notre héros à nous, c'est le Mont blanc, madame!*" *) svarar den inträdande uppasserskan, som instinktmässigt förstätt min ofrivilliga fråga. *Mont blanc!* detta ord löste gåtan och i hast stod den pittoreska gårdagsfärden öfver *Col de Balme*, det äfventyrliga nedstigandet i *Chamounixdalen* och den sena ankomsten till hotellet klart för mitt minne. "*Vous avez raison,*" svarade jag.

"*Bien certainement, madame, c'est le Mont blanc, et le Mont blanc dans toute sa gloire, le Mont blanc sans nuage, car le petit flocon là haut ne compte pas et disparaîtra avant peu. Vous nous portez bonheur, madame*", fortfor den lilla pratmakerskan, "*voilà trois semaines que nous importunons le bon Dieu par nos prières, rien que de nous faire la grâce d'un seul jour comme celui-ci, et voilà que nous aurions mieux fait vous implorer, madame, puisque c'est vous, qui nous l'apportez enfin*" **).

Skådespelet derute blef allt underbarare och jag kunde ej taga blicken derifrån, hvarför den lilla ohejdadt fortsatte sitt prat.

"*Regardez donc, comme c'est magnifique, le lever du soleil à Chamounix! Croyez — moi, vous ne verrez rien d'aussi beau dans*

*) Det är vår hjelte — *Mont Blanc*.

***) Helt visst. Det är *Mont Blanc* i all sin glans — *Mont Blanc* molnfri, ty den lilla molntappen deruppe räknas icke och skall i alla fall snart försvinna. — Vi ha nu i tre veckor bestormat den gode Guden med böner, att Han ville skänka oss blott en enda sådan dag som denna; men jag märker att vi gjort klokare att ställa våra böner till er, efter ni slutligen tillfört oss en klar dag.

la Suisse. Pour le soleil couchant, je ne dis pas, mais le soleil levant — jamais! jamais!)*

Det var knappast möjligt att ej dela den lifliga fransyskans förtjusning, då man såg de bomullsmjuka töckenbilderna, genomträngda af morgonens purpur, småningom, under vecka försvinnande rörelser upplösa sig och derunder gradvis aftäcka den väldige snöjättens massiva former. Hastigt försvann äfven töckenväggarne på ömse sidor och *Mont blancs* drabanter, de talrika *Aiguillerna* framträdde plötsligt, aftecknande sina höga spiror mot den glödande morgonhimlen. På en enda punkt, just vid en af *aiguillerna* synes dock hela prakten af det lysande skådespelet slutligen koncentrera sig, Först för några ögonblick sedan uppstack den snöhvita spiran ur töckenhöljet, och se, nu insuger den redan ett svagt rosenskimmer, den rodnar allt mer, den purpras, den glöder, den brinner — och se! — på en gång rinner solen upp öfver dess topp, hvilat ett ögonblick sitt gyllene klot på dess spets och tågar så vidare på sin eviga dagsled. I detsamma ringa dalens klockor till morgonbön, de rodnande bergstopparne blekna och dimflockarna upplösa sig i ett fint dugg.

"Så har jag då sett en soluppgång i Chamounix!" utropade jag, stängde fönstret och gned mina förblindade ögon, för hvilka ännu en grann sol skimrade, som tycktes mig hvila på den lilla uppasserskans hvita mössa, alldeles så som solen derute nyss hvilat på den snötäckta spetsen af *l'aiguille de Mont Blanc*. Snart skingrades dock vid spegeln alla illusioner och efter en hastig toilette skyndade jag att möta mina reskamrater i trädgården och tackade i förbifarten värden, som tillrådt mig att föredraga det lilla simpla vindsrummet, framför ett elegantare i mina vänners grannskap, försäkrande att det hade den bästa utsigten i hela hotellet.

Såsom min lilla *Babette* förespått, blef det den herrligaste dag, och då *Mont Blanc*, såsom en fashionabel gentleman af urgamla anor egnar och anstår, vid vår åsyn aftog sin lurfviga mössa, hade vi hans väldiga skepnad i ohöjld glans för våra ögon, ehuru på allt för nära håll att kunna rätt fatta den såsom ett storartadt helt, ett skådespel, som väntade oss i rikare mått vid *Lac Lemman*.

*) Se bara hur herrlig en soluppgång i *Chamounix* kan vara! Tro mig, ni får ej se maken i Schweiz. En solnedgång, det vill jag lemna osagdt, men en soluppgång — omöjligt!

Snart äro våra planer för dagen uppgjorda och kort efter det vi intagit vår tidiga frukost sitta vi alla tre till häst, eller rättare till åsna, och trafva friskt framåt genom den lilla stadens lifliga gator, till en del prydda med ganska ståtliga hus. Vår väg för oss derpå genom frodiga ängsmarker och böljande sädesfält utmed den hvitskummiga snöfloden, tills vi i skuggan af en tät skog, i saktad fart börja bestiga höjden, som leder upp till *Montanvert*. Solen bränner hett nere i dalen och skogens svalka är välkommen för både oss och våra åsnor. Snart lemna vi dock åter dess skydd, då vägen svänger åt venster uppåt den höga branten, derifrån vi se dalen långt under våra fötter, begränsad af höga, endast vid foten skogbeklädda berg och genomskuren af den strida *Arveiron*floden, i hvars mångfaldiga krökningar byar, kyrkor och enstaka landthus synas infattade. Väl synes färden äfven här litet svindlande; det går dock an, så länge vi ännu ha dalen med dess kända föremål till ögonfäste. Men snart blir vägen brantare och smalnar till en trång stig — gif akt! åsnan snubblar! nej — det var blott en sten som halkade undan hans fötter. Ännu några minuters ansträngande ridt, så brant uppåt, att vi måste böja oss ned öfver åsnornas hufvuden för att ej förlora jernvigten, och vägen kröker tvert kring en klippa, som dittills skymt utsigten. "*Eh! bien m'sieur et m'dames!*" utropar guiden och hejdar ett ögonblick åsnorna: "*Vlà la mer de glace!*" och med svindlande blickar beskåda vi djupt, djupt under våra fötter, "ishafvets" prakt. På yttersta branten af bråddjupet gå mulorna som vanligt, och när vinden fattar i de långa ridklädningarne synas vi sväfva öfver en gapande afgrund. Öfver allt, hvart vi se — endast hopade massor af is, än i skyhöga svartnade stalper, än i klara, djupblå klyftor, än i vidsträckta, vågformiga, skrofliga ytor, brutna af djupa remnor, allt infattadt i en ram af vilda klippbranter och i fonden begränsadt af ett snöberg.

Säg! gör ej den präktiga glaciern skäl för namnet? Fordras det väl mer än den allra måttligaste portion af inbillningsgåfva, för att under dess böljande ismassor föreställa sig ett vredgadt haf, som, medan det vräkt sina brottsjöar i vildt raseri, på en gång genom något plötsligt trollslag blifvit bundet under en jernhård viljas lag och nu i vanmäktig harm rasar mot isbojan, som fängslat det? Ts! hör du ej hur de vreda böljorna ännu knotande sorla i djupet? Hör du ej hur de kämpa, de som andra, en kamp för frihet, för ljus, för luft? Hör du ej hur de

sjunga en sång, också de, med det kända omqvädet: "*Bräck förtryckets boja!*" Och bojan bräcks, och ljus och luft tränga ned, men blott sparsamt, här och der, i djupa remnor — ungefär som hade man huggit upp några små gluggar på fängselmuren. Den blekblå isen skimrar lika hård och obeveklig i den brutna remnan och i djupet brusa de otämjda vågorna med samma dofva förtviflan. Men slutligen samla de på en punkt alla sina krafter, suga näring ur sjelfva oket, som trycker dem och bryta sig så med våld fria. Se, der borta, hur den vilda massan störtar fram ur den svartblå isklyftan och kastar sig se'n öfver en ny isstalp i en yrande kaskad nedåt dalen, der den under namnet *Arveiron* bildar en biflod till *Arve*. Se hur vackert isen skiftar i blått, i grönt, i grått, i svart, och se hur solstrålarne bryta sig i granna regnbågar mot kaskadens dansande skumperlor. Men se ej för länge, ty det underbara skådespelet bländar, och som vägen blir allt brantare och mulorna om möjligt ännu envisare att söka sitt fotfäste på den allra yttersta kanten af bräddjupet, så behöfva vi hafva alla våra sinnen samlade för att "*garder notre équilibre*", som guiden uttrycker sig. Efter en stund befinna vi oss dock alla helbregda uppe på den lilla bergsplatå'n, som man kallar *Montanvert*. Här lemna vi våra mulåsnor, beskåda den präktiga utsigten öfver glacier'n, klättra utför branten ända ned till stranden af ishafvet, titta nyfiket ned i dess djupa remnor och följa med afundsamma blickar en tropp vandrare, som med skodda isstafvar i händerna anträdt färden öfver glacieren till den motsatta skogsbranten, åtföljda af ledsagare, hvilka medföra stegar, att läggas som broar öfver de bredaste remnorna.

Vår väg går åt ett annat håll och sedan vi gjort ett hastigt besök i *l'hospice de Montanvert*, der vi träffa ett ungt svenskt par ute på sin "*bridal trip*", begifva vi oss till fots utför bergsplatå'n, för att uppsöka vår guide, som gått förut med mulåsnorna. Men vi ha ej hunnit rätt långt förr än vi plötsligt stanna vid anblicken af ett sällsamt uppträde som en *Teniers* eller en *Wouverman* skulle skildrat förträffligt under namn af en resandes rast. I förgrunden af taflan synes en guide med sin mulåsna, båda i djup sömn lägrade bredvid hvarandra: till vänster ses en äldre man, halfliggande på en berghäll med en bok i handen, och högt öfver honom en ung gosse, klättrande som en stenget bland klipporna. Till höger åter se vi tydligan taf-lans hufvudperson, en äldre, mycket korpulent och starkt echauf-

ferad dame, som i elegant kostym och med de mest tragiska gester utför en liflig pantomim, för hvilken dock hennes reskamrater tyckas visa mycket ringa intresse. Det är också med synbar njutning, som den goda frun, då vi nalkas, öser öfver våra oskyldiga hufvuden en hel ström af fransyskt ordsvall.

"Ah! mes dames, quel affreux chemin! Mon Dieu, quelles précipices! et puis ces bêtes-là, marchant toujours tout près, tout près de l'âbime — mon Dieu! mon Dieu! comme j'ai eu peur de tout cela!*)"

"Vous avez peur de tout, madame, et toujours",**) inföll hennes herre och man ironiskt. Men utan att märka afbrottet, fortfor damen att beskärma sig. "Aussi j'ai été affreusement malade: j'ai eu des éblouissements! — des attaques de nerfs! — et puis — des maux de coeur, mes dames — ah! des maux de coeur à en mourir! Et cependant, il faudra encore descendre!"***)

Det är omöjligt att återhålla ett leende vid utbrotten af denna godmodiga förtviflan, beledsagade af de mest tragikomiska gester. Ingenting förmår dock hejda den goda frun och hon är snart i full fart igen med beskrifningen på sina lidanden, esomoftast afbruten af den återkommande refrängen. Då vi slutligen måste lemna henne åt sitt öde, tillropande henne ett vänligt "*bon courage, madame, et bon voyage!*" utbrister hon, "*Ah! — ce voyage — je n'en voudrais pas, pût il me mener au paradis! et puis, mes dames, il faudra encore descendre!*"

Hvem vet! kanske har läsaren funnit lika litet nöje af färden till *Montanvert*, som den korpulenta damen, och suckar kanske sedan med henne — "*et puis il faut encore descendre!*" Lyckligtvis är han lättare transporterad. Det kostar oss ingenting att i en handvändning föra honom ned i dalen igen och derifrån öfver land och haf, öfver alp och hed, och aflemna honom, innan han vet ordet af, hemma i det gamla Sverige igen — dock under hotelse att han ännu många gånger torde fångas i flykten. Skulle han åter föredraga en långsammare färd, så kan han med de svenska resenärerna utsträcka *morgonen* i *Chamounix* till en

*) O! mina damer, hvilken förfärlig väg! Min Gud, hvilka afgrunder! och dessa djur sedan, som alltid gå på yttersta brädden af bråddjupen! Min Gud, hur rädd jag varit!

**) Ni är rädd för allting och alltid, min fru.

***) Också var jag förfärligt illamående, jag fick svindel, jag fick nerfattacker — och qväljningar sedan — Ack, mina damer! dödande qväljningar. Och likväl måste man ned samma väg igen!

hel dag, och göra fotvandringar med dem uppåt dalen, der den, genomskuren af den strida floden, ligger omgärdad på ömse sidor af höga bergväggar, såsom hade den med dessa naturliga befästningar velat värja sig för den anstormande snöjätten derbortom, omgifven af sina glänsande drabanter. Det har dock icke lyckats, ty befästningarne äro på otaliga ställen genombrutna af fiendens förtropper — glaciererna, hvilka ända ned till dalbottnens friska gräsmatta fyllt brêcherna med sina ismassor, stapplade på hvarandra i tusen vexlande färger och skepnader, hårda, ogenomträngliga — orörliga skulle man vilja tillägga, om man ej visste, att de i sjelfva verket äro i en ständig, men omärklig rörelse. *Glacier de Bossons* fängslar isynnerhet ögat, och medan vi beundra de pittoreska formationerna och den klara djupblå färgen af dess höga isstalper, berättar vår ledsagare åtskilliga äfventyr, som träffat resande och deras guider, dels vid vandringarne öfver glaciererna, dels vid bestigandet af *Mont Blanc*, hvarvid, oaktadt alla försigtighetsmått, ej sällan människolif spillas. En af dessa berättelser gällde en ung guide, som spårlost försvunnit — kanske densamme, hvars döda kropp man nyligen funnit i en af glaciererna vid *Chamounix*, fullt bibehållen och orörd af förgängelsen och hvilken några gamla personer — på en kompass och en anteckningsbok i hans rensel — igenkände såsom en guide, hvilken år 1829 ledsagat några resande upp till spetsen af *Mont Blanc*, men som under klättrandet uppför en isbrant förlorat fotfäste och nedstörtat i det bottenlösa djupet.

Men har du nu, käre läsare, fått nog af *Chamounix*, så kan du tidigt nästa morgon följa oss på återvägen, intaga en lätt frukost i det sista värdshuset i dalen och i fräsande *vino d'Asti* bringa snöhjeltarne en afskedsskål. Har du blifvit begåfvad med ett deltagande hjertelag, så kan du öfva det på den unge Albions son, hvilken, smärt och blond som en fördrifven sparris, hvilat sina trötta lemmar i soffan derborta, i en ställning som närmar sig den upp- och nedvända. Väckt af våra röster, rusar han dock upp helt yrvaken och berättar sin sorgliga historia med ett barns godmodiga naivitet. Han hade med sin unga syster — *taking a nap over head just now* *) lemnat *father and mother* i *Martigny* för att göra en ridtur bland bergen. Han hade i går haft en *delicious journey* och *highly admired the sublime Alp scenery* **)

*) Hon tar för närvarande en lur här uppe.

**) En herrlig resa och högligen beundrat det sublima alpsceneriet.

— men ack! all lycka är förgänglig; och så hände det sig, att det föll den unge herrn in att lemna sin häst och till fots tillryggalägga en del af vägen. *We had a hot day, you know! *)* and — en uttrycksfull åtbörd utvisar, att *John Bull* tillätit sig att aftaga rocken och gå i skjortärmarne. Men — hvad händer! han hänger rocken öfver armen — *in the wrong direction, you know **)* plånboken låg i fickan och — — men tiden skyndar, vår guide ropar! Kom, låtom oss fortsätta färden norr ut öfver de kala, skoglösa bergen, pustande i den brännande solhettan, för att sedan njuta så mycket mera af en halftimmas rast, utsträckta i gräset vid brädden af *La Barbérine*, hvars fallande vattenmassa svalkar med sitt blotta ljud, under det dess brutna silfverpelare, kringdansade af gycklande regnbågar, erbjuda ögat det mest uppfriskande skådespel. Men åter ropar oss guiden, pekande med varnande åtbörder på några vid horisonten uppstigande svarta moln. Vi följa hans vink och rida snart i frisk fart framåt den pittoreska vägen öfver *Tête Noire*, utmed en brusande fjellström, än under vilda öfverhängande klippor, än genom det vackraste skogssceneri, än åter uppåt branta klipphöjder, derifrån den underliggande dalen visar oss de mest omvexlande taflor. Men se! himlen mörknar allt mera — molnen skocka sig öfver våra hufvuden tills de synas nästan hvila på skogstopparne — en och annan tung droppe börjar redan falla — icke kan jag vara nog ohöflig att uppehålla dig i regnväder! Farväl därför, käre läsare! När himlen klarnat, kommer jag kanske och hemtar dig till en ny utfärd, i fall du ej tröttnat vid den gamla reskamraten

Esselde.

XXXIII. — "VAR MILD!"

(Efter engelskan).

Var mild mot alla — re'n på jord
Låt kärlek spiran föra!
Må ej ett hårdt, ett bittert ord
Hvad godt du gör förstöra.

*) Vi hade en het dag, som ni vet.

**) Åt orätt håll, ni förstår.

Var mild, ty kärlek hviskar blott
 De ord, som hjertan ena;
 Och vänskap ljufva tonfall fått
 Att själar två förena.

Var mild mot barnet — vänlighet
 Dess hjerta till dig böjer;
 Med saktmod lär det — du ej vet
 Hur länge här det dröjer.

Ännu ett ord du lyssne på:
 Var mild emot de unga!
 Ty säkert ock en gång de få
 Sin del af lifvets tunga.

Var mild mot åldriga, sin tid
 De haft af sorg, bekymmer;
 Låt dem nu vandra hän i frid,
 Då lifvets afton skymmer.

Låt, mot den arme mild och god,
 Ej sträfva ord bli hörda,
 Gif vänlig hjälp, lär tålmod,
 Men lägg ej sten på börda.

Mot den som felat skonsam var,
 Ej känner du hans strider,
 Kanske att hårdhet skulden har
 Till qvalen nu han lider.

Fördöm ej! Vet blott *En* var höjd
 Långt öfver flärd och villa,
 Han kom med kärlek, frid och fröjd,
 Bjöd stormen: "tyst, var stilla!"

Ack, mildhet är en ringa ting,
 Djupt gömd i hjertats källa,
 Hvad godt den gör på jordens ring,
 Skall Gud dock vedergälla.

L. S.

XXXIV. — UNGMÖNS FARVÅL *).

Med sorgligt mod jag står på strand
 Och hör kaptens: "kast loss!"
 Kan du ej dröja än ett grand,
 Du hafsörn god, hos oss?
 Förgäfves — re'n du sträcker vingen,
 Men hvad jag saknar dig vet ingen...

Se, solen stiger klar ur våg,
 Tag hennes afskedskyss!
 Och låt mig fråga om du såg
 Att min jag sände nyss,
 Väl blyg, men ack! så hjertligt menad
 Och med en sakna'ns suck förenad?

Ack, innan dig jag ser igen
 Har mången sol gått ned,
 Och mången snöflock fallit re'n,
 Och mången tår väl med,
 Ty långa äro väntans stunder,
 Och sorgsna tankarne derunder.

Dock, när den kulna vinter flytt,
 Och herrligt sväller knopp vid knopp,
 Och solen ler ur sky på nytt,
 Då ler också mitt tysta hopp,
 Af glädjen troget följdt i spåren,
 Och jublande jag helsar våren.

När då med svalorna till strand
 Så gladt du styr — förvisst
 Står jag och vinkar der med hand
 Och ropar: "tack för sist!"
 Och blickar längtande mot stäffen
 Och tänker: är väl *han* der äfven.

Se, det är så . . . hm! (icke utan
 Att vid min bigt jag rodnar nu)
 Att "*han*" är styrman uppå skutan
 Och jag har hopp att bli hans fru;

*) Insändt.

Men — styrmän ha så lätt att vända,
Det skulle därför kunna hända . . .

Men nej! — jag tror i sista stund,
Må hända hvad som vill,
Ty ack! på hela havvets rund
Hans make ej finns till;
Visst vänder han — men vänder åter,
Och jag är tokig, jag, som gråter.

Lea.

XXXV. — EN FATTIG KUSIN.

Närhelst jag hör några dispyter angående kvinnans verksamhet, och hennes förmåga i affärsväg och andra praktiska värf antingen erkännas eller förnekas, har jag för vana, att, såsom gammalt folk bruka, gå tillbaka till det förflutna och der uppsöka händelser eller personer, hvilka kunna tjena att belysa den ena eller andra sidan af frågan. Medan jag sålunda sitter och drömmer "*my eyes make pictures when they shut*" *) och en hel rad af personer och tilldragelser, en del behagliga och intagande, andra egna eller löjliga, skrida mig förbi. Men när bland dessa en viss liten skepnad uppträder på scenen framför min inre syn, då klappar jag (figurligt taladt, förstås), händerna och utropar (ohörbart): "Det är visst den rätta!" samt förvisar med ens alla de öfriga skuggorna till sina gömslen i djupet af mitt minne.

Du allra käraste gamla ungmö! du goda, vänliga, trohertade själ, *Maria Denny*, stig fram! Låt mig ännu en gång se ditt strålande anlete, med dess tusen fina skrynklor och dess glädtigt blinkande ögon. Lägg ännu en gång med dina snälla händer in en påse the eller socker åt mig, eller välj ut åt mig en härfva tråd, "kostar en half penny", och låt denna glada röst "*oldfashioned as a laugh*" **) ljuda i mina öron, såsom den gjorde i min barnoms sorgfria dagar! Men icke nog härmed, andra måste se och lära känna dig, och jag måste göra mitt bästa för att framställa de lugna scener, i hvilka du spelade en rôle, de enkla tilldragelser, med hvilka ditt minne är förenadt.

*) Mina slutna ögon måla mig taflo.

**) "Gammalmodig som ett skratt."

Deephams, min födelseort, var hvad man kallar en bättre köping, d. v. s. den kunde skryta med ett ovanligt antal aktning-
bjudande privata hus, och jordbrukarne i dess grannskap voro af
den "gentilare" farmersklassen, samt utgjorde, i brist af adel, vår
aristokrati.

Ett af de vackraste, eller åtminstone anspråksfullaste farmers-
husen bar namn af *Benton*; det låg en mil från köpingen och
beboddes af *Joseph Stoughton*, Esquire, omtalad såsom den rika-
ste och känd för att vara den mest okunniga, penningedryga och
högfärdiga representanten af sin klass. I hans ögon var fattig-
dom ett brott och arbete dess rättmätiga straff. Då han derför
hörde att hans morbror, Doktor *Denny*, hastigt affidit, efterlem-
nande hustru och dotter helt och hållet obemedlade, var han
böjd att anse det såsom en personlig förolämpning; men när han
dertill förnam, att *Maria*, hans egen kusin, rent af stod i under-
handling om att öfvertaga köpingens salubod, då steg hans för-
bittring öfver alla gränсор. Hittills hade han försigtigtvis hållit
sig undan, för att undgå alla obehagliga slägtanspråk; men nu steg
han till häst och red såsom för brinnande lifvet in till sorgehuset.
Maria gissade anledningen till hans besök och mottog honom en-
sam. Han uppfordrade henne häftigt "att vederlägga det galna
rykte, som just nyss nått hans öron."

"Det är mig omöjligt", svarade hon, "ty det är fullkomligt
sannt."

"Kan det verkligen vara ditt allvar, att vilja förnedra din
släkt ända derhän att blifva en näringsidkerska? Sannerligen vore
det då icke bättre att bli *gouvernant*."

"Det är möjligt, men dertill har jag ej tillräckliga kunskaper.
Du vet, att jag aldrig *kunnat* inhemta några talenter; deremot har
jag alltid haft fallenhet för att räkna och nu önskar jag göra mig
till godo de gåfvor Gud gifvit mig."

"Prat! Strunt! Dumheter!"

"Men, hvad vill du jag skall göra, kära kusin? Jag måste
ju dock på något sätt förvärfva mitt uppehälle."

"Vi skola skicka omkring en lista för er, eller hellre än att
du såsom du ämnat skulle nedsätta dig sjelf och oss, vill jag taga
dig i mitt hus. Mrs *Stoughton* har klen helsa och torde ej vara
emot att få en driftig person till hjälp."

"Men min mor? du glömmmer henne."

"Gamla-frun! Hm! dumt! Nå nå! jag får väl taga henne
med: hon kan hållas i barnkammarn."

"Stor tack! men jag föredrager att förtjena henne sitt eget rum!"

Härpå utbröt Mr *Stoughton* i en storm af otidigheter, och sammankomsten slöt, å hans sida, med en ed att aldrig efter detta erkänna *Maria* såsom en släkting, och, å hennes, med ett kallt: "adieu, kusin!"

Mr *Stoughton* hade emellertid, sig ovetande, varit Miss *Denny* till god hjälp. Hittills hade hennes plan att öfvertaga saluboden rönt ett ihärdigt motstånd af hennes mor; men när den goda frun fick höra talas om "barnkammarförslaget" blef hon på det högsta förnärnad och gick med ens in på sin dotters plan. Hon ångrade sedan aldrig detta medgifvande; hon hade småstadsboens medfödda förkärlek för allt hvad qvaller heter, och saluboden är alltid medelpunkten för traktens nyheter. Sålunda blef den ringa uppoffringen af en högre (i hennes kasus betydligt tråkig) samhällsställning i rikt mått ersatt. Det är i sjelfva verket tvifvelaktigt, huruvida Mrs *Denny* någonsin varit lyckligare än vid sin stickstrumpa i den lilla bodkammaren, hvars glasdörr inåt boden vanligen stod på glänt, och genom hvilken hon kunde höra och se allt hvad som föregick; och var det någonting rätt märkvärdigt att berätta, så bjöds grannen in och den goda frun fick då tillfälle att i rikt mått njuta af sitt älsklingsnöje.

Dessa blomständigheter har jag inhemtat af andra, emedan Mrs *Denny* var död och begrafven många år före min tid, och i min första hägkomst framstår *Maria* såsom en medelålders qvinna, utan all fråga en af de mest populära personerna i hela köpingen. *Deephamiterne* voro i sjelfva verket alla stolta öfver sin kloka och hyggliga *handelsmanninna*, och de loford, som af kommersiella resande skänktes henne, upprepades tidt och ofta. "En sådan ypperlig bedömare af varor och ett sådant räknehufvud! Besitta mig, Sir, kan hon ej i blinken räkna ut åt er de kinkigaste räkningar, och det ända till sista halföret! Dertill är hon alltid så punktlig och noggrann, hennes requisitioner alltid klara och — hennes liquider och fördenskull. Det skulle alls icke förvåna mig, om hon vid detta laget samlat en liten nätt förmögenhet."

"Åh! var viss på det", infaller en kund. "Tänk bara hur flitig och driftig hon är; och alltid kan man vara säker på hennes varor. Men så är hon då också en *lady* från början och det gör sitt till, förstås."

”Jo! der träffade ni hufvudet på spiken!” gentager den kommercielle, med ett slags blinkning, ty, såsom varande ifrån staden, anser han sig ha mera upplysta åsigter angående bördshållanden.

Det var alltid en högtid för mig att blifva skickad till saluboden, som var belägen i den vackraste och lifligaste delen af köpingen, just i hörnet der gatan, i fall den så kan kallas, utbreder sig till en liten grön ängsplan. Här voro äfven tvenne rader lummiga lindar planterade, mellan hvilkas friska löfverk *Miss Dennys* hus med sitt höga röda tak och sina tvenne utbyggda fönster, hvaraf det ena representerade kryddhandeln, det andra kramhandeln, vänligt tittade fram. I vackert väder syntes vanligen en flock pratande grannar samlade utanför dörren. Ofta såg man der äfven en och annan vagn, som fört någon närboende *farmers* hustru till boden, men ännu oftare märktes *Anna Stoughtons* lilla vackra pony.

Anna Stoughton! hur täck, hur intagande den flickan var — sin faders enda dotter — oförklarligt nog, då man lärt känna henne, att hon kunde vara dotter till en sådan far. Hennes mor var en mild, oskadlig qvinna, men *Anna* var mycket mera än så; hon hade blifvit begåfvad med godt hufvud, varmt hjerta, skönhet, mildhet och behag. Hon var hela traktens stolhet, och *Miss Dennys* älskling, hennes hjertefröjd. *Anna* besvarade med värme denna tillgifvenhet, och fann i *Maria* en ersättning för den moder, hvars omsorger döden tidigt beröfvat henne.

Det är svårt att förklara huru denna förtrolighet mellan de båda släktingarne först uppstått, ty *Mr Stoughton* hade, trogen sin hotelse, aldrig erkänt *Maria* såsom en anhörig och plägade åka förbi henne om söndagarne i sin täckta droska, utan att bestå henne så mycket som en nick, der hon, klädd i sin snäva, bruna sidenklädning och sin stora italienska hatt, gick sin lugna väg framåt bland de öfriga kyrkogångarne.

Hur det än hade gått till, så hade de emellertid blifvit vänner, och *Anna* fann stort nöje i den förskjutna ”*näringsidkerskans*” sällskap och i hennes egendomliga samtalston, innehållande en kuriös blandning af praktiskt sundt förnuft och af högstämd, nästan romantisk känslfullhet; ty det sträfsamma affärlifvet hade icke beröfvat *Marias* hjerta en gnista af dess medfödda qvinlighet.

Då *Miss Denny* passerat fyrtioalet, tog hon sig en medhjelperska, hvilken allt det tyngsta arbetet tillföll, och för att använda den lediga tid hon sålunda erhöll, företog hon sig att stu-

dera fransyska. Dertill fordrades hjälp och *Anna* blef derefter en daglig gäst i rummen ofvanpå boden. Dock hviskades det, att rätta och enda orsaken till hennes besök ej var nöjet att läsa *Madame de Sévigné's* bref med *Maria* eller att lyssna till hennes humoristiska anmärkningar. Hvad kunde väl då vara orsaken? Hör på, och dömen sjelfva.

Landskapet omkring vår köping var, ehuru ej af någon ovanlig karakter, dock ganska vackert. Der höjde sig tallösa, mildt vågformiga kullar, hvilka i djupa fåror blottade sin fruktbara jordmån för solen; en silfverglittrande ström smög sig franåt i drömande stillhet, tills den af qvarnhjulen tvangs att göra ett godt stycke arbete; man hade förofrigt sluttande betesmarker, skogsdungar, der trasten och trädgårdssångaren läto höre sina melodiska sånger; barrträdsplanteringar, hvarifrån skogsdufvan uppstämde sina ljufva toner och slutligen de friska ängsmarkerna, kantade med lummiga löfpartier och genomskurna af klara, dansande bäckar, hvilkas bräddar syntes beklädda och bekransade med en massa af doftande vildblommor. I vår tanke (*Deephamiternas* nemligen) förtjenade ett sådant landskap att vara mera allmänt känt och beundradt, och det var därför med den triumferande känslan af medveten förtjenst, som vi helsade uppträandet af en ung artist ibland oss.

Georg Hillyard var en vacker, hurtig och godhertad ung man, som snart tillvann sig allas välvilja, och då man fick veta, att han var en bekant till *Anna Stoughton*, kunde han ej annat än stiga i allmänna opinionen. Att så var, hade man tagit för afgjordt alltsedan han, första morgonen efter sin ankomst, hade blifvit sedd med väntande uppsyn dröja i närheten af dörren till saluboden, till dess *Annas* pony bar henne fram till trappan, då han i ögonblicket skyndade fram för att hjälpa henne stiga af. *Miss Denny* kom som vanligt utspringande för att välkomna sin gäst och bjöd helt naturligt den unge herrn vid hennes sida att vara henne följaktig. Från denna stund tog han alltid sin morgonpromenad i grannskapet af hennes hus och man började hviska, att det icke var endast för att läsa *Madame de Sévigné*, som *Anna* kom dit.

Anna hade kort förut tillbringat någon tid i N—, den närmsta provinsstaden, och det var troligen der hon gjort den unge mannens bekantskap, ty han var ej känd af hennes far; vi kunde åtminstone ej förmärka, att han någonsin gjorde besök på *Benton*. Han plägade visserligen, då *Anna* suttit upp på sin lilla pony och

begaf sig på hemvägen, följa henne till fots. Men det var troligen blott på det hon måtte visa honom några passande platser för att taga sina skizzer, ty de följde aldrig stora vägen, utan styrde kossan långt inåt de djupa skogstjusorna och de lummiga dälderna mellan ängsmarkerna. Men, innan de kommo i sigte af hennes hem, hade han alltid försvunnit.

På detta sätt förgingo några veckor, då ett rykte spridde sig, att *Georg* ritade porträtter så väl som landskap, hvarom *Miss Denmys* profil i kriter bar vittne. Likheten var ej synnerligen slående, det måste erkännas, men bandrosetten på hennes mössa berömdes såsom utomordentligt lyckad; och då ryktet om detta mästerverk nådde Mr *Stoughtons* öron, inbjöd han artisten till *Benton*, drifven af begäret att föreviga sin älskvärda physionomi. Alltifrån denna tid, det måste jag bekänna, lemnades *Maria* för det mesta ensam att fundera på *Madame de Sévigné's* eleganta ordvändningar.

Men allvarligare ämnen än artister och kurtiser började vid denna tid taga vår uppmärksamhet i anspråk. Det var hårda, mycket hårda tider; folket led af följderna af det långvariga kriget, den hårda beskattningen och den gamla fattiglagen. Arbetsmarknaden var öfverfylld och arbetarne utarmades alltmera dag efter dag. Missnöjet mellan arbetare och arbetsgivare hade stigit till sin höjd och så snart skörden blifvit inbergad, begynte mordbrand, inbrott i fabriker och förstörande af machiner m. m. höra till ordningen för dagen.

Min fars trädgård beherrskade en vidsträckt utsigt, och mången afton under denna tid räknade jag mer än sex eldar inom horisontens vidsträckta krets. Ännu hade visserligen ingenting sådant inträffat i det omedelbara grannskapet af vår köping, men man väntade dagligen ett utbrott. Det fanns knappast i hela nejden en husbonde så illa omtyckt som Mr *Stoughton*, och likväl vägrade han, i trots af råd och varningar, envist att försäkra sina dubbla rader af sädesskylar och de öfverfyllda spannmålsbodarne, der flere års skördar förvarades. Nej! han föraktade och trötsade "mobben", och förlitade sig tryggt på beskyddet af en nattvakt och tre argsinta hundar.

Under tiden hade *Hillyard* blifvit fullkomligt hemmastad vid *Benton*; han var en lefnadsfrisk och gladlynt pojke och hans värd förlät hans långsamhet vid porträtteringen för behaget af hans sällskap. Hvad det beträffar, att hans dotter skulle kunna bli förälskad i en fattig kringresande artist, syntes det honom ej mera sannolikt än att hon skulle bli det i hans lakej. Det var

dock hans öde att blifva upplyst om sitt misstag, hvarpå ett uppträde följde derunder Mr *Stoughton* svor och tjöt af raseri, tills *Georg* slutligen förlorade all sjelfbeherrskning och *Anna* blott med svårighet förmådde skilja dem åt. För ett ögonblick glömmande kärleken för harmen öfver den skymf, som blifvit honom tillfogad, rusade *Georg* ned till köpingen, befallde sin värdinna att packa in hans saker och begaf sig derpå med stormsteg till saluboden. *Miss Denny*, som med intresse följt fortgången af kärleksaffären, och, dåraktigt nog, räknat på Mr *Stoughtons* påtagliga förkärlek för den unge artisten, blef förtviflad då hon fick höra hvad som inträffat. Men hon valde den bästa utväg som återstod, lyssnade tåligt, saktade hans häftighet med sitt vänliga deltagande och då slutligen hans raseri flammade ut, påminte hon honom, att "*Anna* icke kunde klandras för det hon stått på sin fars sida, emedan *Georgs* våldsamhet tvingat henne dertill".

Då förbittringen gaf vika, intog sorgen öfver de felslagna förhoppningarne dess plats, och *Maria* fann nu att hon hade en svårare uppgift för sig, den att trösta en tröstlös älskare och att tända nytt hopp i hans modlösa hjerta. Hon lyckades dock, dels med hjälp af sin egen sanguiniska natur, dels — ehuru förfärligt opoetiskt det låter — tack vare en treflig thesoupé. Följden var, att när *Georg* kl. 10 om aftonen lemnade *Marias* lilla förmak, befann han sig i en totalt förändrad sinnesstämning emot när han inträdde der.

I stället att återvända raka vägen hem, drogs han af en oemotståndlig makt till *Benton*. Ehuru icke månen sken, var det en klar, stjernljus natt och då han följde en vändning af vägen, reste sig de massiva byggnaderna svagt belysta framför honom. Blott ett enda ljus glimmade från framsidan af den breda, i temligen simpel stil uppförda manbyggnaden och *Georg* antog, att det utgick från *Annas* rum. Der satt hon kanske sörjande öfver de hårda ord han låtit undfalla sig i sin vrede. Djupt bedröfvad och förbittrad på sig sjelf, vände han om för att antråda hemvägen. Dock — ännu en blick — Ah! hvad betyder denna glödande färgton! hvad var det för ett ljus, som flammade öfver gafveln af huset! mordbranden hade nått ända hit, ädesskyllarne hade blifvit antända.

Georgs första impuls var att störta framåt, men hvad kunde han göra ensam? Manbyggnaden var troligen icke i fara och det tjenade till intet att uppskrämma dess innevånare, förr än hjälp fanns att tillgå. Inom en otroligt kort tid kom han tillbaka

till köpingen och uppväckte dess innevärdare ur sin söta sömn, hvarpå de, halft förskrämda, halft förtjusta af det ovanliga i tilldragelsen i massa strömmade till platsen. Då den ifriga hopen ankom till den krökning af vägen, derifrån *Benton* först blef synligt, utbröt den i ett enstämigt utrop af fasa. Röda lågor brusto fram från olika håll ibland uthusen och ett ogenomträngligt rökmoln insvepte manbyggnaden. Då erinrade man sig, att endast en del af den senare var nybyggd, att resten var mycket gammal, samt att flere af uthusen voro täckta med halm.

"De skola brännas inne i sina sängar!" mumlades från den ena till den andre. Ropet nådde *Georgs* öron; det kom hans hjerta att för en sekund stå stilla, och förde honom derpå framåt med en hastighet, som lemnade de snabbaste af de öfriga långt efter honom.

Det ensamma ljus, som ännu glimmade i kammarfönstret, bildade en sällsam kontrast till de vilda flammorna utanför det samma, och var troligen orsaken till, att dessa senare ej märktes af den, som ännu vakade derinne. *Georg* förmodade, att det var *Anna* och skyndade nu att väcka henne till medvetande af den fara, hvori hon sväfvade, genom att häftigt knacka på förstugudörren. Fönstret öppnades genast och ropet af "elden är lös" tillika med det tilltagande bullret af annalkande fotsteg var nu ej längre nödvändigt, för att säga *Anna* huru det hängde tillhoppa. Husfolket väcktes skyndsamt och förskrämda kvinnor visade sig i den öfre våningens fönster, skrikande så som om deras räddning berott af det oväsen de kunde göra, under det *Georg* fåfängt bönföll, att någon skulle komma ned för att öppna portarne, emedan husets nedre del, efter hvad han kunde se, ännu ej blifvit angripen af lågorna. Ur stånd att komma in, sprang han rundt omkring huset och fick då se ett förhärjelsens verk: uthusen voro nästan nedbrända, stora rökpelare uppstego från taket af boningshuset, under det vilda flammor, som tycktes fröjda sig öfver den förstörelse de spridde, utbröto genom de nedre fönstren och omöjliggjorde alla försök att intränga från denna sida.

Nästan vansinnig af ångest, rusade *Georg* ånyo till husets framsida och ropade till det framskyndande folket, som nu hunnit dit, att hjälpa honom att bryta upp portarne; i samma ögonblick öppnades de dock inifrån och *Anna* visade sig på tröskeln. "Kom", hviskade hon med bleknade läppar, "kom, och hjälp mig att rädda min far."

Öfver salen, uppför trappan, in i Mr *Stoughtons* rum ilade de hastigt som tanken; der satt den gamle mannen halflädd, omfattande den kassakista, som innehöll hans pengar och handlingar, under det han fåfängt fumlade i fickan för att finna nyckeln.

"Den är för tung att bära med sig och han lemnar den ej", sade *Anna*.

"Han måste komma", ropade *Georg*. "Här är ej något ögonblick att förlora."

Men nu var det ej lönt att tala förstånd med Mr *Stoughton*, ty hans själ var förlamad af fruktan, och inga böner kunde förmå honom att röra sig från stället; han såg sig omkring med frånvarande blickar och omslöt fastare sin skatt. Röken blef med hvarje ögonblick tjockare och snart var all utsigt till räddning förbi.

"Det tjenar ingenting till att be honom", utbrast *Anna*. "Lemna oss! Rädda dig sjelf, medan än är tid."

Georg betraktade henne ett ögonblick. Skulle han fatta henne i sina armar, bära henne utför trappan och lemna den envise gubben åt sitt öde? Nej, en bättre, en menskligare tanke genomfor hans hjerna — han öppnade fönstret, grep tag i kassakistan, ryckte den från Mr *Stoughton* och lyckades att med ansträngande af alla sina krafter kasta ut den genom fönstret. De kunde höra dess fall på gräsmattan nedanför och *Anna* rusade nu upp, ropande:

"Så, pappa, låt oss nu skynda ned, så att ingen tar bort den."

Ett ögonblick derefter stodo de alla ute i det fria och *Georg* brydde sig nu föga om de flammor, som förtärde *Benton*. *Anna* hade ju tillhviskat honom ord, värda hundrade gånger mer än alltsammans. Man kunde dock ej neka till att det var en sorglig förödelse; köpingens klumpiga släckningsapparat anlände just i tid för att bli vittne till huru de sista skorstenarne störtade in och följande dag återstodo blott några svartnade murar af det vackra, trefliga boningshuset.

Mr *Stoughtons* sinne återhemtade sig aldrig från denna stöt och så godt var det, ty annars skulle han bittert ha lidit af förödmjukelsen att blifva inqvarterad i köpingens bod. Som det nu var, tycktes han ej bry sig derom, men jemrade sig blott som ett barn, uppreparande; "jag är ruinerad! jag är ruinerad!"

Detta var verkligen närmare sanningen, än någon hade föreställt sig; saken var den, att han förbyggt sig, men, som han var för stolt att draga in på staten, hade affärerna en tid gått baklänges. *Benton* var betydligt in-tecknad och den stora förlust dess egare led genom eldsvådan fullbordade hans ruin.

Miss *Dennys* ädla hämnd inskränkte sig dock ej till att gifva honom och hans dotter ett hem. Hon hjälpte honom äfven med sitt klara omdöme, sina affärsvanor och sitt "förträffliga räknehufvud"; hon öfvertalade honom att utarrendera *Benton* till en granne, som önskade utvidga sitt åkerbruk, och att sälja återstoden af sina boskapshjordar; hon visade honom, huru han genom god hushållning så småningom skulle kunna afbetala skulden på sin egendom.

"Och sedan, kusin *Stoughton*", brukade hon tillägga, "skola vi bygga upp huset igen och slå oss till ro der."

Mr *Stoughton* smålog svagt — han började anse kusin *Maria*, som han nu kallade henne, såsom ett *non plus ultra* af förstånd och vishet, och att tala med henne om affärer var för honom en outtömlig källa till nöje. Ja, hennes sällskap blef honom småningom alldeles outhärligt, och då ett år efter eldsvådan, *Georg* och *Anna* inbjödo honom att komma och dela deras hem i London, blef hans svar nekande.

"Nej, nej", sade han. "Jag kan ej lemna kusin *Maria*, jag skulle aldrig veta någon reda på mina affärer, om jag det gjorde."

Anna blef bedröfvad, ty hon kände att det var hennes pligt att vårda sin fader på hans ålderdom, men Miss *Denny* bortskämtade hennes skruler.

"Du ser, barn", sade hon, "att jag ej har tillräcklig sysselsättning och jag tar hellre vård om kusin *Stoughton*, än jag läser *Madame de Sevigné* på egen hand. Dessutom", tillade hon med sjelfkänsla, "har jag sjelf förvärfvat hvad jag eger och har derföre full rättighet att använda det, som jag behagar. Det är ett företräde som vi, ogifta kvinnor, ega framför de gifta."

"Jag är säker på att *Georg* —" började *Anna*.

"Tyst, tyst, min unge", utbrast den lilla, lifliga kvinnan, "och lemna oss, gamla flickor, denna ringa tröst. Naturligtvis äro vi i alla andra fall högligen beklagansvärda, ehuru jag för min del tror, att en kvinna kan ställa värre till för sig än att sjelf förvärfva sitt uppehälle, skulle hon ock söka det i en bod!"

XXVI. — VÅR PORTFÖLJ.

Vid det sammanträde, som hölls af Stockholms stadsfullmäktige d. 11 Dec., fattades efter en liflig diskussion det beslut med 59 röster mot 13, att *qvinnan äfven kan till ordningsmannabefattningen väljas*. Härmed är sålunda det första steget taget till kvinnans erkända deltagande i den kommunala verksamheten, och vi kunna i anledning deraf ej undertrycka den önskan, att den riktiga och rättvisa princip, som ligger till grund för detta beslut äfven måtte riktigt och ändamålsenligt tillämpas.

K. M:t har den 20 nästl. Nov. beviljat Folkskole-lärarinnan Math. Hedberg ett reseunderstöd af 800 Rdr Rmt för att i Danmark, Tyskland och Schweiz inhemta kännedom af de i folkskolorna begagnade undervisningsmetoder.

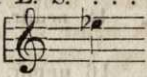
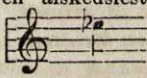
Vi hafva i ett föregående häfte*) med några ord omnämnt, att *the Association for the Promotion of Social Science* i början af Oktober firade sin årshögtid i Edinburg, vid hvilket tillfälle äfven åtskilliga bland mötets qvinliga medlemmar höllo föredrag. Utom de redan förut nämnda, märka vi deribland: Miss *Louisa Twining*, som uppträdde såsom målsman för *De unga, de gamla och de obotligt sjuka i fattighusen*; Mrs *Gordon*, som talade om *Bildandet af Lärarinnor för Småbarns-skolor*; Mrs *Hamilton* om *Tidig praktisk uppfostran, behöflig för flickor af de lägre klasserna*; Miss *Solly* om *Soldatens moraliska uppfostran*; Mrs *Bayley* om *Den allmänna opinionens inflytande på arbetsklassens vanor*; Miss *Boucherett* om *Orsaken till nöden bland ogifta kvinnor*; Miss *Lewin* om *Emigration för kvinnor af medelklassen*; Miss *Leyton* om *Nödvändigheten af uppsigt öfver qvinliga emigranter*, samt Miss *Phæbe Blyth* angående den i Edinburg organiserade afdelningen af *Föreningen för anskaffande af arbetsförtjenst åt kvinnor*.

I ett föredrag, hållet af Miss *Hope*, rörande *Fruentimmers-committéer och blandade committéer*, framställde hon fördelarne af att bildade kvinnor åtog sig uppsigten öfver offentliga anstalter, afsedda för kvinnor, såsom skolor, arbetshus, fängelser och sjukhus. Miss *Faithfull's* föredrag, som afhandlade *åtskilliga af de för kvinnor icke lämpliga sysselsättningar, hvaråt de nu egna sig*, väckte mycket bifall, men egde ock sina oponenter, hvadan en liflig diskussion följde derpå.

Vid congressens stora middag druckos många skålar, hvaribland en för dess ständiga embetsmän. I det tal, hvarmed denna besvarades af Mr *Hastings*, lofordade han på det högsta sin sekreterares, Miss *Isa Craigs* flit, förträffliga omdöme och ovanliga skicklighet, i hvilket vackra vitsord Lord *Brougham* obetingadt instämde.

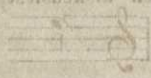
*) Se denna årgångs 3:dje häfte, sid. 255.

Femte Årgångens innehåll:

	Pag.
I. Tvenne Motioner vid Riksdagen 1862—63, angående statsanslag till inrättande af offentliga Elementar-läroverk för den svenska qvinnan, af <i>L—d</i>	3.
II. Vår Lektor (<i>Margaret Fuller</i> , Bröderne <i>Herbert</i>) af <i>Esselde</i>	16.
III. Hyacinten, af <i>S—a</i>	42.
IV. En Kröningsfest på Madagaskar, af <i>L. S.</i>	51.
V. Bref från en ung flicka i Stockholm till sina vänner på landet, af 	56.
VI. Tvenne Qvinnor, I af <i>—ra</i>	60.
VII. Vår Portfölj	77.
VIII. Några ord om den andeliga folkbildningen inom Sverige och andra evångeliska länder, af <i>Esselde</i>	81.
IX. Om qvinnors användande i åtskilliga befattningar i statens eller kommunens tjänst, af <i>L—d</i>	102.
X. Dante Alighieri, Biografisk skizz, af <i>T. K.</i> (insändt)	106.
XI. Madame Marie Pape-Carpantier, af <i>Esselde</i>	114.
XII. Göken, hans natur och vanor, af <i>S—a</i>	127.
XIII. Qvinnan, poem af <i>O. E.</i> (insändt)	137.
XIV. Lilla Nannie, poem efter engelskan, af <i>L. S.</i>	137.
XV. Tvenne Qvinnor, II af <i>—ra</i>	138.
XVI. Nytt på vår Bokhylla, af <i>Reader</i>	152.
XVII. Qvinnan såsom Trädgårdsodlare, af <i>Esselde</i>	156.
XVIII. Vår Portfölj	160.
XIX. Hvar ligger felet? Hvar botemedlet? af <i>St—</i>	161.
XX. Vår Lektor (<i>Beskow, Fryxell, Orvar Odd, Dietrichson</i>) af <i>Emund Gammal</i> (insändt)	179.
XXI. <i>Sophie Adlersparre</i> , I af <i>Esselde</i>	201.
XXII. Qvinlig Patriotism, af <i>L. S.</i>	230.
XXIII. a. Marstrandsminnen från sommaren 1863, af <i>Esselde</i>	237.
b. Den Svenska Flottan (Verser vid en afskedsfest i Marstrand för befälet på Fregatten <i>Eugénie</i> och Skonerten <i>Puke</i> af 	248.
XXIV. Till en sörjande Moder, poem af <i>L. S.</i>	249.
XXV. Ännu ett ord om Den svenska Konstnärinnan, af <i>Esselde</i>	250.
XXVI. Ett sätt att bereda pensioner åt åldriga tjenare, af <i>St—</i>	253.
XXVII. Vår Portfölj	254.
XXVIII. En af dagens frågor, af <i>St—</i>	257.
XXIX. Några ord om faran af dagdrömmier, af <i>y</i> (insändt)	274.
XXX. <i>Sophie Adlersparre</i> , II af <i>Esselde</i>	278.
XXXI. Hvad är luften? af <i>S—a</i>	316.
XXXII. Spridda bilder, uppfångade i flykten under sommarfärder i fremmande land. VI. En Morgon, af <i>Esselde</i>	330.
XXXIII. "Var mild", poem efter engelskan, af <i>L. S.</i>	337.
XXXIV. Ungmöns farväl, poem af <i>Lea</i>	339.
XXXV. En fattig kusin (från engelskan) af ?	340.
XXXVI. Vår Portfölj	350.

Sid.	rad.	uppfifr.	står:	läs:
11	2	uppfifr.	står: mera ädlare	läs: ädlare
"	12	"	18 nedifr. " högre samhällsklasser	" alla samhälls-klasser
"	21	"	16 uppfifr. " <i>Trinity</i>	" <i>Trinity</i>
"	89	"	16 " " tänke	" tänkte
"	106	"	16 " " bätte	" bättre
"	114	"	1 " " Pape-Carpentier	" Pape-Carpan-tier *)
"	118	"	16 nedifr. " kuna	" kunna
"	122	"	2 uppfifr. " äodamålsenligt	" ändamålsen-ligt
"	"	"	9 " " <i>employés</i>	" <i>employés</i>
"	139	"	10 nedifr. " vän	" värd
"	154	"	3 " " samhällsklas	" samhällsklass
"	155	"	19 uppfifr. " otillförlitligt	" otillförlitliga
"	158	"	19 nedifr. " tung	" tungt
"	179	"	6 uppfifr. " N:o 13 Hamngatan	" N:o 39, Gamla Kungsholms-brogatan
"	180	"	3 " " damerne	" damerna
"	185	"	23 " " åsom	" såsom
"	245	"	13 & 14 nedifr. " hafet	" hafvet

*) Samma fel, som förekommer åtskilliga gånger i artikeln af detta namn, torde läsaren sjelf benäget rätta.

Marstrand för bollen på framtiden
 Engeström och Skonsten
 XXIV Till en söjande Målar poem af A. S.
 XXV Ånne ett ord om Den svenska Konstnärrens af S. S.
 XXVI Ett sätt att bereda personier af rådjurs fjädrar af S.
 XXVII Var Portfölj
 XXVIII En af dagens frågor af S.
 XXIX Några ord om barn af dagrömmare af S. (inlämnad)
 XXX Sörens Adresser af S.
 XXXI Hval af Lufsen af S.
 XXXII Spåddas bilbor, uppflygda i flykten under sommar-
 färd i Tennishälsand VI:ta Majen af S.
 XXXIII "Var till", poem efter engelskan af A. S.
 XXXIV Ungdoms tankar, poem af A. S.
 XXXV En festlig kasin (från engelskan) af S.
 XXXVI Var Portfölj